

LAUREA

Turun vankilahankkeen arviointi

Hanhikangas, Tuomas

Järvi, Kirsi

2010 Tikkurila

Laurea-ammattikorkeakoulu
Laurea Tikkurila

TURUN VANKILAHANKKEEN ARVIOINTI

Tuomas Hanhikangas ja Kirsi Järvi
Rikosseuraamusalan koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Maaliskuu, 2010

Tuomas Hanhikangas ja Kirsi Järvi

Turun vankilahankkeen arviointi

Vuosi 2010

Sivumäärä 93

Turun vankilahanke oli yksi vankeinhoitolaitoksen investointiohjelman osa. Hankkeen tarkoituksena oli toteuttaa Turkuun uusi vankila korvaamaan entiset Kakolanmäellä sijainneet laitokset. Vankilahanke oli mittava kokonaisuus ja se toteutettiin yli kaksi vuotta sitten, josta lähtien Turun uusi vankila on ollut toiminnassa.

Opinnäytetyömme tarkoituksena on ollut selvittää onko Turun vankilahanke täyttänyt sille asetetun tavoitteen suunnitella moderni, sekä nykyajan että tulevaisuuden vankeinhoidon haasteisiin vastaava rangaistuslaitos, jossa ammattitaitoinen henkilökunta tekee tuloksekasta vankeinhoitotyötä läheisessä yhteistyössä muiden viranomaisten ja yhteistyötahojen kanssa vangin tarpeet ja yhteiskunnan vankeinhoitolaitokselle antaman tehtävän huomioon ottaen. Opinnäytetyötä voidaan hyödyntää tulevaisuuden hankesuunnittelun tarpeisiin ja Turun vankilan korjaussuositusten laatimiseen yhdessä Rikosseuraamusviraston suorittaman toimivuuskatselmuksen kanssa.

Kyseessä on hankkeen jälkiarviointi, jolloin teoreettinen viitekehys muodostuu arvioinnin teoriasta. Työssä on käytetty sekä kvalitatiivisia että kvantitatiivisia menetelmiä. Aineisto kerättiin havainnoin ja haastatteluin 24.10. - 2.12.2009. Haastattelut suoritettiin asiantuntijahaastatteluina ja haastateltavia oli seitsemän kappaletta.

Suuri osa projektin alussa mukana olleista ihmisistä vaihtui projekti- ja suunnittelutyön aikana ja vankilan toimintaan vaikuttava laki- ja säädöspohja koki merkittävän uudistuksen hankkeen edetessä. Myös taloudellinen tilanne ja rakennusalan suhdanteet vaihtelivat rakennushankkeen aikana. Kaikki nämä tekijät jättivät jälkensä hankesuunnitteluun ja uuteen vankilaan. Myös koko 2000-luvun ajan noussut vankimäärä näkyy selvästi Turun vankilassa. Turun vankilan keskeinen ongelma on ylliasutus, jonka hallitsemiseksi vankilan toimintaa on jouduttu muuttamaan. Tilanne ei vastaa käytännön vankeinhoitotyön tarpeisiin tai täytä kaikilta osin lain eikä Suomea sitovien kansainvälisten sopimusten velvoitteita. Voidaan todeta että toiminnallisesta vankilasta on tullut enemmässä osin säilyttävä vankila.

Tuomas Hanhikangas and Kirsi Järvi

Turku prison project evaluation

Year 2010

Pages 93

Turku prison project was one part of an investment project by Finnish Criminal Sanctions Agency. The purpose of the project has been to build a new prison to replace the former famous and notorious facilities in Kakolanmäki. The project was in its entirety a noteworthy act that was completed two years ago. Since then the new Turku prison has served as a correctional facility.

This thesis was designed to determine whether the Turku prison project fulfilled its objectives to create a modern prison, answering both to today's and future challenges, a prison where professional staff works with inmates by high standards, co-operating with other authorities, considering the needs of inmates and the task given by surrounding society. This thesis can be used in future project planning and to give draft recommendations prepared with the Criminal Sanctions Agency's own settlement.

The thesis is a post-project evaluation of the Turku prison project, and the theoretical framework consists of the evaluation theory. In the work, both qualitative and quantitative methods have been used. The material was collected by observations and interviews during 24.10. - 2.12.2009. The interviews were carried out as professional interviews and there were seven of them.

A large number of people involved in the project and design work changed during the project, and there were also some major changes of the legal and regulatory base affecting the operation of the prison during the project time. Furthermore, the economic situation and trends of construction ranged during the project. All these factors left their mark on the prison project planning, and they can be seen in the new prison, too. The number of prisoners in prison increased in the beginning of the 2000s and it clearly affected the Turku prison project. The incapacitation is a key problem in Turku prison, and due to that, some activities in prison have been changed. Some of those changes are not legal or in accordance with binding obligations under international agreements. All in all, it can be concluded that the prison has turned from an activity-oriented prison to a more storing prison.

Key words: PRISON, PROJECT, EVALUATION STUDY

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	7
2	ARVIOINNIN TEOREETTISTA TAUSTAA.....	10
	2.1 Arvioinnin kehityshistoriaa	10
	2.2 Mitä arviointi on?	13
	2.3 Lähestymistapoja hankkeen arviointiin	14
	2.3.1 Normiarviointi.....	15
	2.3.2 Panos-tuotos-arviointi	15
	2.3.3 Tavoitteisiin kytkeytyvä arviointi.....	16
	2.3.4 Päätöksentekijään kytkeytyvä arviointi	18
3	HANKESUUNNITELMA	20
	3.1 Turun vankila -hankkeen tausta	20
	3.2 Hankkeen suunnittelu	21
	3.3 Hankkeen periaatteelliset lähtökohdat	22
	3.4 Päätaavoite ja osatavoitteet	24
	3.4.1 Turvallisuus.....	25
	3.4.2 Ammattitaito ja yhteistyö	26
	3.4.3 Vangin tarpeet ja tilanne	27
	3.4.4 Kustannustehokkuus ja kestävä kehitys	29
4	OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TUTKIMUSONGELMA	29
5	ARVIOINTI VANKILAHANKKEESSA.....	30
6	MENETELMÄT JA AINEISTO	32
	6.1 Havainnoinnin toteutus ja kulku.....	33
	6.2 Haastattelujen toteutus ja kulku.....	35
	6.3 Aineiston analyysi	37
7	TUTKIMUSTULOKSET	38
	7.1 Turvallisuus -osatavoitteen toteutuminen	39
	7.1.1 Porttivalvonta	39
	7.1.2 Vastaanotto ja matkasellit.....	40
	7.1.3 Tapaamiset	40
	7.1.4 Erityistarkastustoiminta	41
	7.1.5 Poliklinikan ja toimintakeskuksen valvonta sekä kuljetuspalvelut	42
	7.1.6 Suojavyöhykkeet ja -alueet.....	42
	7.1.7 Osastointi	43
	7.1.8 Turvallisuusajattelu ja tekniset vaatimukset.....	44
	7.2 Ammattitaito ja yhteistyö -osatavoitteen toteutuminen	46
	7.2.1 Terveystenhoito.....	46
	7.2.2 Hallinto.....	47
	7.2.3 Työvälineet	48

7.2.4	Työtavat.....	49
7.2.5	Yhteistyö	51
7.2.6	Eriyisvankiryhmiin vaikuttaminen	53
7.3	Vangin tarpeet ja tilanne -osatavoitteen toteutuminen	54
7.3.1	Toimintojen suunnittelu	54
7.3.2	Toimintakeskus	56
7.3.3	Työtoiminnan työalat	56
7.3.4	Ammattikoulutus ja opiskelu	57
7.3.5	Vankien sijoittelu.....	59
7.4	Kustannustehokkuus ja kestävä kehitys -osatavoitteen toteutuminen	60
7.4.1	Ympäristövaikutukset.....	60
7.4.2	Ruokahuolto	61
7.4.3	Laitoshygienia ja jätehuolto.....	62
7.4.4	Vaatehuolto	63
7.4.5	Laitosmyymälä	63
7.4.6	Rakennuksien ja tilojen laatuvaatimukset	64
7.5	Päätavoitteen toteutuminen	65
8	YHTEENVETO, POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET.....	66
8.1	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys.....	66
8.2	Hankkeen kriminologista tarkastelua.....	67
8.3	Yhteenveto ja johtopäätökset	69
8.4	Kehittämisehdotukset	76
	KAAVIOLUETTELO	82
	LIITTEET	83
	Liite 1: HAVAINNOINTILOMAKE	83
	Liite 2: HAASTATTELURUNKO	91

1 JOHDANTO

Vankila, sellaisena kun se nykyisin tunnetaan, on itse asiassa suhteellisen uusi keksintö. Suomessa senaatti asetti vuonna 1873 niin sanotun Grotenfeltin komitean pohtimaan kokonaissuunnitelmaa vankilalaitoksen uudistamisesta. Komitean ehdottamat, silloisissa oloissa todella suuret rakennushankkeet toteutettiin suhteellisen hitaasti pääosin 1880-luvulla. Ensimmäinen Suomeen rakennettu nykyaikaisen tyyppinen sellivankila valmistui 1870-luvulla Hämeenlinnaan. (Laitinen 2002, 294.) Tämän niin sanotun vankilareformin aikana Suomeen rakennettiin pääosa nykypäivänäkin toimivista entisistä läänin- ja keskusvankiloista. Niin sanotut suovankilat perustettiin 1920- ja 1930-luvuilla, työsiirtolajärjestelmä luotiin toisen maailmansodan jälkeen ja kiinteät avovankilat 1970-luvulla. Uusimpia rakennushankkeita ovat olleet lääninvankilaohjelma 1980- ja 1990-luvuilla sekä yksittäiset uudisrakennushankkeet mm. Vantaalle ja Turkuun. (Pajuoja 1993, 10; Laitinen 2002, 305.) Vankiloiden perusparantamista ja mahdollista uudisrakentamista on pohdittu monta kertaa, viimeisimpänä 18.3.1999 valmistunut selvitys (Tarveselvitys 2000, 3).

Nykyisen vankeuslain vaatimukset aiheuttavat vankiloille uusia sekä rakenteellisia sekä toiminnallisia haasteita, koska aiemmat toimintamallit ja rakenteet eivät mahdollista esimerkiksi vankeuslain mukaan laadittavien rangaistusajan suunnitelmien toteuttamista. Vankeinhoitolaitoksen tehtävä on lain mukaan huolehtia yhteiskunnan, vankilan henkilökunnan ja vankien turvallisuudesta sekä toimia niin että vangin valmiudet elää rikoksetonta elämää paranevat. Myös vuoden 1995 perusoikeusuudistus ja vuonna 2000 voimaantullut uusi perustuslaki asettavat vankilalle tiettyjä reunaehtoja. Ainut rangaistus voi olla vapauden menetys, muilta osin vankien oikeudet turvataan lailla. (Mohell & Pajuoja 2006, 15; Vankeuslaki 1:2-3.)

Suomi on myös ratifioinut useita kansainvälisiä sopimuksia, jotka sisältävät vankiloita ja vankien kohtelua käsitteleviä artikloja. Tällaisia sopimuksia ovat muun muassa YK:n 1966 hyväksymä kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva yleissopimus (SopS 7-8/1976) sekä Euroopan ihmisoikeussopimus (SopS 16-17/1990). Muita huomioon otettavia sopimuksia ovat YK:n kidutuksen vastainen sopimus (SopS 59-60/1989) ja Eurooppalainen yleissopimus kidutuksen ja epäinhimillisen ja halventavan kohtelun tai rangaistuksen kieltämiseksi (SopS 59-60/1989). (Mohell & Pajuoja 2006, 16.) Edellä mainittujen lisäksi on olemassa useita kansainvälisiä suosituksia, kuten YK:n vankeinhoidon vähimmäissäännöt ja Euroopan neuvoston vankilasäännöt. Kyseiset säännöskokoelmat sisältävät yksityiskohtaisiakin sääntöjä mm. vankiloiden rakenteellisesta ja toiminnallisesta järjestämisestä. Suomi on saanut toistuvasti huomautuksia Euroopan neuvoston kidutuksen vastaiselta komitealta kansainvälisten sopimusten vastaisista vankilatiloista. (Oikeusministeriö 2009.)

Vuonna 2001 Vankeinhoitolaitoksen kiinteistöt siirtyivät Valtion kiinteistölaitoksen, sittemmin Senaatti-kiinteistöjen omistukseen. Vankeinhoitolaitos ja Valtion kiinteistölaitos allekirjoittivat 14.12.2000 puitesopimuksen, jonka liitteenä oli vankiloiden investointiohjelma vuosille 2001-2010. Investointiohjelman tavoitteena oli korjata huonokuntoiset vankilakiinteistöt tai korvata ne uusilla siten, että vankilatilat jatkossa täyttävät rakennus- ja työsuojelulainsäädännön sekä perusoikeuksien vaatimukset. Vankeinhoitolaitoksen investointiohjelma käynnistettiin vankilakiinteistöjen omistusjärjestelyiden jälkeen. Investointiohjelman mukaisesti Suomen pitäisi päästä eroon sopimusten vastaisista vankiloista vuoteen 2010 mennessä. (CPT 2009; Oikeusministeriö 2009.) Tavoite vankilakannan parantamisen jatkamisesta sekä mahdollisuuksista vähentää vankiloiden tilanahtautta ja tästä aiheutuvia turvallisuus- ja muita ongelmia sisältyy myös Oikeusministeriön julkaisemaan oikeuspolitiikan strategiaan (Oikeuspolitiikan strategia ja kehitysnäkymiä vuosiksi 2003 - 2012 2002). Senaatti-kiinteistöjen kanssa tehdyillä sopimuksilla toteutetaan hallitusohjelmaan sisältyvää tavoitetta vankeinhoitolaitoksen laitospinnan uudistamisesta (Oikeusministeriö 2009).

Turun vankilahanke oli yksi vankeinhoitolaitoksen investointiohjelman osa. Uuden vankeuslain painotukset ja tarpeet olivat keskeisesti mukana vankilahankkeen suunnittelussa. Hankkeen tarkoituksena oli toteuttaa Turkuun uusi vankila korvaamaan entiset Kakolanmäellä sijainneet laitokset. Silloinen oikeusministeri Johannes Koskinen ja vankeinhoitolaitoksen silloinen ylijohdaja Markku Salminen asettivat 19.11.1999 Turun vankilaprojektin johtoryhmän tätä tavoitetta toteuttamaan. Markku Salminen nimesi 13.3.2000 johtoryhmän tekemän esityksen mukaisesti projektiryhmän, projektipäällikön ja projektsihteerin, jotka lähtivät tarveselvitystä tekemään. Valmis, eriyvän mielipiteen sisältävä tarveselvitys luovutettiin projektiryhmän toimesta Turun vankilan projektin johtoryhmälle 23.1.2001. Hankesuunnitelman määräaika oli 12.4.2001, mutta sen laatimisaikaa jatkettiin 31.12.2001 saakka. (Tarveselvitys 2000, 3-4.) Uuden Turun vankilan kaava hyväksyttiin kaupunginvaltuustossa kesäkuussa 2003 ja maanrakennustyöt tontilla aloitettiin marraskuussa 2003. Uuden vankilan valmistuminen lykkääntyi elokuuhun 2007. (Rikosseuraamusvirasto 2009.)

Nyt suunnitelmat on toteutettu ja Turun uusi vankila on ollut toiminnassa yli kaksi vuotta. Hankkeen tavoitteena oli suunnitella moderni, sekä nykyajan että tulevaisuuden vankeinhoidon haasteisiin vastaava rangaistuslaitos, jossa ammattitaitoinen henkilökunta tekee tuloksekasta vankeinhoitotyötä läheisessä yhteistyössä muiden viranomaisten ja yhteistyötahojen kanssa vangin tarpeet ja yhteiskunnan vankeinhoitolaitokselle antaman tehtävän huomioon ottaen (Hankesuunnitelma 2001, 7-8).

Tässä opinnäytetyössä arvioimme vankilahankkeen onnistumista. Pyrimme selvittämään miten hankesuunnitelmassa asetettu tavoite on toteutunut, onko vankilan toteutusvaiheessa onnistuttu täyttämään hankkeessa määritellyt periaatteet ja mikä tilanne on nyt. Työssä pyrimme antamaan kattavan kuvan koko hankesuunnitelman toteutumisesta koskien Turun vankilaa. Psykiatrinen vankisairaala on rajattu arvioinnin ulkopuolelle. Lisäksi arvioinnin ulkopuolelle on rajattu asiat, jotka voisivat vaarantaa turvajärjestelyjen tarkoituksen. Lähtökohtana hankkeen arvioinnissa toimivat hankesuunnitelmassa asetetut tavoitteet ja periaatteet, joiden toteutumista arvioidaan neljän siitä itsestään johdetun osa-alueen avulla. Nämä osa-alueet ovat turvallisuus, ammattitaito ja yhteistyö, vangin tarpeet ja tilanne sekä kustannustehokkuus ja kestävä kehitys.

Kyseessä on hankkeen jälkiarviointi ja ajankohta on otollinen, koska investointiohjelman mukaan tarkoituksena oli saada vankilakiinteistöt vaatimusten mukaisiksi vuoteen 2010 mennessä. Turun vankilahankkeen arviointi on ajankohtainen myös siitä syystä, että vankilan kahden toimintavuoden jälkeen hankkeen toteutuksen vaikutukset ovat jo tiedossa. Jälkiarvioinnin avulla voimme saada tietoa mahdollisista epäkohdista ja virheistä sekä löytää mahdollisia syitä siihen, miksi tavoitteisiin ei ehkä ole päästy. Tarkoituksemme ei ole arvioida itse tavoitteita eikä niiden tarkoituksenmukaisuutta, vaan asetettujen tavoitteiden toteutumista.

Työmme ajankohtaisuutta lisää niin ikään se, että Rikosseuraamusvirasto on tehnyt yhteistyössä Senaatti-kiinteistöjen kanssa vuonna 2009 Turun vankilassa toimivuuskatselmuksen. Katselmuksen tavoitteena oli arvioida hankkeen toteutusta suhteessa sille asetettuihin tavoitteisiin sekä tavoitteiden asettamisen onnistumista. Katselmuksesta saatua palautetta on tarkoitus käyttää seuraavien rakennushankkeiden lähtökohtien ja tavoitteiden asettamiseen sekä tarkastuskohteen korjaussuositusten laatimiseen. (Tarkastuskertomus 2009, 3.) Vaikka meidän työmme tarkoituksena ei ole arvioida tavoitteiden asetelua, väistämättä arviointi antaa myös tietoa tulevaisuuden hankesuunnittelun tarpeisiin ja Turun vankilan korjaussuositusten laatimiseen.

Aineisto kerättiin kahdella eri arviointimenetelmällä: havainnoin ja haastatteluin. Havainnointia käytettiin ensimmäisessä vaiheessa selvittämään vankilahankkeessa mainittujen rakenteellisten ja toiminnallisten ratkaisujen toteutumista. Tässä vaiheessa työssä käytettiin apuna myös joitain keskeisiä dokumentteja. Toisessa vaiheessa toteutettiin asiantuntijahaastattelut, joilla täydennettiin havainnoinnilla saatuja tuloksia sekä selvitettiin henkilökunnan näkemyksiä asiasta.

Työssä olemme yhdistäneet voimavaramme ja kokemuksemme rikosseuraamusosalta. Toinen opinnäytetyön tekijöistä on työskennellyt monta vuotta rikosseuraamusosalalla ja on näin ollen siirtynyt työskentelemään arvioinnin kohteena olevaan Turun vankilaan heti sen avaamispäi-

västä lähtien. Myös toisella tekijällä on taustaa rikosseuraamusalalla työskentelystä. Olemme vaihtaneet näkemyksiämme työn edetessä ja jakaneet vastuuta tarkoituksenmukaisimmalla tavalla. Vankilassa edelleen työskentelevä henkilö on luonnollisesti saanut suuremman vastuun vankilassa suoritettavista työvaiheista, kun taas toinen henkilö on vastannut enemmän työn prosessoinnista. Yhteistyö on korostunut työn loppuun saattamisen vaiheessa, kun kumpikin on hyödyntänyt omaa tietotaitoaan tuotetun materiaalin yhteen nivouttamiseksi ja nostanut esiin useampia näkökantoja johtopäätösten teossa.

Työssä kartoitamme aluksi arvioinnin kehityshistoriaa, arvioinnin käsitettä sekä soveltamiimme arvioinnin lähestymistapoja. Luvussa kolme esittelemme hankesuunnitelman, sen taustat ja tavoitteet sekä lähtökohdat. Neljännessä luvussa esittelemme tutkimusongelman ja työn tarkoituksen. Luvussa viisi kerrotaan arvioinnista tässä vankilahankkeessa ja esitellään tämän hankkeen arviointiin luotu malli. Menetelmistä ja aineistosta sekä analyysiprosessista kerromme luvussa kuusi. Tulokset ovat luvussa seitsemän. Viimeinen luku kahdeksan sisältää johtopäätöksiä ja pohdintaa sekä kehittämisehdotuksia.

2 ARVIOINNIN TEOREETTISTA TAUSTAA

2.1 Arvioinnin kehityshistoriaa

Arviointi on 1990-luvusta lähtien saavuttanut merkittävän aseman hallinnon kehittämisessä. Arviointitutkimuksen kasvavaa kysyntää on selitetty hallinnon ulkoisten rakenteiden ja ohjausjärjestelmien muutoksilla, hallinnon kansainvälistymisellä ja sitä seuranneilla arviointivelvoitteiden kasvulla, hallinnon ja politiikan tieteellistymisellä, yhteiskuntatieteen professionalisoidumisella sekä asiantuntijavallan kasvulla jälkiteollisissa yhteiskunnissa. (Uusikylä 1999, 17-19.)

Alun perin arviointitutkimus kehittyi Yhdysvalloissa evaluaatiotutkimuksena arvioitaessa laajojen yhteiskunnallisten ohjelmien toimivuutta ja vaikutuksia, pyrittäessä parantamaan niitä koskevaa päätöksentekoa sekä kehitettäessä tulevien ohjelmien suunnittelua (Hiironniemi 1992, 47). Nämä 1960- ja 1970-lukujen rationalistiseen suunnitteluideaaliin perustuvat suunnittelu-, ohjelmointi- ja budjetointijärjestelmät pyrkivät ensin kokonaisvaltaisesti suunnittelemaan kaikkia valtion toimintoja pitkällä aikavälillä, sitten toimintoja valikoimalla ja priorisoimalla laatimaan toteutettavia ohjelmia ja lopuksi laatimaan kyseisille ohjelmille budjetisuunnitelmat. Myös muissa länsimaissa kuin Yhdysvalloissa suunnittelumallit tähtäsivät yleensä johonkin suureen yhteiskunnalliseen visioon, kuten hyvinvointivaltion synnyttämiseen. Rationaaliseen suunnittelumalliin kuului kiinteästi myös systemaattisen arviointitiedon tuot-

taminen, jonka avulla tehtiin päätelmiä yhteiskunnallisista tarpeista ja ohjelmien vaikutuksista. (Uusikylä 1999, 20.)

Vaikka arviointitutkimuksen tutkimusotteita on kehitelty lähinnä 1960- ja 70-luvuilla, joskus niiden alkuperää on haluttu jäljittää aina 1900-luvun alkuun saakka (Keränen 2003, 9). Raja-vaaran (1999, 42) mukaan esimerkiksi koulutuksen arviointia tarkastelleet Egon Guba ja Yvonna Lincoln (1987, 1989) katsovat arviointitutkimuksen lähestymistapojen kehittyneen 1900-luvun alusta alkaen neljässä vaiheessa teknisestä arvioinnista kuvailevaan, sitten arvottavaan ja lopulta joustavaan, konstruktivistiseen arviointiin.

1960- ja 70-luvuilla arviointi oli pääosin etukäteisarviointia, jonka avulla pyrittiin auttamaan päätöksentekijöitä vaihtoehtojen valinnassa ja päätösten vaikutusten ennakoinnissa. Tällainen arviointijärjestelmä jätti systemaattisen seurantatiedon ja ohjelmien vaikutusten arvioinnin puutteelliseksi ja ohjelmaperusteisesta suunnitteluajattelusta luovuttiin vähitellen sen käydessä kalliiksi ja tavoitteiltaan utopistiseksi. (Uusikylä 1999, 20-21.)

1980-luvulla arviointitoiminta alkoi saada uusia sävyjä niin sanotun New Public Management -ajattelun (NPM) nostaessa päätään. Tämä uusi julkisjohtamisen konsepti liittyi hallinnon hajauttamiseen, huomion kiinnittämiseen panoksista tuotoksiin, tuloksiin ja vaikutuksiin, päätösvallan valuttamiseen organisaatiossa alaspäin sekä uusiin tuloraportointimalleihin. Arviointitoiminta kytkettiin vahvasti erilaisten hallinnollisten uudistusten vaikutusten tutkimiseen ja tulosten seurantaan. Säädös- ja budjettiohjauksen korvautuessa tulohajauksella arviointitieto toimi tärkeänä palautejärjestelmänä. (Uusikylä 1999, 20-21; Virtanen 2007, 26-27.)

Suomeen New Public Management -ajattelu rantautui 1990-luvun alussa. Samoihin aikoihin Suomeen iskenyt talouslama muutti 1980-luvun laajenevan hyvinvointivaltion supistuvan suunnittelun ja painopisteajattelun hyvinvointiyhteiskunnaksi ja vaatimukset julkisen toiminnan tilintekovastuusta sai täysin uudet mittasuhteet. Julkisten varojen käyttöön alettiin kytkeä erilaisia raportointivaatimuksia. Lisäksi Suomessa arviointitoimintaa vauhditti Suomen liittyminen Euroopan unioniin vuonna 1995. Jäsenyyden myötä Suomessa alettiin toteuttaa rakennerahasto-ohjelmia ja -hankkeita, joihin liittyi korostettu vaatimus toiminnan arvioinnista ennen ohjelmien toteutusta, niiden aikana ja niiden päättyessä. (Virtanen 2007, 26-27.)

Arvioinnin asema tutkimuksen ja tieteen kentässä on epäselvä. Arvioinnilla ei ole selvää akateemista profiilia, vaan se sijoittuu tieteen kentällä yhteiskuntatieteellisiin, hallintotieteellisiin ja kasvatustieteellisiin oppiaineisiin niitä soveltavan toiminnan muotona. Koska kokonaisvaltaisten koulukuntien kehittyminen on ollut toissijaista, etualalle arvioinnin kehityshistoriassa ovatkin nousseet yksittäisten henkilöiden yksittäisiin arvioinnin teoreettisiin pääjuuriin paikantuvat käsitteelliset mallit. Nämä teoreettiset mallit jäsentyvät usein arvioinnin keskei-

seksi teoriaperustaksi ja ne ovat arviointitiedon metodologia, arviointitiedon arvologiikka sekä arviointitiedon käyttö ja hyödyntäminen. (Virtanen 2007, 33-41.)

Arvioinnin metodologia viittaa tutkimusmenetelmien käyttöön ja sen juuret löytyvät yhdysvaltalaisesta koulutuspolitiikan tutkimusperinteistä. Kun 1960- ja 1970-luvuilla arviointi kytkeytyi laajasti ymmärrettyinä erilaisten hyvinvointi- ja sosiaalisten ohjelmien toteutukseen, edellytti se erilaisten arviointiasetelmien eli arviointitiedon metodologian vahvaa kehittämistä. Arvioinnin metodologia ei ole enää merkittävästi kehittynyt 1980-luvun lopun jälkeen. Tänä päivänä arvioinnin metodologinen kenttä on pirstoutunut toinen toistaan spesifimpihin lähestymistapoihin. Nykyisin arvioinnin metodologisesta ulottuvuudesta keskustellaan yhtenä arvioinnin onnistumisen menestystekijänä arviointiprosessin hyödynnettävyyden maksimoinnin ja arvioinnin sisältämän vuorovaikutuksellisuuden yhteydessä. (Virtanen 2007, 35-36, 41.)

Arviointitiedon arvologiikassa on kyse arviointikriteeristöjen muodostamisen tavoista. Arvologiikan käsitteistä sekä eettisistä kysymyksistä on käyty keskustelua viimeisen 20 vuoden ajan. 1980-luvulla arvologiikka kytkeytyi nimenomaan arviointiprosessiin, mutta 1990-luvulla keskustelu laajeni moniulotteisemmaksi, kun eettisiä kysymyksiä alettiin painottaa muun muassa erilaisissa arviointistandardeissa. Samalla korostettiin arvioinnin roolia yhteiskunnassa ja yhteiskunnallisen kehityksen tukijana ja ajatus arvioinnin tekijästä yhteiskunnallisen hyvän edistäjänä yleistyi 2000-luvulle tultaessa. (Virtanen 2007, 37-38.)

Arviointitiedon käyttöä koskeva keskustelu liittyy siihen, miten arviointitietoa hyödynnetään päätöksenteossa. Arviointitiedon hyödyntämisen näkökulmasta on kehitetty erilaisia arviointiasetelmia. Virtanen esittelee teoksessaan mm. Fettermanin (2001) Empowerment evaluation -arviointikonseptin, jonka ajatuksena on arvioitavan kohteen valtaistaminen antamalla kohteille välineitä itsensä arviointiin. Näin arvioinnin kohteet määrittelevät itse arvioinnin kriteerit ja arvioinnissa käytettävät menetelmät ja arvioinnin tekijä toimii kohteen ”valmentajana”. (Virtanen 2007, 39-41.)

Alkuvaiheessa arviointimenetelmät olivat suunnittelun ja kustannuslaskennan välineitä. Operaatioanalyysi ja kustannushyötyanalyysi olivat kiinteä osa 60-luvulla käyttöönotettua ohjelmabudjetointijärjestelmää sekä kokonaisvaltaista suunnittelua ja arviointi kytkeytyi erilaisten hyvinvointi- ja sosiaalisten ohjelmien toteutukseen. Tänä päivänä arviointitutkimuksesta on tullut realistisempaa alkuvaiheen suunnitteluoptimismin jälkeen. Arvioinnin viitekehys on väljentyneet ja uusimmissa tutkimusotteissa korostetaan tutkimusten hyödynnettävyyttä. Nykyisessä ohjelmatyössä arvioitsijan rooli on muuttunut monipuoliseksi. Ulkopuolisesta, puolueettomasta tutkijasta ja tuomarista on tullut aktiivinen toiminnan kehittäjä. (Keränen 2003; Uusikylä 1999; Virtanen 2007.)

2.2 Mitä arviointi on?

Yksiselitteistä kaikkiin tilanteisiin sopivaa määritelmää arvioinnille ei ole olemassa johtuen arvioinnin käytännönläheisyydestä sekä arvioinnin lähestymistapojen ja menetelmien sidonnaisuudesta toimintaympäristöön. Tästä johtuen arviointitapoja onkin lukuisia ja käsite jatkuvassa muutoksessa. (Huuskonen, Ijäs & Lehtoranta 1997, 15.)

Kielitoimiston sanakirja määrittelee sanan arvo siten, että se kuvaa kuinka merkityksellisenä, hyvänä tai arvokkaana jotakin asiaa voidaan pitää. Arvio taas on summittaista määrittelyä, laskelmointia, päätelmiä tai olettamuksia, mutta se voi toisaalta olla myös arvostelua tai kritiikkiä. Arvioinnilla tarkoitetaan arvion tekemistä ja arvioitsijaksi ymmärretään henkilö, joka suorittaa edellä mainittuja määrittelyjä. (Kielitoimiston sanakirja 2006, 58-59.)

Virtasen mukaan arviointi ei kuitenkaan ole arvostelua eikä puutelistausten tekemistä, vaan sen tarkoituksena on tuottaa havaintoja, johtopäätöksiä ja kehittämisuosituksia. Arvioinnissa on hänen mukaansa aina kyse arvostelmasta. Käytännössä arvioinnin tekijä luo kriteeristön, jonka perusteella hän voi sanoa arvioimastaan kohteesta hyvää tai huonoa. Nämä arviointikriteerit toimivat perusteena päätelmien teossa, kun arvioinnin tekijä joutuu määrittelemään, onko toiminta hyvää, huonoa tai jotain niiden väliltä. Mahdollistaakseen kyseisen menettelyn, on hänen yksilöitävä ne periaatteet, joiden perusteella hän voi määritellä toiminnan hyväksi tai huonoksi. (Virtanen 2007, 25, 36-37.)

Arviointia määritellään usein sen tarkoituksen sekä arviointiprosessin luonteen ja sisällön pohjalta. Lähestyttiin arviointia sitten miltä pohjalta tahansa, arvioinnin tarkoituksena on hankkia tietoa päätöksentekoa varten ottamalla kantaa toiminnan hyvyyteen tai määrittelemällä tarkasteltavan kohteen arvo tai merkitys. Arvottaminen, arvon määrittäminen, onkin arvioinnin keskeinen tunnusmerkki, joka erottaa arvioinnin esimerkiksi tutkimuksesta. Kun tutkimus avartaa ihmisen tietoa, arviointia pyritään tekemään käytännönläheisimmistä syistä, kuten päätöksenteon tueksi. (Huuskonen ym. 1997, 15-16.) Arvioija pyrkii arvioimaan esimerkiksi hankkeen arvoa tai ansiokkuutta, kun taas tutkijan tarkoituksena on kuvata, selittää ja ymmärtää. Arvioinnissa käytetään usein kuitenkin tutkimuksen menetelmiä ja laadukas arviointi vaatiikin hyvin harkittua tutkimusasetelmaa sekä havaintoaineistojen keräämistä, analyysiä ja tulkintaa. Arviointia voivat suorittaa muutkin kuin tutkijat. (Robson 2000, 25.) Kun arvioinnissa käytetään tutkimuksen menetelmiä, on kyseessä arviointitutkimus (Huuskonen ym. 1997, 16).

Kun tehdään ero arvioinnin ja arviointitutkimuksen välille, heijastelee se kiistaa siitä, onko arviointi toimintana erotettavissa tutkimuksesta, onko se tietyytyypistä soveltavaa tutkimus-

ta vai onko se joskus tutkimusta ja joskus taas ei. Erottelu riippuu tutkimuksen ja arvioinnin näkemyksistä. On mahdollista, että pyritään arviointiin, jota ei kuitenkaan pidettäisi tutkimuksena. (Robson 2000, 26.)

Arviointi on edelläkin esitetyn perusteella monisäikeinen ja monikerroksinen käsite. Usein arviointi liitetään hyvyyden määrittämiseen. Arvo merkitsee sitä, kuinka hyvänä jotain asiaa voidaan pitää ja arvioitsijan tehtävänä on määritellä toiminnan hyvyys luomillaan kriteereillä. Tässä opinnäytetyössä pyrkimyksenä on arvioida vankilan hyvyttä hankesuunnitelman tavoitteisiin nähden. Tällöin hankkeelle asetetut tavoitteet määrittävät kokonaishyvyyden ja toimivat kriteereinä hyvyyden määrittelyssä.

Vankilahankkeen arvioinnissa on lähdettävä liikkeelle tutkimuksen keinoin, mutta arvioinnin näkökulmasta. Tietoa arvioinnin suorittamiseksi hankitaan erilaisin tutkimusmenetelmin, mutta saatua tietoa ei tarvita varsinaisen päätöksenteon pohjaksi vaan mahdollisten kehittämissuosituksen laatimiseksi. Tässä tapauksessa on siis kyseessä muiden kuin tutkijoiden tekemä arviointitutkimus, jossa on piirteitä sekä arvioinnista että perinteisestä tutkimuksesta. Hankkekohtaisesti luotu tutkimuksen ja arvioinnin malli antaa parhaat lähtökohdat tuloksellisuudelle.

2.3 Lähestymistapoja hankkeen arviointiin

Arviointitutkimuksen lähestymistapoja ja malleja on suuri määrä ja niitä voidaan ryhmitellä monin eri tavoin. Erilaisissa malleissa painotetaan luonnollisesti erilaisia asioita ja erilaiset mallit sopivat erilaisiin arviointiasetelmiin. Yleensä konkreettisissa arviointihankkeissa yhdistellään erilaisia malleja valiten kustakin soveltuvia aineksia. Usein arvioinnin lähtökohtana pidetään virallisia tavoitteita, mutta sen lisäksi selvitetään myös esimerkiksi ei-tavoiteltuja vaikutuksia, eri tahojen arvostuksia tai toiminnan tehokkuutta. Arviointi on tässä mielessä aina käytännöllistä. (Vuorela 1997, 26, 33.)

Jos huomioitaisiin kaikki arvioinnin perusmallit, soveltavia lähestymistapoja olisi kymmeniä ja ongelmallista saattaisi olla lähestymistapojen päällekkäisyys (Kuusela 2001, 57). Olemme valinneet vankilahankkeen arviointiin Hiironniemen ja Vuorelan esittämät arvioinnin lähestymistavat. Näitä lähestymistapoja ovat normiarviointi, panos-tuotos-arviointi, tavoitteisiin kytkeytyvä arviointi ja päätöksentekijään kytkeytyvä arviointi. Olemme valinneet useamman lähestymistavan, koska arvioimme koko hankesuunnitelman toteutumista. Valitut menetelmät antavat ensinnäkin monipuolisen kuvan arvioinnista ja toisaalta sisältävät elementtejä jotka soveltuvat juuri julkisen viranomaishankkeen arviointiin. Hiironniemen (1992, 11, 21-22) mukaan julkisen sektorin tarkoitukset ja tuotokset poikkeavat yksityisestä sektorista ja näin ollen

arviointinkin lähtökohdat on asetettava niiden mukaan. Vankilahankkeeseen ovat vaikuttaneet monimuotoiset tarpeet kuten esimerkiksi vankilan päivittäinen toiminta, ympäröivän yhteiskunnan asettamat normit ja vaatimukset sekä vankilan henkilökunnan ja vankien tarpeet. Vankilahankkeeseen on vaikuttanut merkittävästi myös samanaikaisen vankeuslakiuudistuksen valmistelu. Vankeusrangaistuskomitean laatimien ehdotusten pääperiaatteet ovat havaittavissa myös vankilahankkeen tavoitteissa.

2.3.1 Normiarviointi

Normiarviointia voidaan oikeastaan pitää muiden arviointimuotojen perustana. Normiarviointi on laillisuuden arviointia ja siinä selvitetään, onko tietty olosuhde tai toimenpide esimerkiksi oikeusnormin tai standardin mukainen. Esimerkiksi hallinto-oikeudellisen tuomioistuimen suorittama valvonta riitatilanteessa tai valituksen käsittelyssä on normiarviointia. Myös toiminnan onnistumista voidaan joillain aloilla kuvata tarkkailemalla esimerkiksi valitusten määrää ja muutosprosentteja. Vaikka laillisuusvalvonnalla ei ole enää välttämättä yhtä suurta merkitystä kuin aikaisemmin palvelujen tarjonnan vapautumisen myötä, on kuitenkin selvää, että oikeusturva edellyttää edelleenkin laillisuusvalvontaa. (Hiironniemi 1992, 47-48.)

Normiarviointi tulee kysymykseen vankilahankkeessa monestakin eri syystä, koska vankeinhoito on voimakkaasti lakiin sekä asetuksiin perustuvaa toimintaa ja vankeinhoidossa puututaan ihmisten perusoikeuksiin. Myös vankilahankkeen suunnittelussa on luonnollisesti otettu huomioon muun muassa vankeuslakiuudistuksen periaatteet. Hankesuunnitelma luo sen normiston, johon olosuhteita ja toimenpiteitä verrataan eli normiarvioinnin keinoin selvitetään ovatko vankilan fyysiset tilat ja rakenteelliset ratkaisut hankesuunnitelman mukaiset ja toimiiko vankila hankesuunnitelmassa kuvatuin tavoin.

2.3.2 Panos-tuotos-arviointi

Panos-tuotos-arviointia voidaan kutsua myös tehokkuusperusteiseksi arviointiksi, jossa pyritään etsimään edullisimmat vaihtoehdot. Mallit ovat käyttökelpoisia tilanteissa, joissa vertailtavien yksiköiden tai toimenpiteiden panokset ja tuotokset ovat mitattavissa määrällisinä tai toiminnassa tuotetaan suuria määriä samanlaisina toistuvia tuotoksia. (Vuorela 1997, 30.) Arvioinnissa suhteutetaan toisiinsa toiminnassa käytetyt panokset eli resurssit ja aikaansaadut tuotokset eli suoritteet tai konkreettiset hyödyt. Toimintaa tarkastellaan tuotantoprosessina, jossa panoksia muuntelemalla saadaan aikaan muutoksia mitattavissa tuotoksissa. Panos-tuotos-suhdetta voidaan arvioida kustannus-hyöty- ja kustannus-vaikuttavuus-analyysillä. Kustannus-hyöty-analyysin tavoitteena on osoittaa vaihtoehto, joka tietyllä kustannustasolla an-

taa parhaan hyödyn tai päinvastoin tietyllä hyötytasolla voidaan toteuttaa pienimmillä kustannuksilla. Kustannus-vaikuttavuus-analyysissä taas suhteutetaan kustannukset ja vaikutukset. Kun kustannus-hyöty-vaihtoehdossa hyödyt ilmaistaan rahassa, niin kustannus-vaikuttavuus-analyysissä ne ilmaistaan vaikutuksina toiminnan tavoitteisiin nähden. (Hiironiemi 1992, 48-49.)

Rikosseuraamusalalla kustannustehokkuuden mittaaminen on vaikeaa, koska vankeinhoito ei pääasiassa tuota työtoimintaa lukuun ottamatta konkreettisia tuotteita. Vankilahankkeessa on kuitenkin tehty panos-tuotos-arviointia jo suunnitteluvaiheessa, kun on arvioitu uuden vankilan kustannuksia. Yhtenä tavoitteena on ollut, etteivät kustannukset nouse nykyisistä kustannuksista (Hankesuunnitelma 2001, 8). Panos-tuotos-arvioinnilla pyrimme selvittämään, miten paljon Turun vankilassa panostetaan hankesuunnitelmassa mainittujen periaatteiden toteutumiseen ja minkälainen tuotos tällä panostuksella saadaan aikaan. Hankesuunnitelman periaatteiden toteutumista ei voida mitata rahassa, vaan vaikutuksissa vankilahankkeen tavoitteisiin nähden. Näin ollen panos-tuotos-suhteen arvioinnissa on kyse panostusten ja vaikutusten suhteuttamisesta toisiinsa.

2.3.3 Tavoitteisiin kytkeytyvä arviointi

Tavoitteisiin kytkeytyvää arviointia ovat tavoite-keino-suhdetta korostava arviointi, tavoitteista riippumaton arviointi, arvioitavuuden arviointi, teoriaperusteinen arviointi ja tarveperusteinen arviointi.

Tavoite-keino-suhdetta korostavassa arvioinnissa arvioidaan erilaisten keinojen suhdetta kiinteisiin yleispäteviin tavoitteisiin. Tavoitteet ovat keinoja korkeammanasteisia ja ne muodostavat alatavoitteineen hierarkian, samoin kuin keinot alakeinoineen. Alemman tason keinoilla voidaan pyrkiä ylemmän tason tavoitteisiin ja keinoja voidaan vaihdella, mutta tavoitteita ei. Tarkoituksena on selvittää, ovatko valitut toimenpiteet tai keinot ja niillä aikaansaadut tuotokset tai tuotosten aikaansaamat vaikutukset tavoitteiden mukaisia eli miten hyvin toiminnalle asetetut tavoitteet on saavutettu. (Hiironiemi 1992, 50-51.) Tavoitteet siis kertovat siitä, miten asioiden pitäisi olla. Arviointikeinot valitaan asetettujen tavoitteiden mukaan. Kun varsinaista toimintaa verrataan asetettuihin tavoitteisiin, selviää tavoitteiden saavuttamisen eli onnistumisen aste. Arvioinnissa on etsittävä objektiivisia arviointikriteereitä, joita tavoitteidenkin pitäisi olla. Tavoitteenasettelu on kuitenkin lopulta subjektiivista riippuen eri tahojen arvoista, intresseistä ja valtapyrkimyksistä. Kun annettuja tavoitteita eritellään mittattavaan muotoon, haittapuolena onkin, että tavoitteet eivät useinkaan ole yksiselitteisiä ja ne voivat myös muuttua ajan kuluessa. (Vuorela 1997, 29.)

Tavoite-keino-suhdetta korostava arviointi kuvaa vankilahankkeen arviointia kokonaisuudessaan. Kyseisellä lähestymistavalla ei arvioida yksittäisten tavoitteiden toteutumista kuten esimerkiksi normiarvioinnilla tai panos-tuotos-arvioinnilla, vaan arvioinnin kohteena on vankilahankkeen onnistuminen kokonaisuutena. Kokonaisuuden arviointia varten vankilahanke on jaettu korkeammanasteiseen päätavoitteeseen ja pienempiin, alemman tason osatavoitteisiin, joiden arvioinnissa taas käytetään kuhunkin osatavoitteeseen soveltuvia lähestymistapoja. Pienemmät osatavoitteet voidaan nähdä myös keinoina toteuttaa hankkeen pää- tai ylätaivoite.

Tavoitteista riippumatonta arviointia käytetään silloin, kun toiminnalla on paljon muitakin kuin tavoitteiden suuntaisia vaikutuksia ja halutaan tavoitteiden sijasta mitata todellista toimintaa. Arvioinnissa keskitytään pääasiassa vaikutusten erittelyyn, mutta joskus on parempi vain tarkastella toiminnan luomia edellytyksiä vaikutusten syntymiselle tai sitä, onko toiminta poistanut joitain esteitä kansalaisten toiminnan tieltä. (Hiironniemi 1992, 52.) Tavoitteista riippumattomassa arvioinnissa huomio kiinnitetään siis myös muihin kuin tavoiteltuihin vaikutuksiin, jolloin on mahdollista paikantaa myös toiminnan kielteiset ja ei-toivotut vaikutukset (Vuorela 1997, 31).

Vankilahankkeessa arvioidaan tavoitteiden toteutumista. Arvioinnin aikana voidaan kuitenkin huomata myös asioita, joiden seurauksena on saattanut syntyä sellainen tilanne, jota ei ole tavoiteltu. Tavoittelematon tilanne voi olla joko negatiivinen tai positiivinen. Esimerkiksi jonkun pienemmän yksittäisen osatavoitteen toteutuminen voi vaikuttaa toiseen osatavoitteeseen ei-toivotusti tai sitä parantavasti. Tavoitteista riippumatonta arviointia voidaan käyttää vankilahankkeen arvioinnissa kuvaamaan sellaisia vaikutuksia, jotka syntyvät alun perin pyritäessä vaikuttamaan toiseen tekijään. Tosin sanoen tavoitteista riippumaton arviointi voi kuvata tahatonta vaikuttamista.

Arvioitavuuden arvioinnilla tarkoitetaan sen selvittämistä, missä määrin jokin toiminta ylipäättään on arvioitavissa. Kun toimintaa eritellään ja selkiytetään, on sen arvioitavuutta mahdollista parantaa. (Hiironniemi 1992, 52-53.) Ennen kuin vankilahanketta on lähdetty jakamaan pää- ja osatavoitteisiin, on koko hanketta arvioitu yleisellä tasolla ja selvitetty arvioinnin onnistumismahdollisuudet sekä käytettävät mallit, toimintatavat ja resurssit.

Teoriaperusteisessa arvioinnissa luodaan malli toiminnan taustalla olevista toimintatavoista, oletuksista, ajatusmalleista ja teorioista ja arvioidaan niiden kestävyyttä sekä sitä, ovatko ehdot onnistuneelle toiminnalle olemassa. Teoriaperusteisessa arvioinnissa teorian oletetaan antavan arvioinnille täsmällisen kohteen ja teorian perusteella asetettuihin arviointikysymyksiin vastaamalla tehdään johtopäätöksiä koko toiminnan onnistuneisuudesta. (Hiironniemi 1992, 53.) Vankilahankkeen arviointia varten on luotu malli, jossa tavoite-keino-suhdetta

kuvaavan arvioinnin tavoin on eritelty vankilahankkeen pää- sekä osatavoitteet. Luodun mallin tavoitteet on siis johdettu hankesuunnitelmasta ja sen periaatteista. Tavoitteiden ja periaatteiden perusteella on asetettu arviointikysymykset, joihin vastaamalla arvioidaan hankkeen toteutumista.

Kun arvioinnin kriteerit pyritään johtamaan toiminnan kohteen tai kansalaisten tarpeista, on kyse tarveperusteisesta arvioinnista. Keskeisenä kysymyksenä on, onko toiminta tai palvelu vastannut tarpeiden tyydyttymistä. Suuria vaatimuksia arvioinnille tuottaa todellisten tarpeiden määrittely sekä niiden tyydyttämiseen vaikuttaminen. (Hiironniemi 1992, 53-54.)

Vankilahankkeeseen ovat vaikuttaneet monenlaiset tarpeet. Hankkeen tavoitteena on muun muassa huomioida työskentelyssä vangin tarpeet sekä vastata yhteiskunnan vankeinhoitolaitokselle antamaan tehtävään (Hankesuunnitelma 2001, 7-8). Rikosseuraamusalan tavoitteena on huolehtia yhteiskunnan turvallisuudesta pitämällä yllä laillista ja turvallista seuraamusten täytäntöönpanojärjestelmää. Tavoitteena on myös vähentää uusintarikollisuutta ja pyrkiä katkaisemaan rikollisuutta ylläpitävä syrjäytyminen. (Rikosseuraamusvirasto 2009.) Näiden tavoitteiden voidaan katsoa olevan johdettavissa yhteiskunnan ja kansalaisten tarpeista. Myös vankilan päivittäisestä toiminnasta ja henkilökunnan vaatimuksista on johdettavissa erilaisia tarpeita. Hankesuunnitelmaa laadittaessa on kuultu henkilökuntaa sekä kartoitettu vankien näkemyksiä (Hankesuunnitelma 2001, 7). Tarveperusteisen arvioinnin avulla selvitetään esimerkiksi onko hankkeessa vastattu vangin tarpeisiin. Arvioinnissa vangin tarpeet on johdettu muiden tavoitteiden tavoin hankesuunnitelmasta. Kun kriteerit johdetaan hankesuunnitelmasta, on kyse tarveperusteisuudesta. Kriteerien toteutumista selvitetään eri keinoin, kuten esimerkiksi normiarvioinnin avulla.

Kaiken kaikkiaan vankilahankkeen arvioinnissa käytetään useita tavoitteisiin kytkeytyvän arvioinnin keinoja. Arvioitavuuden arvioinnilla on selvitetty ylipäätään hankkeen arvioitavuus. Vankilahankkeen arviointimallin suunnittelun pohjana ovat toimineet tavoite-keino-suhdetta kuvaava arviointi ja teoriaperusteinen arviointi, joiden perusteella hankesuunnitelmasta on johdettu arvioinnin kohteet ja arviointikysymykset. Vankilahankkeen tavoitteilla pyritään vastaamaan nyky-yhteiskunnan vaatimuksiin, jolloin voidaan ajatella hankkeen kriteerien ja tavoitteiden juontuvan toiminnan kohteen ja kansalaisten tarpeista. Näin vankilahanke itsessään lähtee liikkeelle tarveperusteisuudesta. Vaikka vankilahankkeessa arvioidaan tavoitteiden toteutumista, on mahdollista ja jopa todennäköistä ja toivottavaa, että arviointi tuottaa tietoa myös tavoittelemattomista vaikutuksista.

2.3.4 Päätöksentekijään kytkeytyvä arviointi

Päätöksentekijään kytkeytyvää arviointia ovat päätöksentekoperusteinen arviointi, käyttäjäkeskeinen arviointi, toimeenpanon arviointi ja osallistuva arviointi.

Päätöksentekoperusteisella arvioinnilla pyritään päätöksenteossa tarvittavan tiedon tuottamiseen ja siinä korostuu käyttökelpoisuus sekä hyödynnettävyys. Arviointia pyritään tarkastelemaan päätöksentekijöiden näkökulmasta, josta voidaan johtaa arvioinnin kriteerit ja painoarvot. (Hiironniemi 1992, 54.)

Käyttäjakeskeisen arvioinnin tarkoituksena on tunnistaa keskeiset päätöksentekijät ja tiedonkäyttäjät. Arvioinnin hyödyllisyys riippuu siitä, kuinka hyvin se tyydyttää tiedontarvitsijoiden tarpeet. Näin ollen päätöksentekijät ja tiedontarvitsijat on kytkettävä alusta alkaen arvioinnin tekemiseen ja arviointimetodien on oltava sellaisia, että ne tuottavat hyödyllistä tietoa ja lisäävät sitä kautta toiminnan kokonaisarvoa. (Hiironniemi 1992, 55.)

Toimeenpanoa pidetään yleisesti toiminnan tavoitteiden toteuttajana. Kun arvioidaan itse toimeenpanoa, pyritään saamaan selville epäonnistumisen syitä ja selvittämään millä välineillä epäonnistumisia voidaan korjata. Toimeenpanon arvioinnissa voidaan arvioida valittuja toimenpiteitä, varsinaista toimintaprosessia ja toteutuksen mallia, jossa selvitetään tavoitteiden näkyminen ja huomioiminen toimeenpanon eri vaiheissa. Toimeenpano- eli implementaatiotutkimuksen keskeisiin kysymyksiin kuuluukin esimerkiksi sen selvittäminen, missä määrin toteuttajien valitsemat toimenpiteet ja menettelytavat ovat sopusoinnussa tavoitteiden kanssa. (Hiironniemi 1992, 56.)

Osallistuva arviointi on luonteeltaan toimintaa kehittävää ja sen on tarkoitus tuottaa arvioita kaikkien osapuolten tai toimijoiden tietotarpeisiin. Kun käyttäjakeskeisessä arvioinnissa kytketään päättäjät arvioinnin kysymyksiin, osallistuvassa arvioinnissa korostetaan eri tahojen vuorovaikutusta ja erilaisten tietotarpeiden tyydyttämistä. Näin ollen arviointi on eräänlainen neuvottelu- ja oppimisprosessi, joka kohdistuu erilaisten vaateiden ja kiistakysymysten mukaisesti teemoihin. (Hiironniemi 1992, 57.) Eri osapuolten on oltava mukana arviointiprosessissa sen alkuvaiheista lähtien osallistumassa kysymysten ja kriteerien valintaan sekä tulosten tulkintaan ja päätelmien tekoon. Vaikka kysymyksiä voidaan eriyttää eri tahojen arviointiperusteiden mukaan ja tuloksia tulkita osapuolten omien käsitysten pohjalta, prosessissa pyritään kuitenkin yhteisymmärrykseen. Osallistuvalla arvioinnilla voidaan varmistaa tulosten käyttö ja useamman tahon aktivointi toiminnan kehittämiseen. Monien erilaisten tulkintojen hyväksyminen voi kuitenkin tehdä tuloksista vaikeaselkoisia ja suhteellisia. (Vuorela 1997, 31.)

Päätöksentekoperusteista ja osallistuvaa arviointia on tehty hankesuunnitelman laatimisvaiheessa tuottamalla hanketyöryhmän toimesta tarvittavaa tietoa Turun uuden vankilan toteut-

tamista varten. Hankesuunnitelmassa esimerkiksi edellytetään että hankkeessa käytetään mahdollisimman pitkäikäisiä rakennusteknisiä ratkaisuja ja toisaalta korostetaan joustavuuden periaatetta ratkaisuja tehtäessä. Koko vankilahanke on toteutettava niin, että toimintaa voidaan myöhemmin helposti järjestää uudelleen ilman merkittävää muutosrakentamista. (Hankesuunnitelma 2001, 8.) Tähän liittyen vankilahankkeen arviointia on mahdollista tulevaisuudessa käyttää päätöksentekijöiden tarpeisiin, vaikka varsinaisessa arvioinnissa ei pääsääntöisesti käytetä päätöksentekijään kytkeytyvää arviointia. Vankilahankkeen arvioinnin tarkoituksena on antaa tietoa vankilahankkeen toteutumisesta ja mahdollisista puutteista tai epäkohdista. Näin se on omalla tavallaan toimeenpanon arviointia. Toimeenpanoa arvioidaan tavoitteiden toteutumisen yhteydessä ja menettelytapoja verrataan vankilahankkeen tavoitteisiin. Arvioinnin tekemiseen ei ole kuitenkaan kytketty päätöksentekijöitä tai muita osapuolia, vaan se tehdään opinnäytetyönä kahden opiskelijan toimesta joista toinen työskentelee arvioinnin kohteena olevassa Turun uudessa vankilassa.

3 HANKESUUNNITELMA

3.1 Turun vankila -hankkeen tausta

Silloinen oikeusministeri Johannes Koskinen asetti päätöksellään 19.11.1999 Turun vankila -uudishankeprojektin. Projektin tehtäväksi määriteltiin toteuttaa Turkuun uusi vankila korvaamaan aikaisemmat Kakolanmäellä sijainneet laitokset; Turun vankilan sekä Vankimielisairaalan. Kakolanmäen laituskanta oli vanhaa ja huonokuntoista, ja muun muassa turvatekniikka oli uusimisen tarpeessa. Rakennuksille oli tehty eritasoisia perusparannuksia 1970- ja 1980-luvuilla, mutta rakennusten toiminnallinen hajanaisuus ja yleinen kunto edellyttivät toimenpiteitä. (Tarveselvitys 2000, 3.) 1800-luvulta peräisin oleva massiivinen ja linnamainen vankilarkkitehtuuri ei vastannut enää niihin vaatimuksiin, joita nyky-yhteiskunta ja esimerkiksi kansainväliset suositukset vankeinhoidolle asettavat (Pajuoja 1993).

Vankeinhoitolaitoksen silloinen ylijohdaja Markku Salminen teki 13.3.2000 projektin johtoryhmän esityksestä päätöksen projektiryhmän, projektipäällikön sekä projektisihteerin asettamisesta. Asetettuun projektiryhmään kuului yhteensä 37 henkilöä oikeusministeriön vankeinhoito-osastosta, Turun keskus- ja lääninvankiloista sekä Vankimielisairaalaista. Projektiryhmän tehtävänä oli laatia Turun uuden vankilan tarveselvitys ja hankesuunnitelma. Projekti- ja johtoryhmän laatima eriyvän mielipiteen sisältävä tarveselvitys luovutettiin Markku Salmiselle 23.1.2001. (Hankesuunnitelma 2001, 6.)

Hankesuunnitelman laadintaa varten johto- ja projektiryhmien kokoonpanoja tarkistettiin, ja mm. projektipäälliköksi nimettiin 21.1.2001 vankeinhoitojohtaja Jari Lohi rakennuttajainsinööri Mauri Rinteen siirryttyä pois vankeinhoidon palveluksesta. Hankesuunnitelman laatimisaikaa jatkettiin 31.12.2001 saakka, ja samalla tehtiin muutoksia hankesuunnitteluorganisaatioon täydentämällä projektiryhmää. (Hankesuunnitelma 2001, 6-7.)

Hankesuunnitelman laatimisen yhteydessä Kakolanmäellä sijaitsevien laitosten henkilökuntaa kuultiin Turussa tiedotustilaisuuksissa kolmeen kertaan. Lisäksi kaikissa laitoksissa oli henkilökunnan tiloissa ilmoitustaulu, jonka välityksellä annettiin tietoa hankkeen edistymisestä ja kerättiin henkilökunnan mielipiteitä. Turun tutkintavankilan henkilökunnan mielipiteitä kuultiin myös laitoksen sisäiseen tietoverkkoon avatulla, hanketta koskevalla keskustelupalstalla. Henkilökunnalle tarkoitettu tietoa hankkeesta oli saatavilla myös vankeinhoitolaitoksen tietoverkon intranet-ilmoitustaululla. Henkilökunnan lisäksi kartoitettiin mielipidekyselyillä myös vankien näkemyksiä muun muassa asuintiloista, varustelusta ja toiminnoista. (Hankesuunnitelma 2001, 7.)

Hankesuunnitelma luovutettiin oikeusministerille tammikuussa 2002, jonka jälkeen se toimitettiin hankkeen rakennuttajalle Senaatti-kiinteistöille suunnittelua ja toteutusta varten. Senaatti-kiinteistöjen ja Vankeinhoitolaitoksen välisen puitesopimuksen mukaan Turun vankilan olisi pitänyt valmistua vuonna 2006. (Hankesuunnitelma 2001, 10.) Vankilan valmistuminen lykkääntyi kuitenkin aikataulun viivästymisen vuoksi elokuuhun 2007 (Rikosseuraamusvirasto 2009).

3.2 Hankkeen suunnittelu

Hankkeen suunnittelutyö on nojautunut Vankeinhoitolaitoksen ja Kriminaalihooltoyhdistyksen (nyk. Kriminaalihoitolaitos) periaateohjelmassa todettuihin arvoihin ja periaatteisiin, ja siinä on noudatettu vankeusrangaistuskomitean mietinnössä hahmoteltuja linjauksia. Kehittämistyöhön on vaikuttanut myös Aimo Westerlundin oikeusministeriölle tekemä Vankeinhoitolaitoksen rakenteellisen kehittämisen mahdollisuuksia -selvitys. (Hankesuunnitelma 2001, 8.)

Westerlundin oikeusministeriölle tekemä raportti painottuu kahteen vaiheeseen: tunnistamaan vankeinhoidon periaatteellisia kehittämissivaihtoehtoja sekä löytämään nykyisestä laitospainannasta taloudeltaan erilaisia laitoksia syventävän tarkastelun pohjaksi. Westerlundin selvityksessä päädyttiin malleihin ja vaihtoehtoihin, joita ei ole kuitenkaan hyödynnetty Turun vankilahankkeessa, vaikka vankilan toimintakonseptin luomisen apuvälineenä on osin käytetty raportissa esitettyä niin sanotun täsmävankilan mallia. (Westerlund 2001, 3, 5; Hankesuunnitelma 2001, 8.)

On kuitenkin huomattava, että Westerlundin esittämässä täsmävankilamallissa valvontatyötä tekevä henkilöstö on selvästi eriytetty muusta vankien kanssa lähityötä tekevästä henkilöstöstä, kun taas hankesuunnitelma lähtee kokonaisvaltaisen tiimityön ajatuksesta (Westerlund 2001, 23; Hankesuunnitelma 2001, 8). Silti Turun vankilahanke toteuttaa edellä mainitustikin Westerlundin selvityksen joitain ideoita. Raportin ehdotukset sisältävät täsmävankilan pilotointihankkeen lisäksi valvontatekniikan kehittämishajon ja henkilökoulutuksen uudistamisen (Westerlund 2001, 26-27). Näitä periaatteita toteuttavat Turun vankilahankkeen asettamat toiminnan järjestämisen lähtökohdat, joiden tarkoitus on muun muassa rakenteellisten ja toiminnallisten ratkaisujen avulla taata tehokas ja tarkoituksenmukainen valvonnan taso (Hankesuunnitelma 2001, 15). Turun vankilahanketta voidaan pitää myös tietyllä tavalla pilotihankkeena jossa on toteutettu Suomessa ennen käyttämättömiä ratkaisuja. Tähän on osasyynä myös se, ettei maassamme ole juurikaan rakennettu uusia vankiloita viimeisten vuosikymmenten aikana, pois lukien Pyhäselän vankila (valmistui 1990), Kylmäkosken vankila (valmistui 1993) ja Vantaan vankila (valmistui 2002).

Westerlundin selvityksen lisäksi Turun vankilahankkeen suunnittelussa on otettu huomioon Vankeinhoitolaitoksen ja Kriminaalihuoltolaitoksen periaateohjelmassa todetut arvot ja periaatteet. Periaateohjelmassa todetaan kummankin laitoksen sitoutuvan arvoihin ihmisarvon kunnioittamisesta ja oikeudenmukaisuudesta sekä käsitykseen ihmisen kyvystä muuttua ja kasvaa. Tämä merkitsee esimerkiksi ihmis- ja perusoikeuksien turvaamista, tuomitujen inhimillistä, asiallista ja keskenään tasapuolista kohtelua, kaiken toiminnan lainmukaisuutta sekä tuomitun yksilöllisen kasvun ja kehityksen tukemista täytäntöönpanoa toteutettaessa. Lisäksi laitokset sitoutuvat noudattamaan toiminnassaan muun muassa seuraavia periaatteita: tuloksellisuus, yksilöllisyys ja yksilön vastuullisuus, ammatillisuus, yhteistyö ja hyvä hallinto. (Vankeinhoitolaitoksen ja Kriminaalihuoltoyhdistyksen periaateohjelma sekä lähiajan toimintalinjat 1999, 3-4.)

3.3 Hankkeen periaatteelliset lähtökohdat

Turun vankilaan sijoitetaan sekä tutkinta- että vankeusvankeja ja sakon muuntorangaistusta suorittavia vankeja. Hankesuunnitelman laatimisen periaatteiden mukaan laitoksessa tulee olemaan 260 vankipaikkaa eikä sinne sijoiteta naisvankeja naistutkintavankeja lukuun ottamatta. Laitoksessa sijaitsee Länsi-Suomen vankeinhoitoalueen sijoittajayksikkö ja sinne sijoitetaan eräitä muita alueen yhteisiä toimintoja hoitavia virkamiehiä. Vankilaan ei rakenneta valtakunnallista varmuusosastoa. (Hankesuunnitelma 2001, 8.)

Hankesuunnitelman laatimisen periaatteissa todetaan, että toiminnan järjestämisessä on otettu huomioon havaitut muutokset vankien työkyvyssä ja vankien lisääntyneet päihdeongelmat. Uusilla työtavoilla kuten kokonaisvaltaisella tiimityöllä saavutetaan merkittäviä parannuksia vankeinhoitotyön vaikuttavuuteen. Toimintojen suunnittelun lähtökohtana on hyvin pitkälle ollut tavoite järjestää vangille mahdollisuudet osallistumisvelvollisuutensa täyttämiseen sellin ulkopuolella osoitetussa toiminnossa kahdeksan tuntia päivässä. Toiminnan järjestämisessä ja laitostieteiden ylläpidossa käytetään ostopalveluita silloin kun se on taloudellisesti ja toiminnallisesti perusteltua. Lähtökohtana on toiminnan, käytön ja ylläpidon osalta se, etteivät kustannukset nouse nykyisistä käyttökustannuksista. (Hankesuunnitelma 2001, 8.)

Laitoksen on periaatteellisten lähtökohtien mukaan oltava turvallinen yhteiskunnalle, vangille sekä henkilökunnalle. Turvallisuusajattelu ulotetaan kaikkiin rakenteellisiin ratkaisuihin, joita edelleen tuetaan toiminnan tarkoituksenmukaisin järjestelyin. Antamalla henkilökunnalle mahdollisuus sijoittaa turvallisuusriskeiksi arvioituja tai muille vangeille vaaraa tai uhkaa aiheuttavia vankeja tarkemmin valvottuihin olosuhteisiin, vankien oikeuksista kuitenkin tinkimättä, lisätään muiden vankien mahdollisuuksia osallistua laitoksen toimintoihin ja asumiseen avoimemmassa osastoympäristössä. Yhtenä laitoksen toiminnan järjestelyyn liittyvänä tavoitteena on laitoksen sisäisestä järjestyksestä sekä väkivallattomasta ja päihdeettömästä laitosympäristöstä ja säilytysvarmuudesta huolehtiminen. Vangin vapautumisen jälkeistä selviytymistä edistetään hänen työ- ja toimintakykyään parantamalla. Rikosten uusimisriskin pienentämiseksi otetaan käyttöön toimintaohjelmia, jotka vaikuttavat rikollista käyttäytymistä aiheuttaviin ja ylläpitäviin tekijöihin. (Hankesuunnitelma 2001, 8-9.)

Periaatteellisiin lähtökohtiin kuuluu myös se, että laitos toteuttaa kestävän kehityksen periaatetta, jossa otetaan huomioon myös vankilan ympäristövaikutukset. Vankilan rakennukset sopivat ympäröivään luontoon ja erityistä huomiota kiinnitetään vankilan vangeille luoman elinympäristön laatuun ja ympäristön tilaan sekä henkilökunnan mahdollisuuksiin omalta osaltaan tukea laitoksen ekologisuutta. Rakennusteknisiä ratkaisuja valittaessa huomioidaan vankilarakennusten ennustettu pitkä elinkaari, joka edellyttää joustavuuden periaatteen korostamista. Laitoksen johdolla on oltava mahdollisuus toimintojen uudelleenjärjestelyyn ilman merkittäviä muutosrakennustarpeita. Rakennussuunnitteluvaiheessa korostetaan myös valittavien ratkaisujen energiansäästövaikutuksia ja materiaalin sekä jätteiden kierrätyksen järjestämistä (myös kompostointi). Viheralueilla tuetaan vankien ja henkilökunnan viihtyvyyttä. Vankilan rakennusvaiheessa selvitetään mahdollisuudet joukkoliikennepalvelujen järjestämiseen alueelle vankien, vankien omaisten sekä henkilökunnan käytettäväksi. (Hankesuunnitelma 2001, 8-9.)

Lisäksi hankkeen periaatteellisten lähtökohtien mukaan tutkinta- ja vankeusvankien erilläänpito toteutetaan tarkoituksenmukaisella, Suomea sitovien kansainvälisten sopimusten edellyt-

tämällä tavalla ja nais- ja nuorisovankien laitosolosuhteisiin kiinnitetään erityistä huomiota tila- ja toiminnallisissa ratkaisuissa. Myös henkilökunnan turvallisuustyötä tuetaan hyödyntämällä uusinta tele- ja turvallisuustekniikkaa sekä niiden suomia mahdollisuuksia. (Hankesuunnitelma 2001, 9.)

3.4 Päätavoite ja osatavoitteet

Hankkeen tavoitteena oli suunnitella moderni, sekä nykyajan että tulevaisuuden vankeinhoiton haasteisiin vastaava rangaistuslaitos, jossa ammattitaitoinen henkilökunta tekee tuloksekasta vankeinhoitotyötä läheisessä yhteistyössä muiden viranomaisten ja yhteistyötahojen kanssa vangin tarpeet ja yhteiskunnan vankeinhoitolaitokselle antama tehtävä huomioon ottaen (Hankesuunnitelma 2001, 7-8). Näemme tämän hankesuunnitelmassa esitetyn tavoitteen korkeammanasteiseksi päätavoitteeksi, johon pyritään alemman tason keinoin. Alemman tason keinoiksi näemme hankesuunnitelmassa esitetyt periaatteelliset lähtökohdat, joita ovat muun muassa turvallisuusajattelu, kustannustehokkuus, vankien tilanne ja uusien työtapojen kehittäminen. Näin saamme neljä osatavoitetta, indikaattoria, joiden avulla pystymme arvioimaan hankkeen päätavoitteen toteutumista:

1. turvallisuus
2. ammattitaito ja yhteistyö
3. vangin tarpeet ja tilanne sekä
4. kustannustehokkuus ja kestävä kehitys.

Selvittämällä näiden osatavoitteiden toteutuminen uudessa Turun vankilassa, voidaan arvioida onko vankilahankkeen päätavoite saavutettu. Edellä mainittujen neljän osa-alueen lisäksi vankilahankkeen päätavoitteen toteutumista arvioitaessa on otettava huomioon hankesuunnitelmassa esitellyt vankilan osastojaot erityispalvelut -osastoryhmään sekä 17 vankiosastoon ja kuvaukset kaikkien näiden osastojen asuin- ja toimintatilojen varustuksesta ja päiväjärjestyksestä (Hankesuunnitelma 2001, 20-37). Nämä osastojaot kuvauksineen sisältyvät työssämme osatavoitteiden toteutumisen lisäksi päätavoitteeseen sen kokonaisvaltaista toteutumista arvioitaessa.

Käymme seuraavaksi tarkemmin läpi neljää osatavoitetta selventääksemme mitä asioita kunkin osatavoitteeseen kuuluu hankesuunnitelman perusteella. Käymme kunkin osatavoitteen läpi pääpiirteittäin, koska katsomme, ettei hankesuunnitelman toistaminen kokonaisuudessaan ole tarpeenmukaista. Tarkemmat yksityiskohdat osatavoitteittain selviävät liitteenä olevasta havainnointilomakkeesta, josta kerromme kappaleessa kuusi.

3.4.1 Turvallisuus

Vankilahankkeen tarkoituksena on luoda vankila, joka on turvallinen yhteiskunnalle, vangille sekä henkilökunnalle. Rakenteellisin ja toiminnallisin ratkaisuin sekä vankien tehokkaalla ja tarkoituksenmukaisella valvonnalla huolehditaan siitä, että vankilasta karkaaminen on erittäin vaikeaa ja mahdollisuudet rikosten tekemiseen vankilassa tai vankilan ulkopuolella tapahtuvien rikosten suunnitteluun tai johtamiseen minimoidaan. Edelleen työtapoja kehittämällä ja vankien laitosturvallisuudelle aiheuttamia haasteita yksilöllisesti analysoimalla varmistetaan, että vangit voivat suorittaa rangaistuksensa väkivaltaa tai sen uhkaa kokematta. (Hankesuunnitelma 2001, 15.)

Toimintoja suunniteltaessa vankilan tilat on jaettu kolmeen luokkaan (A, B ja C) ottaen huomioon vankien erilläänpito- ja laitosturvallisuustarpeet sekä resurssien kohdentaminen. C-luokan tiloja, jotka on tarkoitettu avolaitokseen sijoitettavaksi soveltuville vangeille, ei laitokseen kuitenkaan tule. A- ja B-luokan osastoilla olevat vangit pidetään laitoksessa erillään toisistaan ja lisäksi A-luokan vankien keskinäisiin tapaamisiin voi liittyä rajoituksia. Esimerkiksi tutkintavankeuteen liittyy yhä enemmän vankien erilläänpitoa ja oikeudenkäynnin turvaamisen vaatimuksia. Näistä syistä johtuen tutkintavangit joudutaan sijoittamaan korkean turvatason (A-luokka) vankilaympäristöön. Korkeaa turvatasoa tarvitaan myös esimerkiksi väkivaltaisuuden, rikollisen toiminnan jatkamisvaaran tai vaikean päihderiippuvuuden vuoksi. Myös osa mielenterveysongelmista on sellaisia, että ne tulee ottaa huomioon laitosturvallisuutta arvioitaessa. (Hankesuunnitelma 2001, 15-17.)

Vankilan vangeille järjestettäviin toimintoihin liittyy keskeisenä tekijänä turvallisuusajattelu, jolloin henkilökunta on aktiivisesti läsnä siellä missä vangit ovat ja toimivat. Vankilan on oltava myös henkilökunnalle viihtyisiä ja turvallinen työpaikka. Vankilassa tulee olla korkean työturvallisuuden edellyttämät turvalaitteet ja välineet sekä työn tekemisen järjestelyt. Laitokseen tulee riittävä määrä valvontaelektroniikkaa auttamaan henkilökuntaa alueen valvonnassa. (Hankesuunnitelma 2001, 15, 19, 74.)

Vankila tarvitsee ympärilleen suojavyöhykkeen, jonka läheisyyteen ei saa rakentaa taloja tai rakennuksia, joista olisi näköala vankilaan. Muurirakenteiden tulee olla läpinäkymättömiä ja korkeuden tulee olla kuusi metriä. Muuri varustetaan turvalangalla ja ympäröidään kummaltakin puolelta aidalla erotetulla suoja-alueella sekä kehävalvontajärjestelmällä. Laitokseen on laadittava erillinen toiminnallinen turvasuunnitelma, joka valmistuu vankilan käyttöönoton yhteydessä. Hankesuunnitelmassa annetaan yksityiskohtaisia ohjeita yksittäisten turvallisuusjärjestelyjen toteutuksesta tämän turvasuunnitelman laatimiseksi. (Hankesuunnitelma 2001, 74-76, 93.)

Turvallisuus -osavaihteen sen toteutumista arvioitaessa, yhdeksi kriteeriksi edellä esitettyjen seikkojen lisäksi, on sisällytetty hankesuunnitelman mukaiset valvontaan kuuluvat osa-alueet ja niihin liittyvät järjestelyt. Hankesuunnitelman mukaan valvonnan osa-alueeseen kuuluvat porttivalvonta, vastaanotto ja matkasellit, tapaamisjärjestelyt, kuljetuspalvelut, erityistarkastustoiminta sekä poliklinikan ja toimintakeskuksen valvonta. Myös rakennusten ja tilojen tele- ja turvatekniset vaatimukset on sisällytetty turvallisuus -osavaihteen alle niiltä osin, kun niitä ei ole rajattu salassapitomääräysten perusteella työn ulkopuolelle. (Hankesuunnitelma 2001, 37-41.)

3.4.2 Ammattitaito ja yhteistyö

Vankilassa tulee hankesuunnitelman mukaan olla ajanmukaiset tuloksekkaan vankeinhoitotyön tekemiseen soveltuvat työvälineet. Työn tekeminen on järjestetty siten, että henkilökunta on motivoitunut laadukkaaseen vankeinhoitotyöhön. Laitoksen henkilöstö organisoidaan työryhmiä siten, että jokainen laitoksen vanki kuuluu jonkin työryhmän vaikutuspiiriin. Työryhmät eli tiimit vastaavat siitä, että vangin rangaistusajan suunnittelun toteutumiseksi on edellytykset. Osa tiimeistä perustuu vangin asunto-osastosiin ja osa toimintaryhmiin. (Hankesuunnitelma 2001, 15, 19.)

Hankesuunnitelmassa mainitaan erityisinä vankiryhminä päihdeongelmaiset vangit, mielenterveyden ongelmista kärsivät vangit, tutkintavangit ja erityisen väkivaltaiset tai muuten laitosturvallisuudelle uhkaa aiheuttavat vangit. Myös ulkomaalaisten vankien osuus on viime vuosina lisääntynyt ja kielten sekä kulttuurien kohtaaminen vankilassa asettaa työntekijöille uusia haasteita. Hankesuunnitelmassa kiinnitetään erityistä huomiota yllä mainittujen vankiryhmien kanssa työskentelyyn ja laitossijoitteluun. (Hankesuunnitelma 2001, 15-17.)

Vankilaan perustetaan hankesuunnitelman mukaan erillinen osasto vapautuville pitkäaikaisvangeille. Tällä osastolla heillä on tukenaan normaalia vankiosastoa suurempi henkilökunnan tuki. Osasto toimii tiiviissä yhteistyössä kriminaalihoitolaitoksen ja eri sidosryhmien kanssa. Kriminaalihoitolaitokselle varataan hallinnon yhteyteen virkahuone yhteyshenkilöä varten. (Hankesuunnitelma 2001, 19, 62.)

Vankilan terveydenhuolto vastaa vankien perusterveydenhuollosta ja sen tulee vastata sekä henkilöstöresursseiltaan että tiloiltaan terveyskeskustasoa. Hankesuunnitelmassa kuvataan terveydenhuoltotilojen sijainti, potilasvastaanoton toiminta ja vastaanottotilat, odotushuoneet, hoito, tutkimukset, lääkehuolto sekä välineiden huolto ja varastointi. Nämä terveydenhuoltoon liittyvät osa-alueet on sisällytetty yhtenä kriteerinä edellä esitettyjen seikkojen

lisäksi osatavoitteeseen ammattitaito ja yhteistyö sen toteutumista arvioitaessa. (Hankesuunnitelma 2001, 59-61.)

Lisäksi ammattitaito ja yhteistyö -osatavoitteeseen sen toteutumista arvioitaessa yhdeksi kriteeriksi on sisällytetty hankesuunnitelman mukaiset hallintoon kuuluvat osa-alueet ja niihin liittyvät järjestelyt. Hankesuunnitelman mukaan hallinnon osa-alueeseen kuuluvat yleis- ja henkilöstöhallinto, taloushallinto, kiinteistötoimi, tietohallinto, asiakirjahallinto ja rangaistusten täytäntöönpanon järjestelyt sekä niihin liittyvät tilat. Lisäksi hallinnon osa-alueella on kuvattu koko laitoksen sosiaali- ja taukotilojen sekä väestönsuojatilojen vaatimukset. (Hankesuunnitelma 2001, 61-63.)

3.4.3 Vangin tarpeet ja tilanne

Vankilan toimintojen suunnittelun lähtökohtana on hankesuunnitelman mukaan vangin osallistuminen prosessiin, johon liittyy kuusi toimintakokonaisuutta: valmentava toiminta, perusopinnot, ammattiopinnot, työtoiminta, toimintakykyä ylläpitävä toiminta ja vapautteen valmentaminen. Vanki osallistuu toimintoihin yksilöllisesti laaditun rangaistusajan suunnitelman mukaisesti. Vankien toiminnot jaetaan järjestämispaikan mukaan kolmeen ryhmään: Osastolla järjestettävä toiminnot, A- ja B-luokan ryhmissä asuvia vankeja varten olevissa tiloissa järjestettävät toiminnot ja toimintakeskuksessa järjestettävät toiminnot. (Hankesuunnitelma 2001, 15-16.)

Vangit ovat tutkintavankeja lukuun ottamatta osallistumisvelvollisia. Vanki voidaan vapauttaa tästä velvollisuudesta perustellusta syystä, esimerkiksi terveydentilan perusteella. Toisaalta tutkintavangeille on annettava halutessaan mahdollisuus toimintoihin osallistumiseen. (Hankesuunnitelma 2001, 16.)

Hankesuunnitelman mukaan on arvioitu, että 70 % vangeista osallistuu toimintoihin ja 30 % vangeista on eri syistä poissa toiminnoista. Työkyvyttömmiksi arvioituista vangeista valtaosa on vapautettu osallistumisvelvollisuudesta terveydentilansa perusteella. Pieni osa heistä osallistuu vankeusaikanaan kuitenkin pääasiassa muihin kuin työtoimintoihin. Viimeaikaisten kartoitusten mukaan vangeista 40 % arvioidaan olevan työ- ja toimintakykyisiä, 40 % ensisijaisesti valmennusta, ohjausta ja koulutusta tarvitsevia sekä 20 % työkyvyttömiä. (Hankesuunnitelma 2001, 16.)

Laitokseen yli kuuden kuukauden vapausrangaistusta suorittamaan tulevat vangit sijoitetaan naisvankeja ja nuoria vankeja lukuun ottamatta sijoittajayksikköosastoille. Sijoittajayksikköosastoille voidaan sijoittaa myös sijoituspaikan valintaan liittyvää erityisselvitystä edellyttä-

vät vangit. Alle kuuden kuukauden vapausrangaistusta suorittamaan tulevat vangit sijoittuvat vastaanotosta/tulo-osastolta suoraan asunto-osastoille. Tutkintavangit ja nuoret vangit sijoitetaan vastaanoton jälkeen suoraan ryhmänsä mukaisille osastoille. (Hankesuunnitelma 2001, 17.)

Tulo- ja sijoitteluvaiheessa vanki saa alkuperehdytyksessä tietoa oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan sekä vankilassaoloa ja vankilan toimintoja koskevista asioista, samoin kuin esimerkiksi päihdeohjelmiin liittyvää informointia. Sijoitteluvaiheessa vangille laaditaan yksilöllinen rangaistusajan suunnitelma, määritetään säilytysvarmuudesta ja yksilöllisistä ominaisuuksista seuraava turvallisuustaso, selvitetään yksilölliset tarpeet ja edellytykset ja määritellään rikoksen uusimisriskin pienentämisen kannalta keskeiset tarvealueet. Vaiheen kesto vaihtelee muutamasta päivästä kuuteen viikkoon. Tulo- ja sijoitteluvaiheen jälkeen seuraa toimintavaihe, jossa vanki osallistuu rangaistusajan suunnitelman mukaisesti työhön, koulutukseen tai eri ohjelmiin. Toimintakokonaisuudet ovat valmentava toiminta, kuten esimerkiksi erilaiset uusimisriskin vähentämiseen tähtäävät ohjelmat, perus- ja erityisopinnot, mm. peruskoulu- ja lukio-opetus, ammattiopinnot kuten oppisopimuskoulutus, työtoiminta ja työkykyä ylläpitävä toiminta. Hyvissä ajoin ennen vangin todennäköistä vapauttamista rangaistusajan suunnitelmaa täydennetään vapauttamis- ja valvontasuunnitelmalla. Vanki voidaan esimerkiksi sijoittaa rangaistusajan loppuvaiheessa erityiselle vapautuvien vankien osastolle. (Hankesuunnitelma 2001, 17-19.)

Laitoksen toimintakeskuksessa sijaitsee erilaisia toimintatiloja, turvavälinetila ja näyttöentottila. Vankien käytössä olevat toimintatilat ovat liikuntasali, kirjasto, hengelliset tilat, musiikkitala, kuvataidetila, opetuskeittiö, kaksi opetustilaa, etäopintokeskus, atk-luokka, kolme puutyöverstasta, kaksi metalliverstasta, pintakäsittelyverstas, kaksi kirjansidontatilaa, oman työn paja ja pienkoneiden korjauspaja. Toimintakeskuksessa sijaitsevat myös ruokailutilat ja henkilökunnan tiloja sekä toimintakeskuksen läheisyydessä kasvimaata puutarhatyötä varten. (Hankesuunnitelma 2001, 41-42.)

Laitoksen työtoiminnan työalat ovat puutyö, kalusteiden entisöinti ja verhoilutyö, metallityö, pintakäsittelytyö, kirjansidonta, kilpi-, etiketti- ja tarratyö, kiinteistötyöt, puutarhatyö, pienkoneiden korjaustyö ja osastopuhdistajatyö. Työtoiminnan lisäksi vangeilla on mahdollisuus opiskella. Työtoiminnan työalojen tarkemmat kuvaukset tuotantoketjuineen, vankikuvauksineen ja tilayhteyksineen on kuvattu hankesuunnitelmassa. Niiden toteutuminen on sisällytetty yhtenä kriteerinä edellä esitettyjen seikkojen lisäksi osatavoitteeseen vangin tarpeet ja tilanne sen toteutumista arvioitaessa. (Hankesuunnitelma 2001, 42-52.)

3.4.4 Kustannustehokkuus ja kestävä kehitys

Hankesuunnitelman mukaan vankilan kiintokalusteiden tulee olla rakenteeltaan kestäviä, väreiltään rauhallisia ja pinnoiltaan helppoja pitää puhtaana. Runkojen rakenteiden tulee olla käyttöympäristöstä riippuen joko kosteuden- tai vedenkestäviä. Työpöytien pintojen sekä kaappien ovien ja runkojen tulee olla korkeapainelaminaattia (ei melamiinia). Reunalistat ovat kulutustason mukaan joko koivuisia tai akryylipuristeisia. Vetimet ovat läpikiinnitteisiä teräslankavetimiä. Hyllyjen kannattimien tulee olla kestäviä. Kovassa kulutuksessa olevien kalusteiden, kuten toimintatilojen pöytien ja mahdollisesti kansien, tulee olla metallirunkoisia. Veden kanssa tekemisiin joutuvien kalusteiden tulee olla haponkestäviä. (Hankesuunnitelma 2001, 93.)

Vankien käytettäväksi tarkoitettujen osaston keittiön ja vaatehuollon ym. laitteiden ja vankitilojen varusteiden tulee olla vahvarakenteisia, helppokäyttöisiä sekä helposti huollettavia ja puhtaana pidettäviä. Vankien osastokeittiössä käytetään erityisiä lukittavia lokerojääkaappeja tai erillistä lokeroitua kylmiötä. Laitteissa ei tule olla pitkälle vietyä elektroniikkaa. Kaikkien laitteiden tulee olla yleisesti markkinoilla ja varaosien saannin tulee olla vaivatonta. (Hankesuunnitelma 2001, 93-94.)

Hankesuunnitelmassa kuvataan edellä mainittujen laitoksen tilojen laitteille, kalusteille ja varusteille annettujen vaatimusten lisäksi rakennuksien ja tilojen laatuvaatimukset taloteknisten tarpeiden ja järjestelmien osalta. Näihin laatuvaatimukseen kuuluvia osa-alueita ovat rakennustekniset vaatimukset, LVIA-tekniset vaatimukset ja sähkötekniset vaatimukset. Niiden toteutuminen on sisällytetty niiltä osin, kun niitä ei ole rajattu salassapitomääräysten perusteella työn ulkopuolelle, yhtenä kriteerinä osatavoitteeseen kustannustehokkuus ja kestävä kehitys sen toteutumista arvioitaessa. (Hankesuunnitelma 2001, 76-84.)

Lisäksi kustannustehokkuus ja kestävä kehitys -osatavoitteeseen sen toteutumista arvioitaessa yhdeksi kriteeriksi on sisällytetty hankesuunnitelman mukaiset taloushuoltoon kuuluvat osa-alueet ja niihin liittyvät järjestelyt. Hankesuunnitelman mukaan taloushuollon osa-alueeseen kuuluvat ruokahuolto ja ruokailutilat, ruuan valmistus ja jakelu, astianpesu ja keittiön siivous, keittiön laatuvaatimukset ja yhteydet, keittiöhenkilökunta, laitoshygienia ja jätehuolto, laitoksen siivousalueet ja siivoustilat, siivouksen laatuvaatimukset, vaatehuolto, vankilan pesula, vaatehuollon yhteydet, muut taloushuollon tilat ja laitosmyymälä. (Hankesuunnitelma 2001, 52-59.)

4 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TUTKIMUSONGELMA

Tässä opinnäytteessä on tarkoitus tarkastella ja arvioida vuonna 1999 alkanut Turun vankila -projekti, joka jatkui vankilahankkeena ja päättyi uuden vankilan valmistumiseen vuonna 2007. Vankilahanke on sisältänyt useampia yhteen kuuluvia projekteja. ”Vankilahankkeella” tarkoitetaan tässä työssä sitä kokonaisuutta, jonka projektin eri osat muodostavat ja jonka onnistumista arvioidaan sen itse asettamin kriteerein.

Työmme tehtävänä on arvioida onko Turun vankilahankkeelle etukäteen asetettu tavoite toteutunut eli onko Turun vankila moderni, sekä nykyajan että tulevaisuuden vankeinhoidon haasteisiin vastaava rangaistuslaitos, jossa ammattitaitoinen henkilökunta tekee tuloksekasta vankeinhoitotyötä läheisessä yhteistyössä muiden viranomaisten ja yhteistyötahojen kanssa vangin tarpeet ja yhteiskunnan vankeinhoitolaitokselle antaman tehtävän huomioon ottaen?

5 ARVIOINTI VANKILAHANKKEESSA

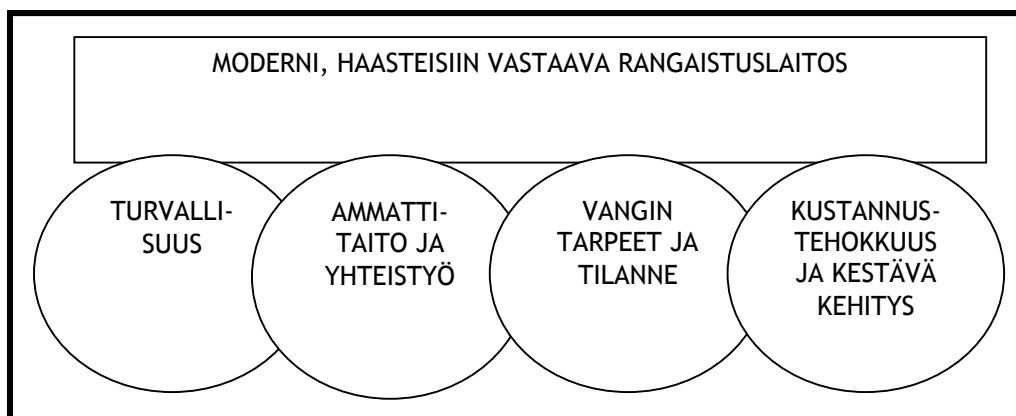
Arviointiteorioita ja -kirjallisuutta tutkimalla selviää, miten arvioinnin toimintatavat ja muodot vaihtelevat miltei tapauskohtaisesti. Arviointi on teorioidenkin perusteella poikkitieteellinen ja vakiintumaton tutkimisen muoto, eikä yksittäistä hanketta ole välttämättä edes mahdollista arvioida käyttäen tiukasti vain yhtä arviointimenetelmää. Erilaiset lähestymismallit ovat eräänlaisia ideaalimalleja ja käytännössä arviointihankkeissa yhdistellään erilaisia lähestymistapoja valiten kustakin soveltuvia aineksia (Vuorela 1997, 33).

Olemme kehittäneet edellä esitettyjen teorioiden ja lähestymistapojen sekä mallien pohjalta arviointimallin, jota käytetään juuri tämän vankilahankkeen arvioinnissa. Käytettävä malli on siis usean eri teorian pohjalta luotu ja yhdistelty malli, joka palvelee parhaiten juuri tämän hankkeen tutkimista ja sopii parhaiten omiin tarpeisiimme.

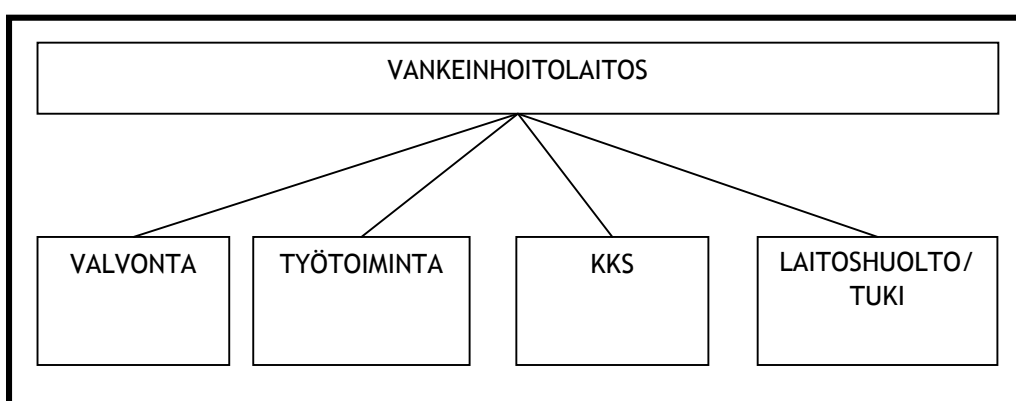
Kuten lähestymistapoja tutkiessa todettiin, vankilahankkeen arviointimallin suunnittelun pohjana toimivat tavoiteperusteisista malleista tavoite-keino-suhdetta kuvaava arviointi ja teoriaperusteinen arviointi, joiden perusteella hankesuunnitelmasta johdetaan arvioinnin kohteet ja arviointikysymykset. Yleensäkin arviointihankkeissa lähtökohtana ovat viralliset tavoitteet, jolloin on kyse juuri tavoiteperusteisista malleista (Vuorela 1997, 33). Edellä esitettyjen hankesuunnitelman tavoitteiden perusteella voidaan rakentaa kaavio kuvaamaan vankilahankkeen päätavoitetta sekä sen osatavoitteita. Kaavio on näin ollen johdettu vankilahankkeen tavoitteista ja periaatteellisista lähtökohdista, jotka on jaettu osiin oman näkemyksemme mukaan hankkeen tavoitteiden esittelyvaiheessa.

Tavoitteiden mitattavaan muotoon erittelyn haittapuolena on, että tavoitteet eivät useinkaan ole yksiselitteisiä (Vuorela 1997, 29). Tämän haittapuolen huomioonottamiseksi olemme käy-

neet edellä läpi vankilahankkeen pää- ja osatavoitteet selventääksemme niissä esiintyviä käsitteitä. Näkemyksemme mukaan vankilahankkeen päätavoitteeseen pyritään neljän alemman tason osatavoitteen avulla.

Kaavio 1: Vankilahankkeen mukainen tavoitekaavio

Kaavio 2: Perinteinen kaavio

Vankilahankkeen pää- ja osatavoitteet on mahdollista esittää ylemmän kaavion mukaisella tavalla. Kaavio on periaatteessa aivan samanlainen kuin kaavio, jolla esitetään perinteisesti vankeinhoitolaitoksessa ja vankiloissa tehtävän työn jakautuminen eri työmuotoihin (kaavio 2). Näin tässä tapauksessa toteutetaan hankesuunnitelman arvioinnissa juuri tapauskohtaisen mallin luomista perinteisestä mallista. Huomionarvoista on, että kumpikin malli on yhteensopiva toisensa kanssa ja voidaan periaatteessa esittää vaikka päällekkäin. Kaavioita vertailemalla huomataan, että yhteensopivuudesta huolimatta Turun vankilahanketta kuvaava kaavio on moniulotteisempi kuin perinteinen. Vankilahanketta kuvaavassa kaaviossa kaikki laatikot liittyvät käytännössä toisiinsa eikä jako eri työmuotojen välillä ole lainkaan niin selvä kuin

perinteisessä mallissa. Tämän voidaan ajatella ehkä jo tässä vaiheessa osoittavan hankkeen tavoitelleen uutta lähestymistapaa yhteiskunnan sille antamiin haasteisiin.

6 MENETELMÄT JA AINEISTO

Arvioinnin tavoitteet ja halutun tiedon luonne vaikuttavat arviointiasetelman ja menetelmien valintaan. Arviointi on perusolemukseltaan vertailua, jossa verrataan keskenään tosiasioita arviointiperusteisiin, toisin sanoen sitä mitä on, verrataan siihen miten pitäisi olla. Yhdellekään arviointihankkeelle ei ole olemassa yhtä parasta asetelmaa tai yhtä tiedonhankinnan menetelmää. Valinnat riippuvat mm. tavoitteista, lähestymistavoista ja suurelta osin saatavilla olevasta aineistosta. Ne luonnollisesti sanelevat millaisia menetelmiä kannattaa käyttää. (Vuorela 1997, 38.)

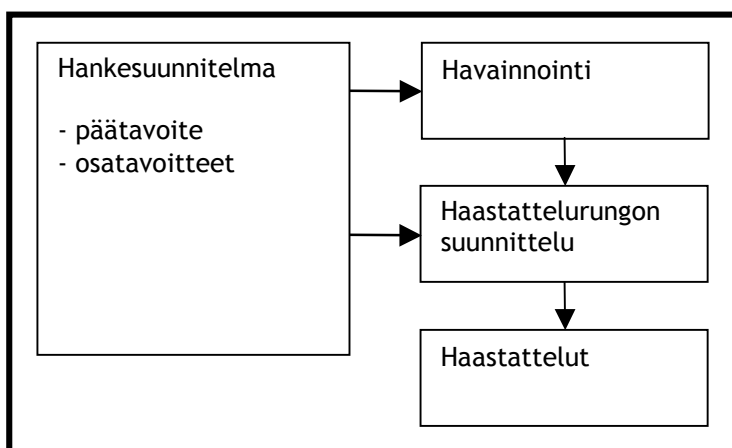
Haluttu tieto voi olla luonteeltaan kuvailevaa eli tosiasioista kertovaa, normatiivista eli valittujen kriteerien mukaisesti arvioivaa tai syy-seuraus-suhteita selvittävää. Kuvaileva tieto kertoo esimerkiksi toteutukseen osallistuvista organisaatioista ja tahoista. Kuvaileva tieto on hyödyllistä esimerkiksi toiminnan muotoutumisvaiheessa ja toiminnan arvioinnin osalta, mutta usein arviointitulosten käyttäjä ei tyydy pelkästään kuvailevaan tietoon. Normatiivinen tieto kertoo mm. siitä, vastaako toteutus asetettuja tavoitteita tai saavutetaanko oikeat tulokset. Syy- ja seuraussuhteiden tarkastelussa on kyse tulkinnasta eli missä määrin havaitut tulokset todella ovat julkisen toiminnan aikaansaamia. (Vuorela 1997, 39.)

Opinnäytetyössä vertaamme Turun vankilan tämän hetkistä tilannetta ja käytäntöjä hankesuunnitelmassa esitettyihin tavoitteisiin ja periaatteisiin. Näin ollen haluamme tieto on sekä tosiasioista kertovaa että normatiivista. Syy- ja seuraussuhteiden tarkastelu tulee työsämme esille tutkimuksen loppuvaiheessa, jolloin tutkimusongelmaan on saatu vastauksia. Tutkimuksen loppuvaiheessa on tarkoitus selvittää, onko vankilahankkeen tavoite todella saavutettu ja onko tuloksiin päästy Turun vankilan hankesuunnitelmassa esitettyin toimenpitein.

Työmme on sekä määrällinen että laadullinen tutkimus. Nämä lähestymistavat voidaan nähdä toisiaan täydentävinä suuntauksina esimerkiksi siten, että määrällinen tutkimusvaihe voi edeltää ja luoda perusteet laadullisen tutkimusvaiheen haastatteluja varten (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 126-128). Olemme toteuttaneet vankilahankkeen arvioinnin kahdessa osassa: ensiksi havainnointi ja toiseksi asiantuntijahaastattelut. Havainnoinnin avulla on muun muassa luotu perusteita mielekkäitä ja tarkoituksenmukaisia haastatteluja varten. Tietoa arvioinnin tueksi on saatu myös tarkastelemalla erilaisia dokumentteja. Yhdistämällä useampia menetelmiä pyrittiin saavuttamaan kattava ja monipuolinen kuva vankilahankkeen toteutumisesta.

Havainnoinnilla selvitettiin hankesuunnitelmassa mainittujen rakenteellisten ja toiminnallisten ratkaisujen toteutuminen käytännössä. Havainnointilomake johdettiin edellä esitetyn arviointimallin mukaisesti vankilahankkeen pää- ja osatavoitteista. Havainnoinnilla saatuja tuloksia käytettiin haastattelurunkojen suunnittelussa: havainnointivaiheessa epäselväksi jääneet asiat tai asiat, joita ei havainnoimalla voitu selvittää, nousivat automaattisesti haastattelukysymyksiksi.

Parhaaksi haastattelumenetelmäksi katsottiin asiantuntijahaastattelujen käyttäminen. Haastattelujen tarkoituksena oli täydentää havainnoinnilla saatuja tuloksia sekä selvittää asiantuntijoiden näkemyksiä hankesuunnitelman tavoitteiden ja periaatteiden toteutumisesta. Vankilahankkeessa on kysymys asiantuntijuutta vaativan kokonaisuuden arvioinnista, ja aiheita tuntemattoman henkilön haastatteluilla olisi tuskin saatu olennaista tietoa. Asiantuntijoina vankilahankkeen arvioinnissa on käytetty vankilassa työskenteleviä henkilöitä, joista yksi henkilö on ollut mukana myös hankesuunnitteluvaiheessa.

Kaavio 3: Menetelmien kuvaus

6.1 Havainnoinnin toteutus ja kulku

Tämän opinnäytetyön yhtenä aineistonkeruumenetelmänä oli havainnointi. Havainnoinnissa on Grönforsin (1982, 90) mukaan kyse siitä, että tutkija tekee havainnot tutkimuksen kohteesta ja kirjaa havainnot muistiin. Havainnointi sopii tiedon hankkimiseen kaikenlaisissa arvioinneissa ja menetelmään voi luontevasti yhdistää vapaamuotoiset keskustelut asianosaisten kanssa. Arvioijan rooli on syytä tehdä kaikille selväksi, sillä salaa tehty havainnointi ei ole useinkaan eettisesti perusteltavissa. Arvioijan osallistumisen aste voi vaihdella etäisestä, toimintaan osallistumattomasta, jäsenestä aktiiviseen jäseneseen, jolloin hän ei ole täysin sitoutunut toimintaan, tai täysjäseneseen, jolloin arvioija voi olla esimerkiksi osana henkilökuntaa. Lisäksi

havainnointi voi olla hyvin systemaattista ja tarkasti jäsenneltyä, tai se voi olla täysin vapaata ja luonnolliseen toimintaan mukautunutta. Näiden ulottuvuuksien pohjalta havainnointi voidaan jakaa karkeasti systemaattiseen ja osallistuvaan havainnointiin, mutta käytännössä esiintyy kuitenkin paljon näiden havainnointilajien välimuotoja. (Robson 2000, 146-147; Hirsjärvi ym. 2004, 203-204.)

Paras keino selvittää hankesuunnitelmassa mainittujen rakenteellisten ja toiminnallisten ratkaisujen toteutuminen oli systemaattinen havainnointi, koska ratkaisut olivat ennalta määritellyjä. Havaintojen tekoon ja systemaattiseen sekä tarkkaan tallentamiseen on kehitelty erilaisia apukeinoja. Yksi tunnettu apukeino on ”tsekkauslista”, jossa luetellaan toiminnat ja havainnoijan tehtävänä on merkitä, toteutuuko listassa nimetty seikka vai ei. (Hirsjärvi ym. 2004, 204-205.)

Havainnoitavista seikoista eli hankesuunnitelmassa mainituista rakenteellisista ja toiminnallisista ratkaisuista laadittiin ennalta havainnointilomake eli ”tsekkauslista” ja siihen liittyvä Excel-taulukko tavoitteen toteutumisen merkitsemistä varten (liite 1). Havainnointikohteet jaettiin viiteen eri alueeseen vankilahankkeen pää- ja osatavoitteiden mukaisesti. Yhteensä havainnointikohteita oli 139 kappaletta. Listassa mainitut kohdat käytiin läpi yksi kerrallaan ja niiden toteutumista määriteltiin taulukon mukaisilla ”toteutunut”, ”ei toteutunut” ja ”toteutunut osittain” -vaihtoehtoilla. Osittain toteutuneista kohdista kirjattiin lomakkeelle tarkemmat havainnot siitä miltä osin tavoite oli toteutunut. Pääosin havainnoinnin avulla saatiin selvitettyä teknisiä ja rakenteellisia järjestelyjä. Niistä kohdista, joita ei voitu havainnoimalla selvittää, tehtiin merkintä ”havainnointi ei onnistu” -vaihtoehdon kohdalle. Kokonaan ja osittain epäselväksi jääneet asiat kirjattiin haastattelurunkoon.

Havainnoinnin otanta koski koko hankesuunnitelmaa pois lukien työn ulkopuolelle rajatut kohteet. Havainnoijia oli yksi ja hän työskentelee arvioinnin kohteena olevassa Turun vankilassa. Havainnointi suoritettiin 24.10.2009 - 4.11.2009 välisenä aikana ja havainnointikertoja kertyi viisi kappaletta. Havainnointi suoritettiin sekä nimenomaisesti havainnointiin tarkoitettuina käynteinä vankilassa että havainnoitsijan työvuorojen ohessa. Havainnointi perustui puhtaasti aistihavaintoihin sekä dokumenttien ja ohjeiden läpikäymiseen. Mitään mittavälineitä tai muita apuvälineitä ei käytetty.

Havainnointiin liittyi joissain kohdin lisätarkastuksia keskustelun ja kysymysten muodossa havainnoitavana olleiden kohteiden henkilökunnalle tai laitoksen tekniselle henkilökunnalle. Näissä tapauksissa havainnoitsija kertoi ennen kysymysten esittämistä olevansa paikalla havainnoitsijan ominaisuudessa ja esitteli lyhyesti mihin tarkoituksiin saatuja vastauksia tullaan käyttämään. Lisätarkastuksilla ja henkilökunnalle esitetyillä kysymyksillä hankittiin tietoa esimerkiksi jostain havainnoinnin kohteena olleesta teknisestä yksityiskohdasta, joita ei ha-

vainnoitsijan aistihavainnoin tai ohjeisiin ja saatavilla olleeseen kirjalliseen materiaaliin tutustumalla ollut saatu selville. Teknisen henkilökunnan avulla varmistettiin, että havainnointi onnistuu ja se suoritetaan varmasti oikeasta asiasta.

Havainnoinnin yhteydessä esitettyjä tarkentavia kysymyksiä ei ole kirjattu ylös muuten kuin havainnointituloksina ja ne on pidetty erillään havainnoinnin jälkeen tehdyistä varsinaisista asiantuntijahaastatteluista. Tehdyt havainnot tarkastuksineen kirjattiin ylös havainnointilomakkeelle. Näin havainnot dokumentoitiin ja tallennettiin tulosten analysointia varten.

Arvioinnin toteutus vastasi havainnoinnin osalta pääosin Grönforsin kuvausta havainnoinnista ilman osallistumista, jonka mukaan tutkija on ulkopuolinen osallistumaton tarkkailija ja periaatteena tiedon keruussa on ”oppia katsomalla”. Arvioinnin asettelu kuitenkin eroaa Grönforsin kuvaamasta yleisestä tutkimusasetelmasta, jossa haastattelemalla pyritään saamaan tietoa ihannestandardista ja havainnoinnilla saadaan tietoa normien noudattamisesta käytännössä. (Grönfors 1982, 88, 90.) Tässä tapauksessa ”ihannestandardina” toimii hankesuunnitelma, josta on tarkastettavissa hankkeen tavoitteet ja se, miten asioiden on alun perin ajateltu olevan. Havainnoinnin avulla saatiin tietoa siitä, mitkä hankesuunnitelmassa mainitut ratkaisut ovat toteutuneet ja mitkä taas eivät ole. Tämän lisäksi havainnoinnin avulla paljastui niitä kysymyksiä, joita haastatteluissa kannattaa kysyä.

6.2 Haastattelujen toteutus ja kulku

Havainnoinnin jälkeen arviointia jatkettiin haastatteluilla. Haastattelun ideana on yksinkertaisimmillaan kysyä ihmiseltä, mitä hän jostakin asiasta ajattelee. Kysymys on siis eräänlaisesta keskustelusta, joka tosin tapahtuu haastattelijan aloitteesta ja hänen ehdoillaan, kun hän pyrkii selvittämään haastattelun tai tutkimuksen aihepiiriin kuuluvia asioita. Erilaisia haastattelutyyppisiä ja nimityksiä on useita ja niitä jaotellaan eri tavoin. Tavallisesti haastattelutyyppit jaotellaan sen mukaan, miten strukturoitu ja muodollinen haastattelutilanne on. Yhtenä ääripäänä on täysin strukturoitu haastattelu, jossa kysymysten muotoilu ja järjestys on ennalta laadittu. Toisena ääripäänä on strukturoimaton, täydellisen vapaa ja avoin haastattelu, joka muistuttaa kaikkein eniten tavallista keskustelua tietyistä aihealueista. (Eskola & Vastamäki 2007, 25-28; Hirsjärvi ym. 2004, 196-199.)

Tosiasioita kannattaa kysyä suoraan yksinkertaisina kysymyksinä, kuten avointen kysymysten avulla tai monivalintatyypillisesti. Avoimissa kysymyksissä esitetään vain kysymys, kun monivalintakysymyksissä laaditaan kysymyksen lisäksi valmiit vastausvaihtoehdot. (Hirsjärvi ym. 2004, 186-188.) Koska opinnäytetyömme tarkoitus oli selvittää, onko vankilahankkeelle etukäteen asetettu tavoite toteutunut, oli kyseessä tosiasioiden selvittäminen ja haastattelukysy-

mykset oli rajattava käsittelemään näiden tavoitteiden saavuttamista. Kysymykset johdettiin hankesuunnitelmasta ja havainnoinnin tuloksista, jolloin kysymysten muoto ja järjestys oli ennalta määrätty.

Haastattelurunko jaettiin viiteen aihealueeseen pää- ja osatavoitteiden mukaisesti (liite 2). Kysymykset laadittiin hankesuunnitelman tavoitteiden ja periaatteiden sekä havainnointitulosten perusteella. Havainnointitulosten perusteella kysymykset laadittiin niiltä osin kun havainnoinnin tulos oli havainnointitaulukon mukainen ”toteutunut osittain” tai ”havainnointi ei onnistu” -vaihtoehto. Pääasiassa kysymyksiksi muodostui työn tekemiseen, toiminnan järjestämiseen ja toiminnalliseen toteutukseen liittyviä asioita. Esimerkiksi sen selvittäminen, osallistuuko vanki kahdeksan tuntia päivässä sellin ulkopuolisiin toimintoihin, ei onnistu yhtä helpposti kuin lattiakaivojen valmistusmateriaalin todentaminen. Rosteriset lattiakaivot on helppo käydä paikan päällä toteamassa, mutta osallistumisvelvollisuuden toteutumisen selvittämisessä on käytettävä dokumentteja, kuten osastojen päiväjärjestyksiä, sekä asiantuntijoiden haastatteluja.

Haastattelukysymysten tarkoitus oli siis omalta osaltaan selvittää, onko hankesuunnitelmassa esitetty tavoite toteutunut vai ei. Jokaisen strukturoidun kysymyksen jälkeen esitimme kuitenkin vielä avoimen kysymyksen, jonka avulla pyrimme saamaan lisätietoa kysymykseen liittyvistä asioista eli siitä, miten tavoite on toteutunut tai miksi se ei ole toteutunut. Kysymällä avoimen kysymyksen, saimme tosiasioiden lisäksi tietoa myös asenteista ja mielipiteistä. Näin haastattelutyypimme muotoutui strukturoidun ja avoimen haastattelun välimuodoksi.

Haastateltavien valinnassa kiinnitettiin huomiota asiantuntijuuteen sekä perehtyneisyyteen koskien kutakin osatavoitetta. Valitsimme haastateltaviksi sellaiset henkilöt, jotka omaan harkintaamme perustuen parhaiten vastasivat tarpeitamme. Haastateltavia ei voitu kuitenkaan jaotella yhtä selvästi kuin osatavoitteita. Kukin osatavoite on kokonaisuudessaan laaja eikä käytännön työssä ero eri osatavoitteiden välillä ole ollenkaan selvä. Tästä johtuen samaa henkilöä on joissain tapauksissa haastateltu myös useamman kuin yhden osatavoitteen toteutumiseen liittyen, ja yhden osatavoitteen toteutumisen selvittämiseen on tarvittu useamman kuin yhden asiantuntijan haastattelu. Yhteen kysymykseen on kuitenkin vastattu aina vain yhden haastateltavan toimesta. Esimerkiksi työliikkeen johtaja ja talousmestari ovat vastanneet sekä ammattitaitoon ja yhteistyöhön liittyviin kysymyksiin että kustannustehokkuuteen ja kestävään kehitykseen liittyviin kysymyksiin ja esimerkiksi sijoittelusta vastaava esimies on vastannut niin turvallisuutta kuin vangin tarpeita ja tilannetta koskeviin kysymyksiin.

Haastatteluja oli yhteensä seitsemän kappaletta. Turvallisuus -osatavoitteen toteutumisesta haastateltiin vankilan turvallisuudesta vastaavaa apulaisjohtajaa sekä erästä turvallisuudesta ja vankien sijoittelusta vastaavaa vankeinhoitoesimiestä. Ammattitaito ja yhteistyö -

osatavoitteen tiimoilta haastateltiin vankilan hallinnosta vastaavaa apulaisjohtajaa, työliikkeen johtajaa ja talousmestaria. Vangin tarpeet ja tilanne -osatavoitteeseen liittyen haastateltiin toiminnoista vastaavaa apulaisjohtajaa, vankien sijoittelun parissa työskentelevää vankeinhoitoesimiestä, työtoiminnasta vastaavaa virkamiestä ja opinto-ohjaajaa. Kustannustehokkuus ja kestävä kehitys -osatavoitteen toteutumisesta haastateltiin vankilan taloushuollossa vastaavaa talousmestaria sekä työliikkeen johtajaa.

Haastattelut tehtiin 23.11.2009 - 2.12.2009 arvioinnin kohteena olevassa Turun vankilassa. Haastatteluprosessi eteni niin, että haastattelija soitti haastateltaville henkilöille ja sopi haastatteluajan. Kaikki haastattelut tehtiin haastateltavien työajalla ja haastattelupaikkana toimivat haastateltavien työhuoneet. Vankilan tilat ovat tuttuja sekä haastateltaville että haastattelijalle, joten se oli luonnollisin ja neutraalein vaihtoehto. Haastattelu jouduttiin välillä keskeyttämään jonkun kolmannen osapuolen tullessa haastateltavan työhuoneeseen tai puhelimen soidessa, mutta ylipäättään haastattelutilanteet olivat melko rauhallisia eivätkä keskeytykset häirinneet haastatteluja. Haastattelujen kesto oli puolesta tunnista puoleentoista tuntiin.

Haastattelijana toimi vankilassa työskentelevä henkilö, koska hänen oli helpompi toteuttaa haastattelut vankilaympäristössä. Hän suoritti haastattelut erillisinä käynteinä vankilassa sovittuina ajankohtina. Haastattelutilanteessa haastateltavalle esiteltiin opinnäytetyö, johon häntä tullaan haastattelemaan ja kerrottiin, että haastattelut nauhoitetaan haastateltavan luvalla. Kaikki haastateltavat antoivat suostumuksensa nauhurin käyttöön ja suhtautuivat haastatteluun innostuneesti sekä olivat kiinnostuneita opinnäytetyöstä. Haastattelurungon lisäksi haastattelijalla oli haastattelutilanteessa mukanaan hankesuunnitelma, jota käytiin yhdessä haastateltavan kanssa läpi niiltä osin kun kysymys esitettiin muodossa onko jokin toiminto tai järjestely ”hankesuunnitelman mukainen”.

6.3 Aineiston analyysi

Aineiston analyysi tapahtuu osittain samanaikaisesti aineistonkeruun kanssa (Grönfors 1982, 145). Analyysiprosessimme käynnistyykin automaattisesti heti alkuvaiheessa, kun aineistomme oli jo sen keruuvaiheessa jaettu tavoitteittain eli havainnointikohteet ja haastattelukysymykset oli järjestetty omiin teemoihinsa. Näin aineisto muotoutui automaattisesti eri teemojen alle, jonka jälkeen aineisto voitiin analysoida teemoittain (Eskola & Vastamäki 2007, 41-43).

Käsittelimme havainnointiaineiston kirjaamalla tulokset havaintojen tekovaiheessa havainnointilomakkeelle ja purkamalla ne Excel-ohjelman avulla, jolloin saatiin havainnoinnin tulokset esiin. Haastatteluaineisto käsiteltiin purkamalla eli litteroimalla nauhoitettu puhe tekstik-

si haastattelujen jälkeen. Haastattelut kirjoitettiin puhtaaksi sellaisenaan jättäen pois turhat äännähdykset ja useimmiten myös täytesanat ja toistot. Haastatteluihin ei merkitty myöskään esimerkiksi sanojen painotuksia tai puheen taukoja, koska se ei ollut tässä tapauksessa tarpeellista. Henkilö, joka ei suorittanut aineistonkeruuta, osallistui havainnointiaineiston purkamiseen ja kävi haastattelut useaan kertaan läpi selkeän kokonaiskäsityksen saamiseksi.

Keräämämme aineiston avulla pyrittiin todentamaan hankesuunnitelman tavoitteiden saavuttamista, jolloin vertasimme Turun vankilan tämänhetkistä tilannetta siihen, mitä hankesuunnitelma esittää. Analyysitapamme on näin ollen vertailevaa tarkastelua. Vertailua käytetään usein päätöksenteon apuna kuvaamaan eri vaihtoehtojen paremmuutta tai edullisuutta, jolloin se liittyy esimerkiksi jonkun hankkeen suunnitteluvaiheeseen (Turtiainen 2000, 8). Me käytämme vertailua hankkeen jälkiarvioinnin analyysimuotona, jolloin etsimme sekä yhtäläisyyksiä että eroja asetettujen tavoitteiden ja nykyhetken väliltä.

7 TUTKIMUSTULOKSET

Seuraavassa esittelemme analyysimme tuloksia pää- ja osatavoitteittain sekä havainnoinnin että haastattelujen valossa. Yhdistelemme havainnoinnin ja haastattelujen tuloksia ja tukeudumme tulosten esittelyssä haastattelunäytteisiin, joiden avulla kuvaamme tavoitteiden toteutumista haastateltavien sanoin. Olemme ottaneet mukaan pitkäähköjäkin lainauksia haastateltavien vastauksista. Tämä siksi, että heidän vastauksensa sivusivat usein myös johonkin toiseen osatavoitteeseen liittyviä asioita. Näin pyrimme osoittamaan sitä, johon olemme omissakin analyysissämme päätyneet jo arviointimallin kehittämissä vaiheissa, eli vankilahankkeen kaikkien tavoitteiden liittymistä käytännössä toisiinsa (vrt. vankilahankkeen mukainen tavoitekaavio). Haastattelunäytteiden lainauksissa käytetyt kolme pistettä sulkujen sisällä (...) kuvaavat saman haastattelunäytteen jatkumista toisesta kohdasta. Pelkkien sulkujen () sisällä oleva teksti kertoo työn tekijöiden lisäämästä selvennyksestä haastattelunäytteen ymmärtämiseksi.

Analyysimme tulosten kirjaamisen tarkkuuteen on vaikuttanut luonnollisesti hankesuunnitelma, jolloin tulokset on kirjattu työhön sillä tarkkuudella millä ne on julkisessa hankesuunnitelmassa esitetty. Hankesuunnitelman kuvaukset ovat joissain kohdin erittäin tarkkoja ja yksityiskohtaisia, kun taas toisissa asioissa hyvin ylimalkaisia ja jäävät ainoastaan maininnan asteelle. Lisäksi tulosten kirjaamisessa on otettu huomioon salassapitönäkökohdat. Henkilöiden, rakennusten ja rakennelmien tieto-, turva- ja viestintäjärjestelmien turvajärjestelyjä ja laatuvaatimuksia koskevat tiedot on joko rajattu tulosten ulkopuolelle tai esitetään niin, ettei niiden kuvaaminen vaaranna turvajärjestelyjen tarkoitusta.

7.1 Turvallisuus -osatavoitteen toteutuminen

Työssämme olemme sijoittaneet turvallisuus -osatavoitteen alle hankesuunnitelman mukaisesti laitoksen sisäiseen järjestykseen, väkivallattomaan ja päihteettömään laitosympäristöön ja säilytysvarmuudesta huolehtimiseen sekä valvontaan kuuluvat osa-alueet ja niihin liittyvät järjestelyt. Lisäksi osatavoitteen alle kuuluu toimintoihin ja sijoitteluun liittyvä turvallisuusajattelu, tele- ja turvallisuustekniikka ja vankilan ulkoiset suoja-alueet. Tele- ja turvallisuustekniikan ja toiminnallisen turvasuunnitelman osalta yksityiskohdat on rajattu tulosten ulkopuolelle salassapitosyiden takia.

7.1.1 Porttivalvonta

Hankesuunnitelman kuvauksen mukaisesti kaikki vankilaan tuleva ja sieltä lähtevä liikenne kulkee portin kautta ja kaikki sisään tulevat ihmiset ja ajoneuvot tarkastetaan niille tarkoitetuissa tarkastuspisteissä. Vankilan portit ja sulut sekä tarkastuspisteet ovat hankesuunnitelman mukaiset. Laitokseen on käytössä ainoastaan yksi sisäänpääsy, jolloin tulevan ja menevän liikenteen valvonta onnistuu keskitetysti ja tehokkaasti. Liikenteen järjestelyt eivät kuitenkaan ole hankesuunnitelman mukaiset, sillä osasta toisen sellirakennuksen kahden ylimmän kerroksen selkeä näkee vankilan portille ja etupihan parkkipaikalle tai jompaan kumpaan. Tämä ei vastaa hankesuunnitelman kuvausta siitä, ettei vankien käyttämistä tiloista saa olla näkyvyyttä portin liikenteeseen.

Porttivalvonnan toiminta on pääasiassa hankesuunnitelmassa kuvattuna mukaista, mutta eräät turvallisuusjärjestelyt on toteutettu toisin. Laitoksen turvallisuustason ei kuitenkaan katsota kärsivän näistä muutoksista, vaan nykyisiä järjestelyjä pidetään jopa toimivampina kuin hankesuunnitelmassa kuvattuja ja järjestelyjen kehittämistä pidetään luonnollisena toimenpiteenä sujuvamman käytännön aikaansaamiseksi niin porttivalvonnassa kuin muillakin osa-alueilla.

H1: ”Kun käytännön toiminta on osoittanut että jotkut esim kamerat on sijoitettu väärin niin niitä on täs korjailtu. Ihan viime viikkoinakin vielä niiden paikkoja on vähän vaihdeltu ja saatu sitä toimivammaksi.”

Laitokseen on olemassa hankesuunnitelman edellyttämä hätäpoistumistie ja hälytysajoneuvot pääsevät esteettä kulkemaan vankila-alueelle. Porttivalvonnan yhteyteen on rakennettu tilat hankesuunnitelmassa mainituille virkamiehille.

7.1.2 Vastaanotto ja matkasellit

Vankilan vastaanoton kautta kulkee kaikki laitokseen tuleva ja sieltä lähtevä vankiliikenne pois lukien psykiatrisen vankisairaalan potilaat. Vastaanoton sijainti on hankesuunnitelman mukainen: se sijaitsee lähellä porttirakennusta ja sieltä on suojatut kulkuyhteydet vankiosastoille ja toimintarakennukseen. Vastaanottoon ei ole rakennettu suunniteltua päihdevalvontaan liittyvää näyttötilaa, vaan kyseinen tila on muutettu vankien odotustilaksi. Vastaanoton toiminta ei vastaa hankesuunnitelman kuvausta niiltä osin, että siellä on käytännössä mahdotonta ottaa vastaan kahta vankia samanaikaisesti.

Matkaselliosaston sijainti ja tilat ovat hankesuunnitelman kuvauksen mukaiset. Kahden ja neljän hengen sellit on varustettu wc- ja suihkutiloilla ja ne sijaitsevat vastaanoton yhteydessä. Matkaselliosaston vankeja varten on kuuden hengen ulkoilutila, mutta sieltä pystyy kommunikoimaan huutamalla toiselle vankiosastolle, joka on vastoin hankesuunnitelman tavoitetta.

Vankien tavaroille tarkoitetut tilat ovat sinänsä hankesuunnitelman kuvauksen mukaiset, mutta suuresta vankimäärästä johtuen liian pienet. Lisätiloja säilytykselle on jouduttu rakentamaan havainnoinnin perusteella toisaalle vankilaan, eivätkä nämä säilytystilat enää ole hankesuunnitelman tavoitteen mukaisesti lähellä vastaanottoa.

7.1.3 Tapaamiset

Tapaamisajat ja tapaajien määrä vankia kohden ovat käytännössä erilaiset kuin hankesuunnitelmassa on esitetty johtuen muun muassa siitä, että vankilassa ei järjestetä kuin yksi tapaaminen vankia kohden viikonloppuisin ja tapaamisajat on sidottu vankilan osastointiperiaatteen mukaisesti osastokohtaisiksi. Hankesuunnitelman esittämät luvut tapaajien ja vankilassa vierailevien virkamiesten tai sidosryhmien edustajien määrästä eivät toteudu kaikilta osin käytännössä. Ulkopuolisia vierailijoita on enemmän, mikä osaltaan johtuu suuremmasta vankimäärästä mitä hankesuunnitelmassa alun perin esitetään.

Tapaajat vastaanotetaan porttirakennuksessa ja tapaajien odotustilat sekä varsinaiset tapaamistilat sijaitsevat lähellä porttia hankesuunnitelman kuvauksen mukaisesti. Odotustilat ovat hankesuunnitelmassa kuvatun mukaiset ja havainnoinnin perusteella tilat ovat toimivat. Perhetapaamistiloja on kaksi hankesuunnitelmassa mainitun kolmen sijasta. Kulkuyhteydet tapaamistiloihin ovat hankesuunnitelmassa kuvatun mukaiset, jolloin tapaajat liikkuvat mahdollisimman vähän vankila-alueella ja vankilan sisätiloissa. Kaikki tapaamistilat perhetapaa-

mistiloja ja muille viranomaisille tarkoitettuja tapaamistiloja lukuun ottamatta on järjestetty samalla tavalla, vaikka hankesuunnitelmassa kuvataan vankilassa olevan valvonnan tasoltaan erilaisia tapaamistiloja.

Vankilan tapaamistilojen ja -järjestelyiden toteutus on onnistunut hyvin ja tiloja pidetään turvallisina. Myös vankilassa vierailleet tapaajat ovat antaneet kiitosta tapaamisten järjestelyistä.

H1: ”Vankilan koko kaksivuotisen toiminnan aikana ei ole tarvinnu keskeyttää yhtään tapaamista järjestysrikkomusten tai kiellettyjen aineiden tuontiyrityksen takia, nää tapaamisjärjestelyt ja -tilat on niiltä osin toimivat ja tää vähentää esimerkiksi huumausaineiden määrää vankilassa, joka taas vaikuttaa järjestyshäiriöiden määrään. Monet tapaajat on sanonu et uskaltaa nyt tulla vankilaan tapaamisiin ku tää kiellettyjen aineiden välitys on tehty lähes mahdottomaksi.”

7.1.4 Erityistarkastustoiminta

Hankesuunnitelman mukaan vankilassa kiinnitetään erityistä huomiota valvonta- ja tarkastustoimintaan ja vankilassa on valvontahenkilökuntaa, joka on saanut erityiskoulutuksen kyseiseen toimintaan. Tavoite on toteutunut hyvin, sillä vankilassa työskentelee virkamiehiä, joiden pääasiallinen tehtävä on vankilarikollisuuden ennaltaehkäisy ja tutkiminen sekä yhteydenpito muihin viranomaisiin kuten esimerkiksi poliisiin. Tämä panostus näkyy haastateltavan mukaan selvästi vankilaturvallisuuudessa ja sitä pidetään tärkeänä osana vankilan toimintaa, vaikka sen kustannuksella on jouduttu vähentämään muun valvonnan osuutta.

H1: ”Vankilan johtaja on osoittanut että tietty määrä meidän virkamiehistä voi olla niinkun tän tyyppisessä toiminnassa (tarkastus- ja turvallisuustoiminta) jossa pyritään siihen vaikuttamaan että vanki ei vankeusaikanaan kauheesti rikoksia tekis (...) johtaja on kattonu sen niin tärkeeks toiminnaks et hän on panostanut siihen väkeä ja sitä kautta on päästy siihen että tällaiset turvallisuusriskin vangit on sellaisilla osastoilla jossa heidän kuuluukin olla (...) Ni meillä on siinä hyvä ja väittäisinpä melkein että jopa riittävä määrä henkilökuntaa. Joskin täytyy sitten samaan hengenvetoon sanoa se että se on jostakin muualta sitten pois, vangin arkipäivän valvonnasta. Näin me ollaan täällä arvioitu että se on sitten sen hinta että sillä toiminnalla pystyttäis siihen toimintaan vaikuttamaan.”

Laitoksessa on myös hankesuunnitelman mukainen huumausaineiden etsintään koulutettu koira, jota käytetään porttivalvonnassa ja tarkastuksissa.

7.1.5 Poliklinikan ja toimintakeskuksen valvonta sekä kuljetuspalvelut

Terveystieteiden odotushuoneet eivät ole hankesuunnitelman mukaisia A-, B- ja C-luokan odotushuoneita, mutta osastoinnin periaate toimii poliklinikalla siten, että eri osastoryhmistä tulevat vangit eivät kohtaa tiloissa toisiaan, eivätkä käytä samaa odotustilaa. Odotustiloja voidaan valvoa yhdestä valvontapisteestä. Valvontajärjestelyt toimivat osin toisella tavalla kuin hankesuunnitelmassa on kuvattu, mutta valvonta on järjestetty hankesuunnitelmassa kuvatun tasoiseksi.

Toimintakeskuksen valvonta toteutuu hankesuunnitelman mukaisesti liikkuvalla valvonnalla, jolloin vartijat hoitavat valvonnan eri toimintatiloissa ja varmistavat etteivät eri osastoilla asuvat vangit kohtaa toisiaan.

Vanginkuljetuspalvelut on organisoitu koko hallinnonalalla toisin kuin hankesuunnitelmassa kuvataan.

7.1.6 Suojavyöhykkeet ja -alueet

Vankilaa ympäröi suojavyöhyke, jonka läheisyyteen ei saa hankesuunnitelman mukaan rakentaa asuintaloja eikä muitakaan rakennuksia, joista olisi näköala vankilaan. Suoja-alueella ei saa myöskään kasvaa mitään, mikä haittaa valvontajärjestelmiä. Vankilan suoja-alueet on rakennettu havainnoinnin perusteella riittäviksi. Rakennuksia tai rakennelmia ei vankilan läheisyydessä ole, mutta ohikulkevalta Messinkikadulta ja sen viereiseltä pyörätieltä on suora näkyvyys ylimpien kerrosten sellien ikkunoihin. Ulkoalueen istutuksista ei voi sanoa vielä täydellä varmuudella mitään, koska ne eivät ole vielä kasvaneet täyteen mittaansa vankilan kahden toimintavuoden aikana.

Muurirakenteet ovat hankesuunnitelman mukaisesti läpinäkymättömät, mutta suunnitelmassa mainittua törmäyksen kestävyyttä ei voitu havainnoin eikä haastatteluin selvittää. Muurin korkeus ei ole sitä kuutta metriä mitä hankesuunnitelmassa kuvataan. Tavoite ei ole haastattelun perusteella toteutunut säästösyistä.

H1: ”Muurin korkeudessa on jouduttu rahasyistä jossain rakennusvaiheessa vähän tinkaamaan, mutta että riittävä korkeus on kuitenkin olemassa.”

Kuitenkin esimerkiksi luvattomien aineiden toimittaminen vankilaan ulkokautta on vaikeaa, kun huomioidaan muurin riittävä korkeus yhdistettynä muun muassa kävelypihojen sijaintiin ja tehokkaaseen ulkokehän suojaamiseen kameroin ja muin teknisin laittein. Haastattelun perusteella rakennusten sijoittelu on itse asiassa onnistunut.

H1: ”Näkisin että vankilarakentaminen, näitten vankilarakennusten sijoittaminen tänne vankila-alueelle on niinkun tällainen turvallisuusseikka huomioon ottaen onnistunut kuitenkin aika hyvin (...) Sitten kun mietitään vaikka sellaista asiaa että matkapuhelimia ja muita luvattomia esineitä ja asioita lenteli tuolla Kakolanmäellä niin lähes joka viikko muurin yli, siviilistä käytiin heittäessä, niin täällä ei tota ongelmaa ole, kävelypihat on sijoitettu niin että sinne on hankala mitään viskata tuolta (muurin yli) (...) Lisäksi pitää ottaa huomioon että tää on noin sähköisesti valvottu, turvatekniikka on aika ajanmukaista täällä ja sellaiseen sähköiseen valvontaan täällä vankilan sisällä ja ulkomuureilla panostetaan aika tehokkaasti.”

7.1.7 Osastointi

Vankilan tiloja ei ole jaoteltu hankesuunnitelman kuvauksen mukaisesti A, B ja C -luokkiin, mutta vangit on sijoitettu erilläänpito- ja laitosturvallisuustarpeet sekä rangaistusajan suunnitelma huomioon ottaen eri osastoille. Eri osastojen vangit pidetään laitoksessa erillään toisistaan ja osastokoot ovat pieniä. Näin osastointi toteutuu, mutta eri tavoin kuin hankesuunnitelma kuvaa.

Vankilan osastointi on todennäköisesti suurin yksittäinen turvallisuuteen tähtäävä toimenpide Turun vankilassa. Itse asiassa osastointi ei ole toimenpide vaan leimaa-antava, kaikkea vankilan toimintaa ohjaava tapa. Osastoinnin vaikutus turvallisuuteen ja järjestyserikkomusten määrän oleelliseen vähenemiseen korostui haastattelussa.

H1: ”Vankilan kuningasajatuksena on ollut siitä hankesuunnitelmasta lähtien ymmärtääkseni osastointi, joka tarkoittaa että täällä käsitellään ja liikutellaan pieniä vankiryhmiä. Vaikka vankila on näin täynnä, tai siis ylitäynnä, on silti onnistuttu siinä että ne ryhmäkoot on pieniä joita täällä liikutellaan ja käsitellään ja se on johtanut siihen että verrattuna Kakolanmäen aikaisiin tapahtumiin ni järjestyserikkomukset on romahtanut, järjestyshäiriöt on romahtanu hyvään suuntaan oleellisesti. Jos käytännössä Kakolanmäellä annettiin vuosittain noin 150 kurinpitorangaistusta niin täällä puhutaan vuositasona noin 60-70 eli yli puolet on nää järjestyserikkomusilmoitukset vähentynyt.”

Haastattelu osoittaa, että vankien jako pienempiin osastoryhmiin toteuttaa myös oikeusministeriön asettaman työryhmän käsitystä siitä, että jakamalla vankiosastot pienempiin yksiköihin väkivalta- ja häiriötapaukset vähenevät merkittävästi ja henkilökunnan vankituntemus paranee. Hankesuunnitelmassa osastoryhmien koko vaihtelee 12-21 vankipaikkaan, kun työryhmän esittämä ”suljetun vankilan tavanomaisen osaston” vankivahvuus on 15. (Hankesuunnitelma 2001, 20-21; Toimintapolitiikat väkivallan ja sen uhan vähentämiseksi vankeinhoitolaitoksessa 2001, 27.) Myös Mika Junnisen (2008, 53) rikosseuraamusvirastolle tekemässä Suomalaisten vankiloiden turvallisuutta käsitelleessä raportissa todetaan toimivaksi turvallisuuden kulmakiveksi vankien osastointi pieniin yksiköihin.

Osastoinnin haittapuolena voidaan nähdä sen toteuttamiseen liittyvät hankaluudet, kun osastointi ohjaa käytännössä kaikkea vankilan toimintaa. Osastointi tuli jollain tasolla puheeksi kaikissa haastatteluissa jossain kohtaa vankilasta ja sen toiminnasta puhuttaessa.

H4: ”Mä koen sen hiton hyväksi tämmöisen tiukan osastoinnin.”

Haastattelija: ”Aiheuttaako osastointi mitään negatiivisia asioita?”

H4: ”Oikeestaan ainoastaan näin kun ollaan tämmösessä tilanteessa et äijää pukkaa sisälle koko ajan, et tää on täynnä. Se on aino se huono puoli (...) Ja jossain kohtaa voi opetuksen järjestäminen ja osastointi ol ongelma.”

7.1.8 Turvallisuusajattelu ja tekniset vaatimukset

Henkilökunnalle annetaan hankesuunnitelman mukaan mahdollisuus sijoittaa turvallisuusriskeiksi arvioituja tai muille vangeille vaaraa aiheuttavia vankeja tarkemmin valvottuihin olosuhteisiin. Tämän tavoitteen täyttymisen mahdollistaa ilmoituksen teko järjestysrikkomuksesta tai muutoin poikkeavasta toiminnasta, jonka perusteella harkitaan vangin sijoittamista tarkemman valvonnan alle. Lisäksi erityistarkastustoiminnan avulla kartoitetaan vankien taustoja ja mahdollisia laitosjärjestykselle aiheuttamia riskejä, jonka pohjalta vanki sijoitetaan hänelle sopivan vartiointiasteen mukaiselle osastolle. Päätökset ovat kuitenkin aina väliaikaisia ja niitä tarkistetaan ajan kuluessa.

H1: ”Jos vanki omalla käytöksellään antaa aiheutta siihen että hän ei välttämättä enää tarvitse tällaista tiukemmin vartioitua osastoa ni sit hän pääsee muulle ja taas toiseen suuntaan (...) Jos ilmoitusten perusteella käy selväksi, että osaston luonne on vangille väärä, tilannet-

ta saadaan korjattua molempiin suuntiin, sekä tiukemmalle että sitten vähän vapaammille osastoille.”

Täydellisesti tämänkaltainen menettely ei kuitenkaan toimi, koska vankila on yliasutettu.

H1: ”Koko tän kaksvuotisen toiminnan ajan täällä Saramäessä on vankila ollu liian täynnä elikkä meillä on ollut liian paljon vankeja täällä näihin tiloihin nähden ja sitä kautta tää tilan ahtaus on tehnyt sen että saattaa jopa olla niin että jotkut yksittäiset vangit saattavat olla aika-ajoin väärällä osastolla koska on yhtenä sijoitusperusteena käytetty sitä että vanki laitetaan sinne mistä löydetään vapaa selli.”

Vankilan toiminnassa toteutuu hankesuunnitelman maininta vankien tehokkaasta valvonnasta. Vankien kuljetus vankilan sisällä tapahtuu aina valvotusti, vaikka hankesuunnitelmassa ei tätä erikseen mainita. Toistaiseksi vankilan sisältä ei ole karannut sen toiminta-aikana yhtään vankia. Tähän nähdään syynä toimiva ja turvallinen rakennuskompleksi sekä henkilökunnan sijoittaminen sinne, missä vangit ovat. Lisäksi henkilökuntaa on sijoitettu enemmän sinne, missä on nähty valvonnallisesti epävakaita paikkoja. Myös turvatekniikka lisää haastateltavan mukaan edellä mainittujen seikkojen lisäksi vankilan tiiviyttä. Koko vankila on kattavasti kameravalvottu ja käytössä on hankesuunnitelman mukaisesti ajanmukaista valvontatekniikkaa.

Vankien välisiä väkivallantekoja on tullut vankilassa vuositasolla ilmi melko vähän. Vankila on pyrkinyt vastaamaan hankesuunnitelman haasteeseen väkivallattomasta laitospäristöstä perustamalla ongelmallisille, väkivallan uhan kohteeksi helposti joutuville, vankiryhmille omia osastoja. Lisäksi tähänkin tavoitteeseen on vastattu henkilökunnan läsnäololla siellä, missä vangit ovat. Niin ikään kritiikkiä tämänkin tavoitteen kohdalla annettiin liian täydestä vankilasta. Sadan vangin yliasutus vaikuttaa väistämättä vankilan ilmapiiriin. Henkilökuntaa vastaan ei väkivallantekoja ole vielä uudessa vankilassa ollut.

Keskeiseksi turvallisuusajattelun mukaisiksi tekijöiksi osastoinnin lisäksi vankilassa nousevat sijoitteluun kiinnitettävä huomio ja vankien laitosturvallisuudelle aiheuttamien haasteiden yksilöllinen analysointi. Lisäksi turvallisuutta pyritään takaamaan myös teknisin välinein kuten kiintein ja kannettavin päällekkäushälyttimin sekä kattavalla valvontakamerajärjestelmällä. Vangeilla on selleissään radio, jolla saa puheytyden osasto- tai keskusvalvomoon ympärivuorokautisesti. Nämä keinot ovat samoja kuin Mika Junnisen (2008, 53) raportissa, jossa todetaan vankilaturvallisuuden muodostuvan hyvistä vankiloiden rakenteista, hyvästä henkilökunnasta, toimivasta vankisijoittelusta ja vankien tuntemuksesta.

Vankilan tietoliikenne ja tekniikka, mukaan lukien puhelin- ja tietoverkko, radiopuhelinjärjestelmä, yhteisantenniverkko, aikakellojärjestelmä, sellipuhelinjärjestelmä, sellien valvontajärjestelmä ja paloilmotusjärjestelmä, ovat hankesuunnitelman mukaisia. Savunpoistojärjestelmä on niin ikään hankesuunnitelmassa kuvatun mukainen, mutta sen käyttö tapahtuu osin suunnitellusta poiketen.

Laitoksessa on käytössä hankesuunnitelman mukainen päällekkäisyjärjestelmä, mutta järjestelmässä ei havainnoinnin mukaan ole kaikkia suunnitelmassa esitettyjä toimintoja. Murtohälytys- ja kehävalvontajärjestelyt sekä videovalvonta ovat hankesuunnitelman mukaiset. Myös opaste- ja turvavalistusjärjestelmät vastaavat hankesuunnitelman kuvauksia.

Vankilaan on myös laadittu hankesuunnitelman edellyttämä toiminnallinen turvasuunnitelma, jonka vaatimukset ovat toteutuneet kuvatulla tavalla.

7.2 Ammattitaito ja yhteistyö -osatavoitteen toteutuminen

Ammattitaito ja yhteistyö -osatavoitteen alle olemme sijoittaneet hankesuunnitelman mukaisesti työvälineisiin, työtapoihin ja yhteistyöhön sekä terveydenhuoltoon sekä hallintoon liittyvät osa-alueet ja järjestelyt.

7.2.1 Terveydenhuolto

Vankeinhoitolaitoksen terveydenhuoltopalvelut on eriytetty omaksi yksiköksi, mutta ne toimivat normaalisti vankilan poliklinikkana kuten hankesuunnitelmassakin kuvataan. Hankesuunnitelman mukaisesti vankilan poliklinikan tulee vastata terveyskeskustasoa ja siellä työskentelee kaksi lääkäriä, hammaslääkäri, sairaanhoitajia sekä hammashoitaja. Hammaslääkäripalvelut on hoidettu ostopalveluna vankilan tiloissa, jolloin henkilöstörakenne on osin toinen kuin hankesuunnitelmassa kuvattu. Hoitajien työaikaa on jaettu hankesuunnitelmassa kuvatun mukaisesti muun muassa päihdehoitoon.

Poliklinikan tilat sijaitsevat hankesuunnitelman kuvauksen mukaisesti toisen sellirakennuksen pohjakerroksessa ja ambulanssilla on esteetön pääsy niin poliklinikan oven kuin muidenkin vankila-alueella sijaitsevien ulko-ovien eteen. Vastaanottoajat poikkeavat hankesuunnitelman esittämistä ajoista, mutta aukioloajat on sovitettu muun vankilan päivärytmiin siten, että poliklinikka on auki vankiosastojen aukiolon mukaisesti. Hankesuunnitelman mukaan virkajan ulkopuolella on mahdollista hälyttää sairaanhoitaja laitokseen. Tämä ei kuitenkaan to-

teudu, vaan ilta- tai yöaikaan tapahtuvissa äkillisissä sairastapauksissa tukeudutaan ulkopuolelta kutsuttavan ambulanssin apuun.

Poliklinikalla voi hankesuunnitelman edellytysten mukaisesti olla useita vastaanottoja käynnissä samanaikaisesti. Hoitoon tuleville vangeille on hankesuunnitelman mukainen määrä odotushuoneita, joskin huoneet ovat hankesuunnitelman kuvausta pienempiä. Potilasmäärät poikkeavat hankesuunnitelmassa kuvatusta siten, että poliklinikalla ei ole mahdollista vastaanottaa kuvauksen mukaisia potilasmääriä päivittäin. Tämä johtuu vankilan osastoinnista sekä toiminnallisista syistä. Esimerkiksi yhdyskäytävät voivat olla varattuna jonkun toisen osaston kuljetukseen ja tällöin vangin tulo työhuoneelta poliklinikalle saattaa kestää pitkäänkin. Myös vankilan oman hammaslääkärin hoitaminen ostopalveluna vähentää potilasmäärää. Lisäksi on muistettava, että poliklinikka on tarkoitettu alun perin vankimäärältään paljon pienemmän vankilan tarpeisiin.

Lääkehuolto on hankesuunnitelman mukaista: lääkejakelu tehdään suojatussa ja lukitussa sairaanhoitajien kanslian yhteydessä olevassa huoneessa ja lääkkeet toimitetaan annosteltuina vankiosastoille. Steriilitavaroita säilytetään hankesuunnitelman mukaisesti steriilivarastossa ja erilaisia apuvälineitä välinevarastossa.

7.2.2 Hallinto

Hallinnon järjestelyissä näkyvät vankeuslain vaikutukset, kun monia hankesuunnitelmassa vankilan tehtäviksi suunniteltuja asioita on siirtynyt aluevankilan hoidettavaksi. Aluevankilan henkilöstöä työskentelee oman toimipisteensä lisäksi myös vankilassa hoitaen aluevankilalle kuuluvia tehtäviä. Vaikka jotkut tehtävät ovat siirtyneet organisaation muuttuessa toisaalla tehtäviksi, hallinto toimii haastateltavan sanoin kuten hallinto ainakin.

H2: ”No hallintohan on aina hallintoa. Ei se paljon muuten voisi toimia (...) Se on ollu aivan suunnaton muutos tässä että kun ei tiedetty silloin tästä aluevankilasta mitään silloin kun on tuo suunnitelma ollu ja täällä kerroksella nämä nyt lähinnä on aluevankilan virkamiehiä (...) Hallinto on hoidettu niin kun osittain niin kun hankesuunnitelmassa sanotaan ja osittain tehtäviä on siirretty muualle (...) Ja tietenkin ei silloin tiedetty, lainsäädäntö on muuttunut moneen kertaan. Ei silloin ollut tiedossa nämä aluevankila ja vankien nämä oikaisuvaatimusasiat ja tämmöset. Että kaikki ne vaikuttaa tähän hallintoon (...) Mutta muuten tämä hallinto pelaa niinkun hallinto ainakin.”

Hallinnon toimitilat eroavat hankesuunnitelman kuvauksesta. Maisemakonttoreita ei ole niin paljon kuin suunnitelmassa mainitaan ja havaintojen perusteella vähätkin maisemakonttorit

on yritetty erottaa esimerkiksi siirrettävien sermien ja hyllyköiden avulla. Vankien vastaanotto tapahtuu hankesuunnitelman mukaisesti, jolloin virkamiehet menevät tarvittaessa vankiosastoille ja tapaavat vankia osastoryhmän virkailijoiden vastaanottotiloissa. Hallintotiloissa ei ole hankesuunnitelmassa mainittua erillistä työhuonetta kriminaalihuoltolaitoksen yhdyshenkilölle.

Tietohallinnon järjestelyt ovat erilaiset hankesuunnitelman kuvaukseen verrattuna. Tietohallinto on keskitetty hallinnonala koskeneiden järjestelyjen yhteydessä kootusti toisaalle. Puhelinkeskuspalvelut hankitaan hankesuunnitelman mukaisesti ostopalveluna, kuten koko hallinnonalalla.

Henkilökunnan sosiaalityilat ovat hankesuunnitelman mukaiset. Kaikille henkilökunnan jäsenille on pukutilat, joiden yhteyteen on rakennettu pesu-, sauna- ja wc-tilat. Pukutilat on sijoitettu niin, että työvaatteissa ei joudu kulkemaan ulkona. Henkilökunnalle on kuntosali ja harjoitus/voimistelusalit, josta henkilökunta voi varata itselleen vuoroja. Vankilassa on hankesuunnitelman mukaiset taukotilat oleskeluun ja evästämiseen. Vankilassa on lisäksi lepo huoneita, mutta ne eivät sijaitse hankesuunnitelman kuvauksen mukaisesti pukutilojen yhteydessä. Väestönsuojatiloja on kaksi ja ne on hankesuunnitelman mukaisesti mitoitettu 300 hengelle.

7.2.3 Työvälineet

Hankesuunnitelman mukaan vankilassa on käytössä ajanmukaiset, tuloksekkaan vankeinhoitotyön tekemiseen sopivat välineet. Vaikka vankila on uusi ja lähes kaikki kalusto on hankittu vankilaan uutena, haastatteluissa tuli ilmi seikkoja, joiden voidaan ajatella olevan tavoitteen vastaisia. Arvostelua osakseen saivat vankilan kuljetuksiin käytettävien yhdyskäytävien kapeus ja sisäinen logistiikka.

H2: ”Tämä on minusta enimmäkseen toteutunut niin että työvälineet on hyvät (...) Tunnelit (yhdyskäytävät) ovat liian kapeita (...) sitä ei kukaan hoksannut silloin aikoinaan kun se tehtiin siinä arkkitehdit oli sen suunnitellu ja sitten kun sitä kateltiin sitä kuvaa ja tulosta niin ei siinä suunnitteluvaiheessa kukaan hoksannut että tunnelit olis saanut olla vähän leveämpiä mutta sille nyt ei enään mahtanut yhtään mitään, varsinkin kun rakennusvaiheessa raha rupes loppumaan. Ja jo siinä vaiheessa kun aloteltiin huomattiin että raha voi olla tiukalla niin ei siihen tunneliasiaan ollut mitään mahiksia vaikka siitä keskusteltiin että voiko saada muutosta.”

H1: ”Pientä hienosäätöä aina on ja sitä on tässä koko ajan tehty ja vielä tullaan tekemään, et saadaa tää vankilan sisäinen logistiikka hyvin pelaamaan.”

Myös vankilan päivystyksen ja keittiön sijainti nähtiin ongelmalliseksi. Kyseisten seikkojen ei nähty kuitenkaan vaikuttavan oleellisesti vankilan toimintaan.

H2: ”Joku asia on sitte niin että se olis voinu olla eri tavallakin (...) lähinnä mikä on myöhemmin tullut mieleen on tuo keittiön sijainti ja sen miettiminen, mutta ei se ihan helppo ratkaisu olis ollu (...) Sitten tietysti myöhemmin on tullut ajatuksia näistä päivystyksen sijainnista ja näin (...) siitä on tiettyjä ongelmia, kun toi vankiliikenne kulkee portilta vastaanottoon niin päivystys on vähän syrjässä siitä. Mutta sitten muuten taas turvallisuusmielessä niin päivystys on sitten turvassa joltain muulta muulta mahdolliselta uhalta sitten (...) siitä on pieniä ongelmia, mutta pelaa se näin. Ei sitä voi sanoa etteikö se pelaisi.”

Yhdessä haastatteluissa tuli lisäksi ilmi vankilassa valmistettujen, vankilan käyttöön tarkoitettujen, kalusteiden huonolaatuisuus ja laitospäyttöön sopimattomuus.

H7: ”Mä sanon tässä kohtaa sillä tapaa että oman talon rakentaminen, nää kalusteet mitä on omasta talosta (vankilassa valmistettuja) tullut niin ne on vähän ollut, niinkun tuolit ja tämmöset näin, pikkusen heikkotasoisia (...) tuolit ei pysy hitsauksissaan ja tämmöstä.”

7.2.4 Työtavat

Hankesuunnitelmassa todetaan henkilökunnan olevan motivoitunut laadukkaaseen vankeinhoitotyöhön ja vankilassa olevan käytössä uudet työtavat, kuten kokonaisvaltainen tiimityö. Työn tekemisen järjestelyt ovatkin muuttuneet uuteen vankilaan muuton yhteydessä. Osa tästä muutoksesta johtuu myös vankilan avaamisen kanssa samoihin aikoihin voimaan tulleen uuden vankeuslain muutoksista.

Laitoksen henkilöstö on hankesuunnitelman mukaan organisoitava työryhmiksi eli tiimeiksi. Työ vankilassa on osittain järjestetty tiimityöksi, vaikka kaikkia henkilökunnan jäseniä ei olekaan järjestetty tiimeiksi. Keskeisenä tekijänä ovat niin sanotut ransutiimit (rangaistusajan suunnitelmien toteutumisen seurantiimi), joihin kuuluu henkilöstöä vankiosastoilta ja koulutus- ja kuntoutussektorilta. Tiimien on vastattava vangin rangaistusajan suunnitelman toteutumisesta. Tiimejä johtaa vankiosaston vankeinhoitoesimies ja jokainen laitoksessa oleva vanki kuuluu jonkun ransutiimin alaisuuteen.

H2: ”Kyllä jokaisen vangin niin kun edistymistä seurataan ja tehdään päätöksiä vangin edistymisen suhteen. Sehän kuuluu vankeinhoitoesimiehen seurata sitä vangin edistymistä tässä ransuasiassa, mutta tällainen tiimi on hyvin vahvasti siinä mukana.”

Lisäksi laitoksen koulutus- ja kuntoutussektorilla toimii kuusi erilaista tiimiä, joihin kuuluu pääasiassa ohjelma- ja sosiaalityötä tekeviä virkamiehiä.

H4: ”Tääl on toi uudestaan järjestetty toi rangaistusajan suunnitelmatyö sillä tavalla et on niin sanottu rangaistusajan suunnitelmatiimi. Ja sitä vetää aina vankeinhoitoesimies. Se hänen tiiminsä muodostuu sen osaston ohjaajista, sosiaalityöntekijöistä ynnä muista (...) Kuntoutuspuolella on koulutustiimi, sosiaalityön tiimi, hengellisen ja psykologian tiimi, vapaa-aika tiimi, päihdetyön tiimi ja ohjelmatiimi (...) Et nää on sit niinku ristiin sellaisissa asiantuntijatiimeissä. Et sen mukaan pitäis kyl niinkun tiedon kulkea ja asiantuntijuuden siirtyä.”

Myös valvontasektorille on perustettu tiimejä muun muassa vastaanotto-osastolle, mutta nämä tiimit eivät toimi kaikilta osin itsenäisesti.

H2: ”Meillähän ei varsinaisia tällaisia tiimisopimuksia ole tehty kovinkaan monta (...) Me on sitä vähän yritetty vastaanoton kanssa mennä niinkin pitkälle ja pikkusen perehdyttäjienkin kanssa mutta se on sitten jo niin iso prosessi että se ei oikein sovi tähän meidän systeemiin, ainakaan työaikojen osalta.”

Selvä pyrkimys uuteen työotteeseen laitoksessa ovat vankiosastoilla vakituisesti työskentelevät ohjaajat, jotka toimivat osaston vankeinhoitoesimiehen alaisuudessa. Ohjaajat osallistuvat valvontahenkilökunnan lisäksi myös vankien kuljettamiseen osastoilta toimintatiloihin ja esimerkiksi työhuoneille. Tätä pidetään hyvänä työtapana, joka lisää turvallisuutta ja vankituntemusta. Se myös osaltaan toteuttaa hankesuunnitelman tavoitetta henkilökunnan sijoittumisesta aina sinne, missä vangit kulloinkin ovat. Järjestely poikkeaa perinteisestä työn jaottelusta vankeinhoidon parissa.

H2: ”Uutta on tämä että meillä on ohjaajat siellä osastoilla, ja ne toimii yhdessä vartijoiden kanssa tiiminä siellä (...) Niin se on semmosta uutta mitä luulen että muissa vankiloissa ei ole juuri tällöistä (...) Ja se on musta hienoa täällä kyllä. Ja eräs uusi työtapaa täällä on että ohjaajat saattavat yksin ilman vartijoita vankiryhmiä. Isojakin vankiryhmiä. Se on uutta täällä ja toimii ihan hyvin. Eli on otettu tällaisia uusia käytäntöjä että ohjaajakin vois saattaa vankia.”

H4: ”Ei se huono ol. Koska silloin ne oppii tuntemaan sitä vankiryhmäänsä. En mä sitä huonona pidä (...) Ihan alun perin oli ajateltu, et vangit siirtyy tuol paikasta toiseen käytäviä pitkin ja tuol on tollaisia sähköisiä ovia mitä sit valvomosta avataan. Mut sit tuli rahapula ja ei sellasia ovia ole. Ja nyt se on vaikuttanu resurssointiin et nyt se henkilökunta saattaa tuol noita vankeja (...) Et tietyl tavalla täs on säästetty ja siitä on tullu sitte toimintatapa. Mää oon usein sanonu ku tuolt yläpuolelta (rise) edelleen ehdotellaan sellasia. Et tulkaa kattomaan millai se sujuu kun vangit kulkee omin nokkines tuolla. Voi niitä kurinpitorangaistusten määriä mitä siin sais varmaan käydä läpi. Ja muutama attentaatti.”

Uutena käytäntönä voidaan pitää myös laitoksen osastoinnista johtuvaa työtappaa, jonka mukaan virkamiehet tapaavat vankeja vankien asuinosaastolla sijaitsevilla tapaamishuoneissa. Perinteisesti vankilassa on toimittu niin että vanki on tullut vastaanotolle virkamiehen, esimerkiksi sosiaalityöntekijän, huoneeseen. Uudella työtavalla toteutetaan hankesuunnitelman kantavana tavoitteena olevaa vankien osastointia eri ryhmiin. Samalla vankien kuljetus ja kulkeminen vankilan eri osissa vähenee.

7.2.5 Yhteistyö

Hankesuunnitelmassa todetaan vankilan toimivan tiiviissä yhteistyössä eri sidosryhmien ja viranomaisten kanssa. Myös vankeinhoitolaitoksen periaatteisiin kuuluu muun muassa yhteistyön periaate, joka tarkoittaa yhteistyötä niin oikeusministeriön hallinnonalan kuin kuntien, poliisin ja muiden sisäisestä turvallisuudesta vastaavien viranomaisten, oppilaitosten, päihdekuntoutuksen ja sosiaalityön järjestöjen, seurakuntien sekä erilaisten vertaistuki- tai vapaaehtoistahojen kanssa (Rikosseuraamusalan vuosikertomus 2007, 11).

Poliisin kuulusteluhuoneina toimivat tilat sekä asianajajien ja vankien tapaamistilat antoivat havainnoitsijalle viitteitä yhteistyöstä eri viranomaisten kanssa. Haastatteluilla saatiin selville vankilan ja eri yhteistyökumppaneiden suhteita tarkemmin. Vankilan tärkeimmät yhteistyökumppanit ovat haastattelujen perusteella Kriminaalihoitolaitos, poliisi, oikeuslaitos ja eräät koulutusta järjestävät oppilaitokset.

Kriminaalihoitolaitos on ollut aina vankilan läheinen yhteistyökumppani ja on vuoden 2010 alusta sulautunut osaksi samaa organisaatiota Vankeinhoitolaitoksen kanssa. Haastatteluissa korostettiin myös poliisin kanssa tehtävää yhteistyötä, jonka tulokset ovat olleet merkittäviä. Osoituksena hyvästä yhteistyöstä oikeuslaitoksen kanssa mainittiin eräiden suurien oikeudenkäyntien järjestäminen vankilassa. Yhteistyöhön näiden viranomaistahojen kanssa oltiin erittäin tyytyväisiä.

H2: ”Eihän tämän parempaa yhteistyötä voi kuvitella. Se menee erinomaisesti, sanoisin näin.”

Myös virka-apu mainittiin yhtenä yhteistyön muotona. Viranomaisen on myös hallintolain mukaan toimivaltansa rajoissa ja asian vaatimassa laajuudessa avustettava toista viranomaista tämän pyynnöstä hallintotehtävän hoitamisessa (Hallintolaki 2:10).

H2: ”Tullin kanssa esimerkiksi koira-asioissa ollaan mukana. Puolustuslaitokselle me annetaan virka-apua, käydään koirien kanssa alokkaita tutkimassa ja näin.”

Tiivis hengellinen yhteistyö eri kirkkokuntien ja niin sanottujen vapaiden suuntausten ja Turun vankilan hengellisen työn kesken mainittiin yhtenä yhteistyön muotona. Merkittävää yhteistyötä tapahtuu myös eri oppilaitosten ja vankilan välillä vankien ammatti- ja oppisopimusasioissa. Ammatillinen koulutus järjestetään miltei kokonaisuudessaan yhteistyönä eri ammatillisten oppilaitosten kanssa. Yhteistyö on haastattelujen perusteella ainoa mahdollinen tapa toteuttaa koulutusta, koska vankilan budjetissa ei sille ole varattu varoja, vaikka se mainitaan hankesuunnitelmassa keskeisenä osana vangeille järjestettävää toimintaa.

H6: ”Meillä on Teuvan ammatillinen aikuiskoulutuskeskus joka hoitaa tuota puupuolen. Ja sitten Turun ammatillinen aikuiskoulutuskeskus metallijuttuja. Ja nyt me on parhaillaan neuvoteltu Loimaan kanssa joka alkaa hoitamaan tuota ompelimon juttua ja Tyrvään oppilaitos alkaa ens vuona hoitamaan sitomon juttuja (...) Rahathan me tähän hankitaan tuolta oppisopimustoimistosta ja TE-keskuksesta ja työkkäristä. Vankilalla ei ole omia rahoja koulutuksen järjestämiseen. Eli nuo äsken mainitut ovat selvästi yhteistyökumppaneita, meidän rahoittajia. Tolla tavalla meidän on järjestettävä koulutus koska vankilan budjetissa ei ole senttiäkään rahaa ammatilliseen koulutukseen.”

Kuntien ja kaupunkien kanssa tehtävästä yhteistyöstä oltiin erimielisiä. Toisaalta haastattelussa ilmeni kuitenkin, että nämä tahot eivät ole tietoisia siitä, mitä vankilassa tehdään. Lisäksi näiden tahojen toimijoita käydään mieluummin vankilan toimesta tapaamassa heidän luonaan kuin päinvastoin. Näin voidaan ajatella, että yhteistyö esimerkiksi kaupungin kanssa näyttäytyykin etäisenä, kuten toinen haastateltava sanoo.

H2: ” Tietenkin saattais kuvitella että joku Turun kaupunkikin olisi mutta ei se ole sillä tavalla, se pysyy aika etäisenä kuitenkin että ei se ole meistä ollut paljon kiinnostunut.”

H4: ”Ja sitten niin jos ajatellaan ihan esimerkiks sosiaalityön ja elämänhallinnan ohjaajan työkenttää nii heil on ihan tuo noin ihan kuntien ja kaupunkien sosiaalitoimi ja työvoimahal-

lintoyksiköt ja semmoset. He on koko aika sinne yhteyksis. Me ollaan nyt tehty sillä taval et me ollaan käyty näis lähikunnissa ja kaupungeissa mist meil on eniten vois sanoo tota vankipopulaa ni me ollaan käyty ihan esittelemäs heille meidän toimintaa. Et mitä kaikkee. Se on yllättävää et ne eivät tosiaankaan tiedä et mitä täällä vankilas tehdään. Ne vaan luulee et tää on säilytyslaitos. Et meil on tietenkä sit, et niiden tuleminen tänne ni se ei ol oikeen mikään. Enkä mä ittekään ole oikein sen kannal et niit rupeis tää juoksemaan pilvin pimein kaikennököst ukkoo ja akkaa. Et ei toi noin mieluummin hoidetaan se sil taval et se tulee sit jossain valvotuis tapaamisis tai sil taval tulee se hoidettuu ja sit kun kaveri vapautuu ni sitä ollaan vastas tos portilla et ei tänne vankilan sisälle sillon kun on tuomioo jäljellä.”

7.2.6 Erityisvankiryhmiin vaikuttaminen

Hankesuunnitelma mainitsee erityisinä vankiryhminä päihdeongelmaiset vangit, mielenterveyden ongelmista kärsivät vangit, tutkintavangit ja erityisen väkivaltaiset tai muuten laitosturvallisuudelle uhkaa aiheuttavat vangit. Uusilla työtavoilla ja käyttöön otettavilla toimintaohjelmilla saadaan hankesuunnitelman mukaan vaikutettua kyseisten vankiryhmien uusintariskiin ja heidän aiheuttamiinsa turvallisuusriskeihin vankilassa. Vankien uusintarikollisuutta on tutkittu paljonkin, mutta ei pelkästään Turun vankilan osalta. Työn vaikuttavuuteen uusimisriskin pienentämiseksi ei näin ollen saatu vastausta.

Vankilassa on kuitenkin otettu käyttöön erilaisia toimintaohjelmia ja henkilöstöä on rekrytoitu ohjelmatyöhön enemmän kuin hankesuunnitelmassa kuvataan. Henkilöstön koulutukseen on satsattu paljon, joten tältä osin hankesuunnitelman tavoitteeseen on päästy. Toisaalta hankesuunnitelmassa kuvattuun ohjaajamäärään ei ole haastateltavan mukaan edes syytä pyrkiä, sillä se ei olisi taloudellisesti mitenkään mahdollista tai edes tarkoituksenmukaista. Työn vaikuttavuuteen on ennemminkin pyritty satsamaan henkilöstön rekrytoinnilla ja järkevällä sijoittelulla.

H4: ”Se määrä mitä tuol on mun mielestäni (hankesuunnitelmassa) sanottu ni siihen määräänhän me emme ole päässyt ja eikä oo varmaan tarkoituksenmukaistakaan. Mul on täl hetkellä sellanen ihan niinku hyvä olo sen suhteen et toi noin täs on nyt riittävästi henkilökuntaa. Sanoisinko näin, kun täytyy ottaa myös taloudelliset näkökulmat huomioon. Tietty sitä olis aina kiva jos olis päihdetyöntekijä joka osastolla ja sosiaalityöntekijäki vois olla joka osastolla mut se on yksinkertasesti rahakysymys ja siihen meil ei ole niinkun varaa. Siinä täytyy niinku olla realisti.”

H4: ” Me niinku vastataan niihin puutteisiin suoraan mitä siel on vangin arjen taitojen hallinnassa ja elämönhallinnan tarpeissa. Ja tietenkä siinä koulutuksessa, siinä ammatillisessa

täydennyskoulutuksessa mitä tälle henkilökunnalle annetaan. Se tietenkin vastaa siihen siten millaista vankeussakkia tääl oikein on. Et rekrytoinnissa jo on otettu huomioon nää vankien ohjelmat. Meil on esimerkiksi psykiatriasia sairaanhoitajia ohjaajina kaks kappaletta, sit heil on sen lisäksi vielä sosionomin amk-tutkinto että siin otetaan niinkun monelta kantilta sitä huomioon vangin sielunelämää.”

Hankesuunnitelman mukaista erillistä osastoa vapautuville pitkäaikaisvangeille ei vankilassa ole. Myöskään muuta vastaavaa osastoa, joissa vapautuvilla vangeilla olisi tukenaan normaalia vankiosastoa suurempi henkilökunnan tuki, ei ole. Ennen vankilan avaamista Rikosseuraamusvirasto teki päätöksen, että vankilaan suunnitellun vapautuvien vankien osaston tilalle rakennetaan valtakunnallinen varmuusosasto. Samalla kumoutui hankesuunnitelman mainita siitä, ettei Turun vankilaan rakenneta varmuusosastoa. Varmuusosasto perustettiin tietoisena siitä, ettei hankesuunnitelman esitystä vapauttamisvaiheesta voida sen jälkeen enää noudattaa.

7.3 Vangin tarpeet ja tilanne -osataavoitteen toteutuminen

Olemme sijoittaneet vangin tarpeet ja tilanne -osataavoitteen alle hankesuunnitelman mukaisesti vankien sijoitteluun, vankilan toimintakokonaisuuksiin ja toimintakeskukseen sekä työtoiminnan työaloihin kuuluvat osa-alueet ja niihin liittyvät järjestelyt.

7.3.1 Toimintojen suunnittelu

Vankilan toiminnot ovat vankien A- ja B-luokkiin ryhmittelyn puuttumisesta huolimatta jaettu hankesuunnitelman mukaisesti eri paikoissa järjestettäviin toimintoihin eli vankien asuinosaastolla järjestettäviin, osastoryhmissä järjestettäviin ja toimintakeskuksessa järjestettäviin toimintoihin. Hankesuunnitelmassa esitetään vankilan toimintojen suunnittelu kuuden toimintakokonaisuuden mukaan siten, että vanki osallistuu valmentavaan toimintaan, perusopintoihin, ammattiopintoihin, työtoimintaan, toimintakykyä ylläpitävään toimintaan tai vapautteen valmentavaan toimintaan yksilöllisesti laaditun rangaistusajan suunnitelman mukaisesti. Tosin hankesuunnitelman kuvaus vankien vapautumisprosessista ei toteudu kuvatulla tavalla, koska vapautuvien vankien osastoa ei ole. Vankilassa pyritään kuitenkin hoitamaan vapautteen valmentavaa toimintaa muiden osastojen puitteissa. Rangaistusajan suunnitelma ja osastoinnin vangille osoittama paikka määrittelevät vangin koko rangaistusajan sisällön.

Toimintojen suunnittelun lähtökohtana on hankesuunnitelman mukaan ollut tavoite järjestää vangille mahdollisuudet osallistumisvelvollisuutensa täyttämiseen kahdeksan tuntia päivässä ja hankesuunnitelman mukaan on arvioitu, että 70 % vangeista osallistuu toimintoihin. Tavoite vangin kahdeksasta toimintatunnista päivässä ei vankilassa toteudu. Tavoitteen mukaan toimintoja pitäisi järjestää viikossa 40 tuntia. Valtioneuvoston asetuksen mukaan vangin säännönmukainen työ- tai toiminta-aika on enintään kahdeksan tuntia päivässä ja enintään 35 tuntia viikossa (Valtioneuvoston asetus vankeudesta 5:22). Vankilassa ei kuitenkaan toteudu edes 35 tunnin viikoittainen toiminta hankesuunnitelman mukaan arvioituille 70 %:lle vangeista.

H4: ”Meillä se 35 tuntii niin se räppää pääsääntöisesti niille kavereille jotka ovat tietenkin tuol työmiesten osastolla ja työnaisten osastolla. Ja sitten on niitä jotka on erilaisissa ohjelmatoiminnoissa mukana ja ni siält tulee sitä 35 tuntia viikossa mut ei juurikaan muille. Mut jos sitä vankimäärää nyt ajattelis niin siin on ehkä semmonen 120-130 vankia, ei puoliakaan koko meidän vankimäärästä, joka saa sen 35 tuntia viikossa. Siltä osin se tavoite täyttyis jos meillä olis mahdollisesti 260 vankia, nii 70 prosenttia joo osallistuis ehkä (...) Mut et se alkuperäinen ajatus ni mää en tiedä et mis kohtaa siin sit on metsään menty (...) Mut et sanotaan näin et meillä on mahdollisuudet johonkin 40 prosenttiin täällä näin. Ei varmaan ihan siihenkään, 38 prosenttia korkeintaan tällä nykyisellä vankiluvulla (...) Hankesuunnitelman 8 tuntia vuorokaudessa kaikille vangeille on täyttä utopiaa.”

Tutkintavangeilla on vankilassa lähes aina halutessaan mahdollisuus osallistua vankilan järjestämiin toimintoihin, aivan kuin hankesuunnitelma mainitsee. Poikkeuksen muodostavat tutkintavangilla olevat rajoitteet.

H4: ”Esimerkiksi tutkareita on tuol työmiesten osastolla ja osallistuu siel ihan työtoimintaan. Sit on esimerkiksi päihdetyöhön ja muuhun me otetaan näit tutkintavankeja niihinkin (...) Et se on sen kaverin omasta halusta ja niistä sitte kiinni miten se hänen juttunsa sopii siihen osastoon mihin hänet on sijoitettu ja mitä toimintaa siel on tarjolla. Ni ilman muuta hän lähtee mukaan.”

Haastattelija: ”Onko olemassa usein tapauksia tai tilanteita että tutkintavanki ei voi osallistua toimintoihin vaikka hän itse haluaisikin?”

H4: ”Ei. Mä en voi kyl sanoa et mä en ole törmänny ku ihan muutamaan. Se on lähinnä ollut siit kiinni et niinkun niil olis haluja mut ei se osastosijoitus anna kyl myöden sitä et ne lähtis esim. työmiesten osastolle metalliin tekemään töitä. Et ei niitä yksinkertaisesti voida siirtää.”

7.3.2 Toimintakeskus

Koska vankilassa ei ole otettu käyttöön hankesuunnitelman ideaa vankien A- ja B-luokkiin ryhmittelystä, ei toimintakeskuksen tiloja ole jaettu tällä perusteella. Toimintakeskuksen tiloja voi kuitenkin käyttää hankesuunnitelman vaatimuksen mukaisesti useampi vankiosastoryhmä samanaikaisesti ilman että he kohtaavat toisiaan toimintakeskuksessa.

Toimintakeskuksen tilat ovat suurin piirtein hankesuunnitelman kuvauksen mukaiset. Toimintakeskuksessa ei ole kuitenkaan hankesuunnitelmassa kuvattua näyttöhuonetta eikä erillistä turvavälinetilaa. Sekä henkilökunnan että vankien tauko- ja sosiaalitulat ovat pääpiirteittäin kuvauksen mukaiset ja toimintakeskuksessa on työtilat hankesuunnitelmassa mainituille henkilöille. Työtilojen jakoon liittyy ongelmia henkilöstörakenteesta johtuen. Koska uusia ammattiryhmiä varsinkin koulutus- ja kuntoutussektorille on tullut hankesuunnitelmassa esitettyä enemmän, on yksittäinen huonejako toimintakeskuksessa suunnitelmasta poikkeava. Joidenkin toimintakeskuksessa työskentelevien ohjaajien työhuone on vankiosastoilla ja vankiosastolla työskentelevien ohjaajien työhuoneita on toimintakeskuksessa.

Naisvankien työtoiminnan järjestämiseksi on toimintakeskukseseen hankesuunnitelman mukaan sijoitettavasta tarra- ja etikettipajasta luovuttu, jotta naisille tarkoitetulle ompelimoille on saatu työtilat. Lisäksi naisvangeille on toimintakeskuksessa askartelutilat, joita ei mainita hankesuunnitelmassa. Hankesuunnitelman mukaista kasvimaata puutarhatöitä varten ei vankilassa ole eikä sitä ole koskaan edes harkittu perustettavaksi. Myöskään nuorille vangeille työhuoneeksi tarkoitettua pienkoneiden korjauspajaa ei toimintakeskuksessa ole. Ajatus vankilan ulkopuolelta korjattavaksi tuotavista pienkoneista oli haastateltavan perusteella huono jo lähtökohtaisestikin.

H4: ”Eihän siit tule mitään et tänne tuodaan korjattavaks sellasia koneita ja laitteita jota oli tarkotus alun perin. Eihän tänne voi tuoda kuka tahansa ruohonleikkuria korjattavaks. Et enemmän olis sopinu käydä keskustelua ennen kun tollanen paperi (hankesuunnitelma) päästetään ulos. Sama koskee sitä kasvimaata.”

7.3.3 Työtoiminnan työalat

Samoin kuin toimintakeskuksen ja koko vankilan kohdalla, myöskään työhuoneiden osastointi ei perustu hankesuunnitelmassa esitettyyn A- ja B-luokitukseen. Sen sijaan työhuoneet on osastoitu työaloittain, jolloin eri työaloilla työskentelevät vangit eivät kohtaa toisiaan työ-

huonetiloissa. Kaikki työhuoneilla työskentelevät vangit asuvat niin sanotuilla työmiesten asuinosaistoilla, jolloin osastosijoitus ja rangaistusajan suunnitelma määrittää vangin osallistumista työhuone työskentelyyn. Vastoin hankesuunnitelman kuvausta ei työhuoneilla työskentele muita kuin näiden työmiessosastojen vankeja.

Työtoiminta on pääosin hankesuunnitelman kuvauksen mukaista. Toimintaa on järjestetty uudelleen, koska hankesuunnitelmassa ei otettu huomioon mahdollisia vankilaan sijoitettavia työllistettäviä naisvankeja. Naisvangeille on järjestetty ompelutyötä ja suunnitelman mukaiset kilpi-, etiketti- ja tarratyö, puutarhatyö sekä pienkoneiden korjaustyö ovat jääneet toteuttamatta. Vangit eivät tee myöskään kiinteistön huoltotöitä muutoin kuin siivouksen osalta.

Hankesuunnitelmassa mainitaan todetut muutokset vankien toimintakyvyssä ja edellytetään niiden huomioon ottaminen vankien työtä järjestettäessä. Työ on järjestetty tavoitteen mukaisesti pääasiassa niin sanotuksi vaihetyöksi. Työn opettamisessa lähdetään liikkeelle työn seuraamisesta, jonka jälkeen aletaan tehdä yksittäisiä vaiheita edeten mahdollisesti kokonaisuuksiin vangin taitojen karttuessa.

H6: ”Me voidaan tarjota erittäin yksinkertaista työtä, sellaista jossa ensin seurataan ja katsotaan mitäs tää työ on. Ja sitten opetellaan joku työn teon vaihe ja seuraavaksi jos työnjohtaja katsoo että hän (vanki) pystyy tekemään, niin hän antaa haastavamman ja haastavamman työn. Pienin askelin.”

7.3.4 Ammattikoulutus ja opiskelu

Työssä oppimisen lisäksi vangeilla on mahdollisuus opiskella vankilassa hankesuunnitelman mukaisia yleissivistäviä opintoja ja ammattiopintoja. Ammatillisen koulutuksen vaatimus toteutuu osin jopa alkuperäistä suunnitelmaa laajemmassa mittakaavassa, kun oppisopimuskoulutusta järjestetään suunniteltua enemmän ja yksi työnjohtaja on osoitettu erikseen hoitamaan vankien oppisopimusasioita. Tavoite ammattikoulutuksesta aloille, jossa on lähitulevaisuudessa puutetta ammattityövoimasta, ei kuitenkaan ole toteutunut. Syynä tähän nähdään vallitseva taloustilanne ja se, että hankesuunnitelman laatimisesta vankilan koulutuksen käynnistämiseen on kulunut niin paljon aikaa, ettei etukäteen voitu millään aavistaa mille aloille kannattaisi koulutusta kohdentaa.

H6: ”Koulutusta annetaan paljon, tällä hetkellä on 16 oppisopimusopiskelijaa ja ens vuonna pitäis alkaa 14. Eli yhteensä olis sitten 30. Tämä poikkeaa siitä hankesuunnitelmasta, sitä on nyt enemmän. Meillä alkaa suuri osa tästä työnteosta olla tätä vankikoulutusta.”

H3: ” Pystyispä ennustamaan mikä on tulevaisuudessa vetovoimainen ala. Muistan sen hankesuunnittelun ajan et siihen kiinnitettiin kovasti huomiota et pitäis löytää vetovoimaisia aloja. Se on vaikeeta nyt yhteiskunnassa muutenkin, saatikka sitten vankilassa.”

Luokkaopetusta ei ole pystytty järjestämään hankesuunnitelman esittämässä laajuudessa. Opetuksen järjestämistä vaikeuttaa toimintojen jaottelu ja asuinostoihin perustuva osastointi. Koska vankilan toiminnot tapahtuvat aina saman osastoryhmän kesken, on esimerkiksi perusopetukseen vaikea löytää riittävän montaa halukasta vankia, jotka pystyvät asumaan muun muassa rikostaustansa tai etnisyytensä perusteella samalla osastolla. Hankesuunnitelman osastoinnin vaatimuksen toteuttaminen vaikeuttaa tässä kohdin toisen tavoitteen eli vankien opetuksen tehokasta järjestämistä.

H3: ”Kun meillä tää on niin osastoitua että, ja turvallisuuspainotteista (...) Nythän tosiasia on se että suljetun osaston vankeja ei tuoda noista rakennuksista (sellirakennukset) mihinkään, ja opetusluokka on tässä toimintarakennuksessa.”

H4: ”Meilt varmaan löytyy täältä toista kymmentä sellaista kaverii jonka kohdal esimerkiks peruskoulu on jääny kesken. Ja me haluttais sitte järjestää se peruskouluopetus luokkaopetuksena eli pistettäis nää kaikki kaverit yhteen. Mut auta armias, siel on yks seksuaalirikollinen ja yks tumma kaveri ja jotain muitaki Bandidoskaverei tai muitaki eikä tosiaankaan sovi laittaa niitä kaikkii samaan luokkatilaan. Ni se romuttuu sillä. Ja se tulee kaikis muissakin. Siel on rippikoulua tai muuta, ne menee sit melkein yksilöopetuksena tai ihan muutaman kaverin kanssa. Se tietenkin maksaa huomattavasti enemmän.”

Hankesuunnitelman mukaan vankilassa järjestetään vangeille myös etäopintoja kesken jääneiden opintojen suorittamiseen ajanmukaisin teknisin välinein, kuten videoneuvottelulaitteiston avulla. Tätä ei ole koskaan pystytty järjestämään, koska tarvittavia laitteita ei ole eikä kaikkia vankeja voi tuoda toimintakeskuksen luokkatiloihin. Tästä syystä etäopiskelua tapahtuu niin sanotusti selliopiskeluna, jolloin vangit opiskelevat itsenäisesti selleissään.

Myös hankesuunnitelmassa mainittu atk-opetus on ollut eri syistä jäissä. Atk-opetusta ollaan kuitenkin käynnistämässä uudelleen, jolloin saavutettaisiin osa hankesuunnitelman koulutukselle asettamista tavoitteista.

7.3.5 Vankien sijoittelu

Vaikka sijoittelu ei ole toiminut hankesuunnitelmassa kuvatun luokkajaon mukaisesti päiväkään, vankilassa panostetaan hankesuunnitelman mukaiseen vankien turvalliseen sijoitteluun muun muassa erityistarkastustoiminnan avulla. Tutkinta- ja vankeusvankien erilläänpito ei kuitenkaan toteudu eikä vankilassa ole erillistä sijoittajayksikköosastoa. Vankilaan ei myöskään pitänyt hankesuunnitelman mukaan sijoittaa muita naisvankeja kuin naistutkintavangit, mutta asia on toisin. Vankilaan sijoitetaan myös rangaistusta suorittavia naisvankeja. Vankilassa pyritään kiinnittämään huomiota nais- ja nuorisovankien laitosolosuhteisiin hankesuunnitelman edellytysten mukaisesti, mutta aina se ei ole mahdollista. Mahdollisuuksien rajoissa onnistuu myös hankesuunnitelman kuvaama turvallisuusriskeiksi arvioitujen vankien siirtäminen tarkemmin valvotuille osastoille.

Suurin syy sijoittelutavoitteiden saavuttamatta jäämiseen on yliasutettu vankila. Hankesuunnitelman mukainen sijoittelumalli vaatisi tyhjiä sellejä joka osastolla, mutta vankilan oltua alkupäivistä asti jatkuvasti täynnä tai jopa lähes sadan vangin yliasutustilanteessa, tyhjiä sellejä ei yksinkertaisesti ole. Hankesuunnitelmassa mainitaan, että vankila-alueelle tulee tehdä lisärakentamisvaraus kolmannelle sellirakennukselle (Hankesuunnitelma 2001, 14). Haastattelussa ilmeni, että jo rakennusvaiheessa tuli selväksi että vankilaan ei säästöyistä voida tehdä kolmatta sellirakennusta ja vankeja tulisi olemaan enemmän kuin suunniteltuja vankipaikkoja (260). Ongelmaan haettiin väliaikaista ratkaisua tekemällä noin 80 selliin toinen sänky. Näin luovuttiin hankesuunnitelman ideasta, jonka mukaan kaikki vankilan sellit ovat yhden hengen sellejä. Väliaikaisesta ratkaisusta tuli pysyvä, ja väliaikaisiksi petipaikoiksi tarkoitetut sängyt lisättiin vankilan viralliseen paikkalukuun. Tämä taas johti siihen, ettei useimpia vankien sijoitteluun ja toimintojen järjestämiseen tarkoitettuja hankesuunnitelman periaatteita ole voitu edes kokeilla koskaan vankilan toiminta-aikana. Ongelma ei liity suoranaisesti hankesuunnitelmaan, mutta vaikuttaa usean sen kuvaaman toiminnon järjestämiseen.

H2: ”Me jouduttiin heti alussa siihen tilanteeseen että vanki pannaan sinne suuriinpiirtein minne se mahtuu. Vastaanotto-osasto on välillä ollu oikeastaan yksi sellainen osasto. Siellä on ollu välillä päälle 30, lähes 40 vankia. Joka on ihan väärin. Pitkiä aikoja saattaa siellä joku olla, ei ole ollenkaan tarkoitus sellainen. Ei vastaanotto-osaston kuuluis sellainen olla. Sitten on toinen tää patjamajoitus, mitä tuolla on ollu. Ei sellaista sais olla, mutta tähän ollaan jouduttu.”

Hankesuunnitelman mukaan tutkinta- ja vankeusvankien erilläänpito toteutetaan tarkoituksenmukaisella, Suomea sitovien kansainvälisten sopimusten edellyttämällä tavalla ja tutkintavangit sijoitetaan vankilassa A-luokan osastolle. Myös lain mukaan tutkintavanki on sijoitettava eri osastolle kuin rangaistusta suorittavat vangit. Tutkinta- ja vankeusvankien erilläänpito

ei kuitenkaan toteudu Turun vankilassa. Vankilassa ei ole tutkintavankiosastoa, vaan tutkintavanki sijoitetaan yksinkertaisesti sinne missä on tilaa.

H2: ”Tutkintavankeuslaki määrää että tutkintavangeilla pitäis olla oma osasto, mutta kun me ei olla pystytty sitä toteuttamaan. Johtuen vain tästä yliasutuksesta. Että se ei ole toteutunut niinkun olis pitänyt tämä asia (...) Täällä olis varmasti tutkintavankiosasto jos olis näin vähän vankeja. Mutta kun tilanne on tämä, ei meillä ollu mitään mahiksia.”

H5: ”Ku vankila on koko ajan yliasutettu, ni eihän me voida pitää tutkintavankisiipee sillai etteikö me asuteta siel vankeusvankeja, tai toisinpäin. Tutkintavankisiipi olis yliasutettu ja vankeusvankisiivessä olis tilaa. Ei me voida pitää ukkoja sen takia patjoilla et he on tutkintavankeja ja vankeusvankisiives on paikkoja mut me ei voida asuttaa. Näähän torpedoi sen systeemin heti. Et jos elettäis niissä (vanki)vahvuuksissa mitä tänne oltiin sillon suunniteltu, 260 vankia niin tähän onnistuis tää homma. Me pystyttäis pitämään suljetun osaston ja normaaliosaston tutkintavankipaikkoja jotenkin mut näillä vahvuuksilla se ei onnistu.”

Myös tutkintavangin halu osallistua vankilan järjestämään toimintaan ja siihen vastaaminen vaikeuttaa tutkinta- ja vankeusvankien erilläänpitoa. Jos tutkintavanki haluaa osallistua esimerkiksi työntekoon, hänet sijoitetaan jo siitäkin syystä työmiesten osastolle.

7.4 Kustannustehokkuus ja kestävä kehitys -osatavoitteen toteutuminen

Kustannustehokkuuden ja kestävä kehityksen -osatavoitteen alle olemme sijoittaneet hankesuunnitelman mukaisesti vankilan kalusteisiin, varusteisiin ja laitteisiin sekä rakennuksiin ja tiloihin liittyviin vaatimuksiin kuuluvat osa-alueet ja järjestelyt.

7.4.1 Ympäristövaikutukset

Ympäristöystävälliselle paperille painetun hankesuunnitelman mukaan laitos toteuttaa kestävä kehityksen periaatetta, jossa otetaan huomioon myös vankilan ympäristövaikutukset. Kestävä kehityksen periaatteeseen kuuluu hankintojen keskittäminen mahdollisimman energia- ja materiaalitehokkaaseen suuntaan (Kaski & Väättäinen 2004, 103). Vankilassa pyritään haastateltavan mukaan ottamaan huomioon ympäristöseikat mahdollisuuksien mukaan. Esimerkiksi vankilassa tuotettavien tuotteiden ekologisuus tuotiin esiin: puutyöhuoneilla käytetään luonnollisella tavalla tuotettua massiivipuuta, joka jatkaa aikanaan normaalisti luonnon

kiertokulussa. Myös autojen valinnassa on ympäristöasioihin ja päästöihin kiinnitetty huomiota. Vaikuttamismahdollisuudet asian tiimoilta koettiin kuitenkin rajallisiksi.

H7: ”No kun ollaan laitoksessa niin ei aina ihan pystytä niin hyvin kun voisi (...) toihan sanelee meidän hankinnat toi Hansel-sopimus (...) Ei me voida niihin kovin paljon vaikuttaa.”

7.4.2 Ruokahuolto

Keittiön henkilöstörakenne vastaa hankesuunnitelman esittämää lukumäärää keittiömestarien ja keittäjien sekä keittiöapulaisten kohdalla. Vangeille tarjotaan suunnitelman mukaisesti neljä aterialla arkisin ja kolme viikonloppuisin. Ruokailujärjestelyt on hankesuunnitelman mukaan laadittu osastoluokkien mukaan tapahtuvaksi joko sellissä, vankiosastoilla tai vankilan ruokalassa. Järjestelyt poikkeavat suunnitelmasta siltä osin, että tällä hetkellä kaikki vangit syövät ruuan asunto-osastoilla, joko osastonsa oleskelutilassa tai omassa sellissään. Vankien kuljettaminen ruokalaan ja takaisin osastoinnin puitteissa on katsottu liikaa aikaa vieväksi toimenpiteeksi. Naisvankeja kuljetettiin ruokalaan syömään parin viikon ajan, mutta ruokailu siirrettiin takaisin osastolle huonojen kokemusten takia. Vankilaa on kehoitettu Rikosseuraamusviraston toimesta siirtymään jossain määrin vankiruokalan käyttöön, mutta toistaiseksi asiasta ei ole suunnitelmia.

Sekä vangeille ja henkilökunnalle tarkoitetut ruokalot sijaitsevat keittiön yhteydessä ja vastaavat hankesuunnitelman kuvausta ruuan jakelu- ja astianpesulinjastoineen. Keittiön tilat ja siellä käytettävät raaka-aineet ovat hankesuunnitelman mukaisia. Ruokaa valmistetaan vankimäärästä johtuen suurempia määriä kuin hankesuunnitelmassa esitetään.

Ruuan kuljetus vankiosastoille tapahtuu hankesuunnitelmassa kuvatusti trukin vetämissä lämpövaunuissa. Ruuan toimittamisen yhdyskäytävän kellarista vankiosastoille suorittaa asuinosastojen henkilökunta ja ruuan jakelusta vangeille huolehtivat osastosta riippuen joko vankiosastolla työskentelevä puhdistajavanki tai osaston henkilökunta, eivätkä laitosapulaiset kuten hankesuunnitelma kuvaa. Ruoka saadaan havaintojen mukaan jaettua hankesuunnitelman mukaisesti puolentoista tunnin aikana. Asuinosastoilla on kylmätilaa eli jääkaappeja vankien omia elintarvikkeita ja iltapalan säilytystä varten. Millään osastolla ei kuitenkaan ole selleissä jääkaappeja, kuten hankesuunnitelma kuvaa.

Astianpesu on laitoksessa toteutunut niin kuin se on hankesuunnitelmassa kuvattu. Astianpesuosasto sijaitsee ruokalan yhteydessä ja astiat pestään koneellisesti. Astioille on erillinen varasto. Keittiön siivous tapahtuu hankesuunnitelman mukaisesti keittiöhenkilökunnan toimesta. Siivouksessa tarvittavia koneita ja laitteita säilytetään keittiön siivoushuoneessa. Keit-

tiön pinnat ovat hankesuunnitelman mukaisesti vedenkestäviä ja materiaalit helposti puhdistettavia. Koneet ja kalusteet ovat ruostumatonta terästä kuten hankesuunnitelma edellyttää.

7.4.3 Laitoshygienia ja jätehuolto

Laitoshuollon henkilöstö vastaa hankesuunnitelmassa kuvattua, mutta mitään erillistä hankesuunnitelman kuvaamaa vangeista koostuvaa siivousryhmää ei vankilassa ole. Vangit siivoavat hankesuunnitelman mukaisesti itse sellinsä ja vankien asuinosaon siivouksesta vastaavat pääasiassa puhdistajavangit. Joitain yleisiä tiloja, kuten osastoryhmien kuntosaleja ja toimintakeskuksen liikuntasalia siivoavat erikseen niihin tehtäviin nimetyt vangit henkilökunnan valvonnassa. Vankilaan on rakennettu hankesuunnitelmassa kuvatut siivoustekniset tilat. Talousmestarin vastaamasta siivoustarvikevarastosta jaetaan osastoilla tarvittavat siivousvälineet puhdistajavangin käytössä olevaan siivouskomeroon. Henkilökunnan tilat ja suurimman osan yleisistä tiloista siivoavat laitosapulaiset.

Hankesuunnitelmassa todetaan vankilan jätteiden lajittelun tapahtuvan niiden syntypaikalla. Vankilassa joudutaan usein käyttämään paljon yksittäispakattuja tuotteita, jolloin vankilan tuottaman sekajätteen määrä kasvaa. Vankiosastoilla ja vankilan yleisissä tiloissa on hankesuunnitelman mukaisesti eri jätetyypeille tarkoitettuja jätteastiat. Jätteet toimitetaan astioista kiinteistöyöntekijän toimesta vankilan toimintakeskuksen takana olevaan jätekatokseen hankesuunnitelman vaatimusten mukaisesti. Jätehuoltokatos on hankesuunnitelman mukaan rakennettu lähelle tavarantoimitusta, mutta sijaitsee havaintojen mukaan paikassa jonne jäteauton on ajettava sekä vankilan vastaanoton että päivystyksen vierestä. Tämä taas on vastoin hankesuunnitelman edellytystä siitä, että roska-autot eivät liiku varsinaisella vankila-alueella.

Kahtena eri kertana suoritettu havainnointi paljasti sekajätteen joukossa muun muassa keräyspaperia, metalliromua ja pahvia, joten kierrätys ja jätteiden lajittelu ei täysin toimi hankesuunnitelman edellyttämällä tavalla. Haastateltavan mukaan vankilaan on kuitenkin tehty hankesuunnitelman edellyttämä jätehuoltosuunnitelma ja jätteiden lajittelu toimii kiitettävästi sekä vankien että henkilökunnan osalta.

H7: ”Jätteet lajitellaan jo niiden syntypaikalla ja täällä on ihan asianmukainen jätekatos. Ei se nyt tietenkään se lajittelu ihan joka paikassa niin täydellistä ole, sanotaan nyt vaikka noi vankiosastot ja noi (...) mutta odotin huonompaa lajittelua mitä sieltä nyt tulee (...) Ja sanotaan että kuitenkin ihan kiitettävästi ja sitten nää omat pojat vielä, nää kiinteistöyöntekijä ja laitosapulainen pikkuisen plokkaa niitä (jätteitä) vielä.”

Työtoiminnan jätteet menevät eteenpäin normaalin jätteiden kierrätyksen kautta ja ongelmajätteet toimitetaan lain mukaisesti ongelmajätelaitokseen. Hankesuunnitelman mukaista metallin pintakäsittelystä syntyvän sakan kuljetusta Huittisten vankilan puhdistamoon ei toteuteta, vaan jäte kuljetetaan ongelmajätelaitokseen. Romurauta myydään eteenpäin markkinahintaan.

7.4.4 Vaatehuolto

Laitokseen saapuvien vankien ja laitoksesta vapautuvien vankien varustaminen tapahtuu hankesuunnitelman mukaisesti siviilivaatevarastolla sekä vastaanotto-osastolla. Siviilivaatevarastolla on hankesuunnitelman mukaisesti vaatekaappien lisäksi varastotilaa vankien muuta omaisuutta varten sekä lukittava arvotavaravarasto. Omaisuuteen liittyvät kirjaukset tehdään vankitietojärjestelmään.

Vankivaatevarastolla on hankesuunnitelman mukaiset tilat puhtaille pyykeille ja jalkineille sekä likapyykkivarasto, jossa likainen pyykki lajitellaan. Puhtaat vaatteet kuljetetaan kerran viikossa vankiosastoille ja samalla vastaanotetaan likaiset vaatteet. Vaatteiden vaihto ei kuitenkaan toteudu hankesuunnitelman mukaisesti, vaan vankien vaihtovaatteita varastoidaan vankiosastoilla eikä vaihto tapahdu vaate vaatetta vastaan.

Pyykki kuljetetaan kerran viikossa Hämeenlinnan keskuspesulaan hankesuunnitelman mukaisesti, mutta vankivaatevaraston läheisyydessä ei ole suunnitelman mukaista lastauslaituria vaan pyykki siirretään kuljetusautoon ja sieltä pois maan tasalta nostelemalla. Vankilan pesula pesee laitoksen tekstiilejä ja henkilökunnan suojavaatteita sekä tarvittaessa vankien siviilivaatteita, kuten hankesuunnitelmassa edellytetään.

Vaatevarastot sijaitsevat hankesuunnitelman mukaisesti helpon yhteyden päässä asunto-osastoilta, mutta havainnoinnin mukaan reitti ei ole käytännöllinen. Lisäksi vankilassa on hankesuunnitelman mukaisesti tilaa lainattavien virkavaatteiden säilytykseen, taloustarvikevarasto ja talousmestarien toimistohuoneet atk-työasemineen.

7.4.5 Laitosmyymälä

Laitosmyymälässä on erilliset myynti- ja odotustilat, mutta vangit eivät käytä myymälää hankesuunnitelmassa esitetyn luokittelun perusteella, vaan osastoittain. Laitosmyymälä ei toimi hankesuunnitelman mukaisena itsepalvelumyymälänä minkään osaston vangeille. Myymälä toimii kioskinomaisesti, jolloin myynti tapahtuu odotustilan myyntiluukusta yksi vanki kerral-

laan. Näin käytössä on ainoastaan yksi myyntipiste, jossa työmiesten osastoilta tulevat vangit asioivat henkilökunnan saattamana kerran viikossa. Myynti järjestetään eri osastojen vangeille erillisinä aikoina. Suljettujen osastojen vangeille, joita ei tuoda myymälään ollenkaan, toimitetaan ostokset suoraan osastoille ostospusseissa kerran viikossa vankien etukäteen tekemien tilauslistojen perusteella. Jokaiselle laitoksessa olevalle vangille järjestetään mahdollisuus tehdä ostoksia kerran viikossa hankesuunnitelman mukaisesti.

Laitosmyymälän tavarat hankitaan pääsääntöisesti tukkuliikkeestä myymälän varastoon, mutta erikoistuotteita voidaan hankkia erillistilauksesta myös ulkopuolisista liikkeistä kuten hankesuunnitelma esittää. Myydyt tavarat kirjataan vankikohtaisesti myymäläjärjestelmään, joka on yhteydessä vankirahakirjanpitoon.

7.4.6 Rakennuksien ja tilojen laatuvaatimukset

Ovien ja ikkunoiden materiaalit ovat hankesuunnitelmassa kuvatun mukaisia. Rakenteisiin kohdistuvat vaatimukset eivät ole kuitenkaan toteutuneet siltä osin, että vankisellien ikkunoissa olevat tuuletusluukut mahdollistavat tavaroiden luvattoman välityksen sellistä toiseen. Kaikki pintamateriaalit eivät myöskään ole hankesuunnitelman mukaisesti helppohitoisia ja kulutuksen kestäviä, sillä havainnoinnin perusteella oli havaittavissa selvää kulumista muun muassa yhdyskäytävien lattioissa ja seinissä. Eräessä kohtaa oli myös meneillään lattiaremontti. Kaikkiin vankilaan hankittuihin materiaaleihin ei oltu täysin tyytyväisiä ja haastateltava kertoi joidenkin materiaalien kuluneen yllättävän nopeasti.

H7: ”Sanotaan niin että mitä Isku ja Martela on ollut niin toimittajina niin ne on kestänyt ja varmaan ovat olleet hintansa väärttejä ja nyt on sopimuksetkin tehty. Mutta nämä oli niinkun nämä oman talon kalusteet niinkun ylihinnoteltuja ensinnäkin (...) Eikä ne materiaalit niin helposti pestäviä ole, ainakaan kaikki. Sanotaan että toi on just hyvä esimerkki, työliike oli valikoinut ruokalan nämä tuolit. Ne on kauhean näköisiä. Hyvä jos viittii edes istua niissä. Ei ole ollut sellasta pitkäikäisyyttä siinä valinnassa. Et ne ei kestä useita vuosia.”

Laitoksen ilmanvaihto on pääasiassa hankesuunnitelman mukainen, mutta pääportin yhteydessä ei ole erillistä ilmastoinnin säätöä huumekoiran työskentelyn palvelemiseksi. Jäähdytysjärjestelmä on toteutettu hankesuunnitelmassa kuvatun keskitetyn jäähdytysverkon avulla ja laitoksessa on keskussiivousjärjestelmä. Myös lämmitysjärjestelyt, vesi- ja viemärijärjestelmät sekä sähkön jakelu laitoksessa on toteutettu hankesuunnitelman kuvauksen mukaisina. Rakennusautomaatiojärjestelmä on hankesuunnitelman mukainen ja järjestelmiä pystytään käyttämään kuvatulla tavalla useasta kohteesta yhtä aikaa.

Laitoksen valaistus ei täytä hankesuunnitelman vaatimusta siitä, että valaistuksen on oltava koko vankila-alueella tasainen eikä varjoja, heijastavia pintoja tai pimeitä nurkkia saa syntyä. Ilta-aikaan vankila-alueella on selvästi pimentoon jääviä kohtia eikä valoa tuntunut havainnoinnin perusteella olevan tarpeeksi alueen tehokkaaseen valvontaan.

Hankesuunnitelmassa mainitaan myös joukkoliikennedyhteyksien järjestäminen alueelle. Tämä tavoite on toteutunut, sillä vankilaan pääsee yöaikaa lukuun ottamatta bussilla kohtuullisen odotusajan puitteissa.

7.5 Päätavoitteen toteutuminen

Päätavoitteen alle olemme sijoittaneet edellä esitetyn neljän osatavoitteen lisäksi hankesuunnitelmassa esitetyt vankilan osastojaot 17 vankiosastoon ja erityispalvelut - osastoryhmään sekä vankiosastojen asuin- ja toimintatilojen varustuksen ja päiväjärjestyksen.

”Osasto” voidaan määritellä eri tavoin ja määrittelystä riippuen osastoja voi olla enemmän kuin hankesuunnitelmassa esitetään.

H5: ”En oikein tiedä, miten ”osasto” tulisi täällä määritellä. Jos ajatellaan että yksi kerroksen siipi on yksi osasto, on niitä paljon enemmän (kuin 17). Jotkut osastosiivet ovat puolitettuja, sekin lisää osastojen määrää. Mut jos ajatellaan hankesuunnitelman osastointisuunnitelmaa ja tätä hetkeä, niin osastoja on joo enemmän. Esimerkiks nuorten osasto o jaettu kahteen, ja päihdeosasto.”

Vankilan osastojakoon ja osastointien lisääntymiseen ovat vaikuttaneet myös muun muassa yliasutuksesta johtuvat syyt, ja esimerkiksi vankien välisten vihanpitojen ja pelkäävien vankien lisääntynyt määrä. Vankilassa ei ole edellä mainituista syistä esimerkiksi hankesuunnitelman mukaista iltaan asti auki olevaa avo-osastoa.

Osastot ovat rakenteiden osalta toteutuneet lähes hankesuunnitelman mukaisesti, mutta esimerkiksi tupakointitilojen käytöstä on luovuttu.

H5: ”Tupakointikopit on otettu pois käytöstä melkein joka osastolla. Siis kyl ne hankesuunnitelman mukaan on ne tupakkakopit mut ne ei oo käytössä. Kun ollaan ajateltu et kun osastolla on joka paikassa kameravalvonta ni turha sit tehdä sellasta pientä sumppua minne ei kamera nää ja sit siel voi vetää toista dunkkuun. Sitä ei pysty valvomaan niin hyvin. Vangit tupakoi sellissä tai ulkona.”

Osastojen toiminta on kokonaisuudessaan järjestetty uudelleen, jolloin hankesuunnitelman tarkat kuvaukset eivät toteudu vankilassa. Esimerkiksi vankilan ja osastojen toiminta-ajat ja päiväjärjestykset ovat eri aikataulussa kuin hankesuunnitelma kuvailee. Hankesuunnitelmassa esitettyä osastoilla tapahtuvaa ohjaajan valvomaa työtoimintaa, kuten alihankintatöitä, ei myöskään ole, vaan kaikki työ tehdään toimintakeskuksessa sijaitsevilla työtiloilla.

8 YHTEENVETO, POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

8.1 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Hirsjärven ym. (2004, 216) mukaan tutkimuksen luotettavuus ja pätevyys vaihtelevat ja tämän takia tutkimuksen luotettavuutta olisi aina jollain tavalla arvioitava. Tämän opinnäytetyön tulosten luotettavuutta voidaan tarkastella useista eri näkökulmista. Tavoitteenamme on ollut vastata hankesuunnitelmasta johdettuihin kysymyksiin, ja esimerkiksi rakennusratkaisut ovat asioita, joita selvitetään objektiivisella tavalla. Kokonaisvaikutusten määrittäminen on kuitenkin aina subjektiivista ja on väistämätöntä, että omat ajatuksemme ja valintamme ovat vaikuttaneet kaikkiin työn vaiheisiin alusta lähtien.

Työssämme on käytetty menetelminä sekä havainnointia että haastattelua. Luotettavuutta voidaankin tarkentaa esimerkiksi käyttämällä useita eri tutkimusmenetelmiä (Hirsjärvi ym. 2004, 218). Kahdella menetelmällä saatuja tietoja on analyysivaiheessa verrattu toisiinsa ja vertailun perusteella on huomattu havainnoinnin tulosten toistuminen haastateltavien asiantuntijoiden vastauksissa. Tämä osoittaa havainnointitulokset oikean suuntaiseksi. Kun havainnoinnilla saatuja tuloksia on vielä tarkennettu ja syvennetty haastattelujen avulla, on tulkinnanvaraisuus vähentynyt ja luotettavuus parantunut.

Kiviniemen (2007, 83) mukaan tutkija on aina raporttia kootessaan tulkintojen tekijä. Toinen opinnäytetyön tekijöistä työskentelee Turun vankilassa ja on olemassa vaara että työskentely tutkittavassa kohteessa vääristää tulosten objektiivisuutta. Asiaan on kiinnitetty huomiota työn aloittamisesta alkaen opinnäytetyön tekijöiden välisissä keskusteluissa. Työn tuloksia on analysoitu ristiin ja tulkintoja on tehnyt kaksi tekijää, jolloin tulosten pohdinnassa on voitu huomioida erilaisia tulkintoja. Näin opinnäytetyöstä on saatu nähdäksemme objektiivinen ja kattava esitys Turun vankilahankkeen onnistumisesta.

Myös Rikosseuraamusviraston suorittamassa toimivuuskatselmuksessa kesällä 2009 saatiin hyvin samankaltaisia tuloksia opinnäytetyömme tuloksiin verrattuna. Rikosseuraamusviraston katselmuksen tulokset osoittavat opinnäytetyön tulosten vastaavan valitsevia olosuhteita ja

tilannetta Turun vankilassa. Kahden eri aineiston päätyminen samoihin lopputuloksiin on selkeä osoitus opinnäytetyön viitekehyksen, tutkimusongelman ja käytettyjen menetelmien oikeasta valinnasta.

Tutkimuksen luotettavuutta kohentaa myös selostus tutkimuksen toteuttamisesta (Hirsjärvi ym. 2004, 217). Opinnäytetyön tekemiseen liittyvät asiat, sen eri vaiheet, arviointiasetelman rakentaminen ja arvioinnissa käytetyt menetelmät on selostettu työssä mahdollisimman tarkasti. Havainnointi on toteutettu erillisten havainnointilomakkeiden perusteella ja kaikki havainnoidut kohdat on tarkistettavissa liitteenä olevista listoista. Havainnoinnin aikana kaikille havainnointitilanteessa olleille henkilöille on kerrottu havainnoinnin tarkoitus ja tietojen käyttötarve.

Haastatellut henkilöt edustavat kunkin tavoitteen parasta asiantuntijuutta ja heille on kerrottu mihin tarkoitukseen tietoja tullaan käyttämään. Toisen tekijän työskentely vankilassa on mahdollistanut parhaiden mahdollisten asiantuntijoiden löytämisen ja onnistuneet haastattelut. Kaikki haastattelut on tallennettu haastateltavien luvalla ja purettu tekstiksi heti haastattelujen jälkeen. Opinnäytetyössä ei ole käsitelty henkilökohtaisia eikä yksityisyyden alueelle meneviä asioita, jolloin haastateltavien anonyymiteetin turvaamisella ei ole ollut työssämme suurta merkitystä. Tästä huolimatta on haastateltavilta kysytty suostumusta myös siihen, että heidät voidaan asiantuntijuuden perusteella tunnistaa haastatteluista. Kaikki haastateltavat ovat suostuneet tähän.

8.2 Hankkeen kriminologista tarkastelua

Hankkeen suunnittelua ovat siis ohjanneet Vankeinhoitolaitosta ja Kriminaalihuoltolaitosta koskevat arvot ja periaatteet sekä vankeuslakiuudistuksen periaatteet. Hankkeessa korostuvat turvallisuusajattelu sekä uusintarikollisuuteen vaikuttaminen. Vangin sijoittumista yhteiskuntaan vapautumisen jälkeen edistetään erilaisten yksilöllisten kuntouttavien toimien avulla. Modernin vankilan päämääränä voidaankin nähdä nimenomaan rikoksentekejiin ja vankeihin vaikuttaminen uuden hoito- ja kuntoutusideologian avulla (Laine 2007, 264, 270-272, 356-357).

Muun muassa tämän uuden kuntoutusideologian kuntouttavalla toiminnalla on oma roolinsa niin kutsutun uuden penologian alueella. Laine käyttää kirjassaan Malcolm Feeleyn ja Jonathan Simonin (1992) esittelemiä uuden penologian määritelmiä. Uuden penologian mukaan tavoitteeksi kriminaalipolitiikassa asetetaan vaarallisena pidettyjen ryhmien tunnistaminen, luokittelu ja hallinta. Lisäksi uusi penologia tarkoittaa uusien menetelmien ja tekniikoiden käyttöönottamista. Yhä useammin puhutaan todennäköisyyksistä ja riskeistä ja toiminnan

kohteena ovat ryhmät sekä kategoriat. Rikollisiin kohdistetaan vaihtelevia toimenpiteitä heidän riskiluokituksensa mukaan. Tavoitteisiin pyritään uuden penologian mukaan alimmilla mahdollisilla kustannuksilla. Kaikkea toimintaa leimaavat kustannustehokkuuden ja tuloksellisuuden periaatteet. (Laine 2007, 367-368.)

Hankesuunnitelman periaatteet ja tavoitteet vaarallisuuden tunnistamisesta, arvioinnista ja hallinnasta sekä rakenteelliset ratkaisut ja uusien työtapojen kehittäminen toteuttavat uuden penologian mukaisia teemoja. Hankesuunnitelman laatimisen periaatteissa lähtökohtana on vankeinhoitotyön vaikuttavuuden parantaminen muun muassa uusilla työtavoilla. Järjestyksestä ja turvallisuudesta huolehditaan järjestelemällä toimintaa tarkoituksenmukaisin tavoin kuten vankien sijoittelulla. Vangin vapautumisen jälkeistä selviytymistä edistetään hänen työ- ja toimintakykyään parantamalla ja rikosten uusimisriskin pienentämiseksi otetaan käyttöön rikolliseen käyttäytymiseen vaikuttavia toimintaohjelmia.

Lisäksi uuteen penologiaan liittyy kehitystrendi, jossa on kyse yksityisen liike-elämän kiinnostuksesta rankaisemisen alueeseen. Monet vankiloiden osatoiminnot tarjoavat markkinoita muun muassa ruokahuollon, terveydenhuollon, vankityön tai teknologian alueilla. Alaa alkaa vallata pikku hiljaa voitontavoittelu, tehokkuus ja kilpailu. (Laine 2007, 368-369.) Hankesuunnitelmassa mainitaankin esimerkiksi, että toiminnan järjestämisessä ja laitoskiinteistön ylläpidossa käytetään ostopalveluita silloin kun se on taloudellisesti ja toiminnallisesti perusteltua ja kustannukset pyritään minimoimaan niin toiminnan, käytön kuin ylläpidon osalta (Hankesuunnitelma 2001, 8).

Laine käyttää kirjassaan myös David Shichorin (1997) kuvausta siitä, miten uusi penologia pitää sisällään mcdonaldisaation käsitteeseen liittyviä yhteiskunnan yleisiä kehitystrendejä. Mcdonalisaatiolla tarkoitetaan alun perin pikaruokaketjun toimintamalleiksi tarkoitettujen periaatteiden siirtymistä yhteiskunnan toimintamalleiksi. Mcdonalisaation neljä perusosaa ovat tehokkuus, laskennallisuus, ennustettavuus ja kontrolli. (Laine 2007, 369-370.) Mcdonaldisoituessaan julkisen hallinnon toiminta perustuu tuottavuuden ihannointiin ja tavoitteena on järjestää palvelut rationaalisesti, virtaviivaistaa tuotannollisia prosesseja ja kontrolloida palvelujen käyttäjiä (Virtanen 2007, 230).

Mcdonaldisaation yksi perusosa, kontrolli, vie meidät vielä pidemmälle uuden penologian tulevaisuuden visioissa. Kontrolliin sisältyvät ajatukset yhdenmukaisesta ja standardoidusta henkilökunnasta sekä sen korvaamisesta teknologian avulla. Tähän tekniseen kehitykseen viitaten on puhuttu teknoseuraamuksen käsitteestä. Laine esittelee kirjassaan Andrew Coylen (2001) vision teknoseuraamusajattelun mukaisesta tulevaisuuden vankilasta. Teknovankilassa videovalvonta ja muut tekniset apuvälineet korvaavat suuren osan perinteisestä vartijoiden suorittamasta valvonnasta. Vangit on rajattu riskiluokituksensa mukaisesti osastoihin joita

valvotaan teknisin apuvälinein eivätkä he voi juurikaan osallistua toimintoihin riskiluokitukseensa vuoksi. (Laine 2007, 370-371.)

Alun perin tällaisen kaikkialle ulottuvan valvonnan, niin kutsutun panoptikonin, tarkoitus oli valvoa suurta vankimäärää suhteellisen pienellä vartijamäärällä ja vieläpä niin, etteivät vangit tiede millöin heitä valvotaan. Tämän jatkuvan valvonnan ajateltiin parantavan vankien käytöstä ja tekevän heistä lainkuuliaisia. Panoptikon periaate on käytössä niin sanotussa teknovankilan ideassa, mutta kaikkialle kattavan valvonnan idea ei ole parantaa, vaan kontrolloida mahdollisimman alhaisin kustannuksin. (Laine 2007, 315, 371.)

Hankesuunnitelman voi itsessään nähdä olevan pyrkimys standardisointiin ja toiminnan mahdollisimman tehokkaaseen järjestelyyn. Vangeille tehtävät riski- ja tarvearviot mahdollistavat tehokkaan ja suunnitelmallisen rangaistusajan suunnittelun. Myös vankien sijoittaminen erilaisiin vankilöihin ja vankiosastöihin perustuu näihin suunnitelmiin. Yksilöllisillä rangaistusajan suunnitelmilla pyritään siis vangin yhteiskuntaan sijoittumisen edellytysten parantamisen lisäksi myös toiminnan tehostamiseen.

Toiminnan järjestäminen hankesuunnitelman kuvauksen mukaiseksi prosessiksi on selvä pyrkimys kohti strukturoitua ja ennustettavaa rangaistuksen suorittamista, jota voidaan tilastöida ja jonka onnistumista on helppo seurata erilaisten toimintavaiheiden kautta. Hankesuunnitelman toiminnan järjestämisvaiheet ja sisältö ovat selvä osoitus mcdonalisaation yleistymisestä yhteiskunnassa ja vankeusrangaistusten sisällön suunnittelussa. Vankila on suunniteltu juuri tämän vankeusprosessin toteutukseen sopivaksi (tehokkuus), tavoitteet ovat helposti todennettävissä vangeille tehtävistä rangaistusajan suunnitelmista (laskennallisuus), henkilökunnan työtapoja kehitetään ja selkeytetään toiminnallisten ratkaisujen kautta (ennustettavuus) ja uutta valvontateknologiaa käytetään laajalti valvonnan tehostamiseksi (kontrolli).

8.3 Yhteenveto ja johtopäätökset

Turun vankilahanke oli mittava kokonaisuus, joka alkoi tarveselvityksellä vuonna 1999 ja päättyi vankilakokonaisuuden valmistumiseen ja käyttöönottoon syksyllä 2007. Hankkeen parissa työskenteli suunnittelu ja rakentaminen mukaan lukien satoja eri ihmisiä usean vuoden ajan. Osa projektin alussa mukana olleista ihmisistä vaihtui projekti- ja suunnittelutyön aikana ja vankilan toimintaan vaikuttava laki- ja säädöspohja koki merkittävän uudistuksen hankkeen edetessä. Myös taloudellinen tilanne ja rakennusalan suhdanteet vaihtelivat rakennushankkeen aikana. Kaikki nämä tekijät jättivät jälkensä hankesuunnitteluun ja uuteen vankilaan.

Hankesuunnitelman alussa todetaan, ettei vankilan toimintaa ja sen edellyttämiä tiloja ole voitu suunnitella kustannussyistä täysin vankeinhoidon nykyisten tavoitteiden mukaisiksi ja hankesuunnitelmassa esitettävää laitosvaihtoehtoa on sen vuoksi riisuttu (Hankesuunnitelma 2001, 8). Hankkeen arvioinnin aikana tuli useita kertoja esiin erilaisia suunnittelu- ja rakennusaikaisia säästötoimia jotka kohdistettiin jo rakennusvaiheessa olevaan vankilaan. Hankesuunnitelmassa mainittua varausta kolmannelle sellirakennukselle ei käytetty ja se yhdistettynä koko 2000-luvun ajan nousseeseen vankimäärään näkyy selvästi Turun vankilassa. Vankilan toimintaa on jouduttu muuttamaan yliasutuksen hallitsemiseksi, eikä tilanne vastaa käytännön vankeinhoitotyön tarpeisiin tai täytä kaikilta osin lain eikä Suomea sitovien kansainvälisten sopimusten velvoitteita. Voidaan todeta että toiminnallisesta vankilasta on tullut enemmässä osin säilyttävä vankila. Haastateltu henkilökunta tiedostaa ongelman, mutta vankilan rooliksi tilanteessa jää sopeuttaa toiminta vallitseviin olosuhteisiin. On mahdotonta arvioida millainen vankilasta olisi tullut jos hankesuunnitelma olisi saatu toteuttaa kokonaisuutena, ilman hankkeeseen ja rakentamiseen kohdistuneita säästötoimenpiteitä.

Hankesuunnitelma käsittelee uuden vankilan rakentamista. Siksi on luonnollista, että turvallisuuden käsite nousee jatkuvasti esille itse hankesuunnitelmassa, havainnoiduissa kohteissa sekä haastatteluissa. Onhan itse hankesuunnitelman tavoitteena rakentaa nimenomaan turvallinen vankila kaikille sen vaikutuspiirissä oleville ihmisille. Vankilan turvallisuustilanne on tällä hetkellä arviomme perusteella hankesuunnitelman edellyttämällä tasolla ja hankesuunnitelmassa mainitut turvallisuutta lisäävät tekijät toteutuvat Turun vankilassa. Tosin tilanne saavutetaan osin eri keinoin mitä hankesuunnitelmassa esitetään.

Vahva panostus vankilan osastointiin ja valvontatekniikkaan tuottaa selviä tuloksia. Väkivalta tai sen uhka on vankilassa kuitenkin aina läsnä ja huoli korkean vankimäärän turvallisuudelle aiheuttamien haasteiden takia tuli haastatteluissakin esiin. Voidaankin sanoa, että vankilan turvallisuus on aina riskien hallintaa. Henkilökunnan valvontatyöllä, toiminnallisilla järjestelyillä ja teknisillä apuvälineillä saadaan aikaan tietty turvallisuuden taso. Lisäpanostuksilla valvontaan tasoa voidaan parantaa, mutta täysin väkivallatonta ei vankilasta todennäköisesti tulla koskaan saamaan. Tekniset lisäpanostukset tai henkilökuntamäärän lisääminen tuskin vähentäisivät väkivaltatapausten tai järjestyshäiriöiden määrää merkittävästi tämän hetkisestä. Olemassa olevan henkilökunnan työtapojen kehittäminen ja teknisten valvontavälineiden käytön tehostaminen parantavat Turun vankilan turvallisuutta todennäköisesti tehokkaimmin.

Hankesuunnitelman alkuperäistä osastointi-idea ei toteutettu. Osastoinnista ei silti luovuttu ja Turun vankila on jaettu pieniin osastokokonaisuuksiin. Osastointi ja pienten vankiryhmien valvonta ja kuljettaminen vankilan sisällä sitoo paljon henkilökuntaa. Toisaalta henkilökunnan

vankituntemus paranee pienten vankiryhmien ansiosta ja haastateltu henkilökunta uskoo osastoinnin vähentäneen järjestyshäiriöitä ja -rikkomuksia noin kolmannekseen entisestä. Pienet vankiryhmät helpottavat myös valvontaa ja vankeinhoidon sekä ohjelmatyön vaikuttavuus paranee kun ryhmäkoot ovat pienemmät. Rikosseuraamusviraston toimivuuskatselmuksen mukaan henkilökunta pitää pieniä ryhmiä hyvinä vankien kuntoutumisen ja toimintaohjelmiin sitoutumisen kannalta (Tarkastuskertomus 2009, 6). Pienet vankiryhmät yhdistettyinä Turun vankilan rakenteellisiin ratkaisuihin ja valvontatekniikkaan ovat tehneet valvonnasta ja turvallisuusajattelusta kokonaisuudessaan eräänlaisen läpileikkaajan kaikkeen vankilan toimintaan.

Kaiken kaikkiaan voidaan todeta, että hankesuunnitelman tavoitteessa tehdä vankila joka on turvallinen sekä vangeille, henkilökunnalle että ympäröivälle yhteiskunnalle on onnistuttu. Mitään sellaista seikkaa, joka viittaisi hankesuunnitelman vastaisten järjestelyiden oleellisesti heikentävän vankilan turvallisuutta, ei tullut ilmi. Ympäröivän yhteiskunnan turvaamisena voidaan nähdä esimerkiksi vankilan panostus säilytysvarmuuden takaamiseen turvallisen sijoittelun kautta. Turvallisuuteen liittyvät toteutumattomat seikat liittyvät lähinnä tiettyjen turvajärjestelyjen muutoksiin johtuen rakennusaikaisista säästötoimenpiteistä tai toiminnan rationalisoinnista vankilan käytännön arjen tarpeisiin. Henkilöresursseissa ei täysin päästä hankesuunnitelman esittämiin lukumääriin, mutta toimintoja ja henkilökuntaa järjestelemällä on onnistuttu takaamaan mahdollisimman turvallinen vankila.

Ammattitaidon ja yhteistyön vaatimukset toteutuvat vankilassa hyvin. Poikkeamat hankesuunnitelman vaatimuksiin liittyvät yleensä hallinnonalan uudelleen järjestelyihin ja tiettyihin rakenteellisiin seikkoihin. Muutoksia on tullut sekä organisaation muutoksista että toiminnan järjestämisen sekä lisähenkilöstön sijoituksesta johtuneista syistä. Uuden vankeuslain vaikutukset näkyvät muun muassa hallinnon järjestelyissä ja terveydenhuollon eriyttämisessä. Organisaatiomuutokset ovat aiheuttaneet sen, ettei myöskään Rikosseuraamusviraston toimivuuskatselmuksessa ole voitu verrata hallintotilojen yksityiskohtaisia huonejärjestelyjä hankesuunnitelmaan (Tarkastuskertomus 2009, 16).

Työntekoa vankilassa ei ole järjestetty vankilassa täysin tiimityön mallin mukaan, vaikkakin joitain tiimejä on perustettu. Tiimityö toteutuu Turun vankilassa erilaisina asiantuntijatiimien kokoontumisina ja vankien rangaistusajan suunnitelmien seurantaan varten perustettujen tiimien työnä. Hankesuunnitelman tavoite työn uudelleen järjestämisestä ja uusien työtapojen käyttöönotosta on toteutunut esimerkiksi siten, että ohjaajia on sijoitettu työskentelemään vankiosastoilla ja vankeinhoitoesimiesten alaisuuteen. Myös ohjaajien osallistuminen muun muassa vankien valvontaan ja kuljettamiseen vankilassa katsottiin haastatteluissa uudeksi työtavaksi ja samalla se toteuttaa hankesuunnitelman ideaa henkilökunnan jatkuvasta läsnäolosta sekä niin kutsutusta monikäteisestä työotteesta. Se on osoitus myös hankesuunnitelman

eri osatavoitteiden yhteen nivoutumisesta opinnäytetyössä esitetyn vankilahankkeesta johdetun kaavion mukaisesti ja samalla se osoittaa uuden penologian teorian vaikutuksen ja näkyvän vankilassa tehtävässä työssä. Uudella työtavalla haetaan samanaikaisesti tehokkuutta ja vaikuttavuutta, kun sama työntekijä hoitaa vankien valvontaa ja ohjelmatyötä. Näemme tämän myös osoituksena mcdonalisaation vaikutuksesta. Ilmiö on nähtävissä muussakin julkisessa hallinnossa ja heijastuu siten myös vankilassa tehtävään työhön.

Vankila tekee yhteistyötä usean eri viranomaisen ja yhteistyökumppanin kanssa. Yhteistyön eri muotoja on esimerkiksi poliisin kanssa tehtävä yhteistyö, joka nostettiin esiin sekä tehokkaana yhteistyömuotona että panostuksen kohteena. Vankilassa on järjestetty useita oikeudenkäyntejä ja yhteistyön toimimiseen oikeuslaitoksen ja vankilan välillä oltiin haastatteluissa tyytyväisiä. Kirkollisen työn ja sosiaalisektorin eri yhteistyökumppaneita on useita ja vankien ammatillinen koulutus järjestetään yhteistyössä ulkopuolisten oppilaitosten kesken. Yhteistyön vaatimus toteutuu ja se on laaja-alaista.

Osastointi tuottaa myös joitain tahattomia vaikutuksia ja suurimmat vaikutukset näkyvät vangin tarpeissa ja tilanteessa. Myös Rikosseuraamusviraston toimivuuskatselmuksen mukaan vankisijoittelu toimii niin eri periaatteella kuin hankesuunnitelmassa on esitetty, että varsinaista vertailua on vaikea tehdä (Tarkastuskertomus 2009, 7). Kaikille halukkaille vangeille ei voida järjestää toimintaa samanaikaisesti samassa tilassa, jos he eivät jostain syystä pysty olemaan samassa vankiryhmässä. Samanlaisten toimintojen mahdollistaminen kaikille vankilan vangeille vaatisi toimintatilojen ja henkilökunnan lisäystä, eikä siihen ole tällä hetkellä käytännön mahdollisuuksia. Ongelma voitaisiin ratkaista sijoittamalla kaikki samaa toimintaa tarvitsevat vangit samalle osastolle, mutta tämä ei onnistu muun muassa jatkuvan yliasutuksen, vankien keskinäisten velkasuhteiden, rikoshistorioiden tai esimerkiksi etnisyyden takia. Nyt samanlaisen toiminnan tarpeessa olevia vankeja joudutaan sijoittamaan ympäri vankilaa eivätkä kaikki pääse osalliseksi toiminnoista samassa mittakaavassa. Yhdenvertaisuuden periaate kärsii ja toimintoihin osallistumista kuvaavat luvut eivät ole sitä mitä suunniteltiin.

Edellä oleva kuvaa hyvin hankesuunnitelman keskeistä ongelmaa: hankesuunnittelussa ei ole otettu riittävästi huomioon esimerkiksi tutkintavankien erilläänpidon vaatimuksia. Yksi tutkintavankiosasto ei kuitenkaan vielä riittäisi käytännön tarpeisiin esimerkiksi tilanteessa, jossa isojen rikossarjojen yhteydessä vankilaan saattaa tulla useita tutkintavankeja, joilla on keskinäinen yhteydenpitokiello. Tällöin tutkintavankeja jouduttaisiin joka tapauksessa sijoittamaan eri puolille vankilaa. Samoin muun muassa vankien keskinäiset velkasuhteet tai entisyys aiheuttavat sen, että sinänsä samoja tarpeita omaavia vankeja ei kuitenkaan voida sijoittaa samalle osastolle. Myöskään hankesuunnitelman osastojen toiminnan kuvaukset eivät ole realistisia. Käytännössä niiden toteuttaminen vaatisi joka osastolle oman ohjaajan ja kaikkien

osaston vankien motivoitumisen ja kykenemisen toimintaan. Haastattelussa arvioitiin, että toimintaan voisi osallistua noin puolet vangeista, jos vankimäärä olisi hankesuunnitelmassa kuvattu.

Vankilan käyttöaste on ollut koko kaksivuotisen toiminnan ajan selvästi yli hankesuunnitelmassa tarkoitetun määrän. Vankeihin ei päästä vaikuttamaan hankesuunnitelman ajatuksen mukaisesti, jos ainut sijoitusperuste vankilassa on sijoittaa vanki sinne missä on tilaa. Hankesuunnitelmassa kuvataan rangaistuksen suorittamisen olevan yksilöllistä ja tavoitteellista toimintaa. Resursseja ei päästä käyttämään tehokkaasti eivätkä lisäpanostukset henkilökuntaan tai tekniikkaan tuo parannusta tilanteeseen. Arvioitaessa hanketta taloudellisesti ja toiminnallisesti voidaan todeta osan hankkeeseen satsatuista voimavaroista ja taloudellisista satsauksista menevän tällä hetkellä hukkaan vankilan ylläpidon takia.

Vankilassa jäädytään tällä hetkellä hankesuunnitelman toiminnallisista tavoitteista. Kunnianhimoinen tavoite oli tarjota jokaiselle vankilassa olevalle vangille mahdollisuus osallistua sellin ulkopuolelle osoitettuihin toimintoihin kahdeksan tuntia päivässä. Tavoite on nykyisessä tilanteessa haastateltavankin mukaan ”täysin utopistinen” eikä se todennäköisesti olisi ollut mahdollista edes alun perin suunnitellussa 260 vangin vankilassa. Vankilan toimintatiloihin ei ole tehty lisäyksiä vaikka vankeja on ollut suunniteltua enemmän. Lisäksi joitain hankesuunnitelmassa kuvattuja työtoimintoja ei ole aloitettu ollenkaan. Myös Rikosseuraamusviraston toimivuuskatselmuksessa todetaan, etteivät toimintatilat ja toiminta ole tasapainossa, vaan toimintatiloja on toisaalla käyttämättömänä ja toisaalla ne ovat liian ahtaat (Tarkastuskertomus 2009, 18). Tämä asettaa hankesuunnittelun osin kyseenalaiseksi. Vaikuttaa siltä, ettei kaikkien toimintojen suunnittelussa ole kuunneltu tarpeeksi tulevien käyttäjien mielipiteitä eikä tulevan toiminnan luonteesta ole ollut suunnittelijoilla täysin selvää kuvaa.

Työtoiminnan tilat mahdollistavat vankilassa monipuolisen työtoiminnan. Työtoiminta on suuntautunut selvästi hankesuunnitelmassa tarkoitettua enemmän oppisopimuskoulutukseen sekä työssä oppimiseen ja työtoiminta on kuvattu selvästi enemmän tuotannolliseksi työksi mihin tällä hetkellä olisi tarve tai mahdollisuus. Vankien koulutukseen on jouduttu hakemaan yhteistyökumppaneita ulkopuolisista oppilaitoksista, koska vankilalla ei ole budjetoituja varoja hoitaa itse oppisopimuskoulutusta. Toisaalta taas ulkopuolisten oppilaitosten yhteistyö vankilan kanssa osoittaa siviilimaailman kiinnostuksen kasvun vankilassa tehtävää toimintaa kohtaan. Työtoiminnalla on ollut keskeinen sija perinteisessä vankeinhoidossa ja vankilat olivat pitkään miltei teollisesti järjestettyjä tuotantolaitoksia, joissa vangeilla oli työpakko. Muutokset Turun vankilan työtoiminnassa ovat selvää seurausta modernin vankilan ja uuden hoitoideologian vaikutuksista vankilahankkeeseen. Vankilan työtoiminnan tavoite ei ole niin-

kään valmistaa tuotteita myyntiin vaan tarjota vangeille sopivaa ja heidän yhteiskunnassa selviämistään tukevaa koulutusta. Hankesuunnitelmassa ei ole otettu tarpeeksi huomioon työn koulutuksellista puolta ja työhuoneiden toimintaa onkin järjestetty mm. henkilöstösiirroin vastaamaan koulutustarpeisiin.

Turun vankilan tuottaa arviomme mukaan laadukasta ja pääosin hankesuunnitelman mukaista vankien koulutus- ja kuntoutustoimintaa. Suurin osa hankesuunnitelmassa kuvatussa koulutuksesta järjestetään, tosin opetuksen muoto on joissain kohdin toinen kuin hankesuunnitelmassa kuvattu. Oppisopimuskoulutusta järjestetään jopa hankesuunnitelman kuvausta laajemmalla mittakaavalla. Toimintoja panos-tuotos tarkastelulla arvioitaessa nousee esiin erityisesti vankien koulutukseen satsatut voimavarat. Koska opetus on osastoinnin takia järjestettävä hyvin pienissä ryhmissä tai yksilöopetuksena, ei suoritettuja tutkintoja tule niin paljon kuin niitä voisi tulla luokkamutoisessa opetuksessa. Ongelman eräs syy on jälleen yliasutus. Rajallisen paikkamäärän takia ei esimerkiksi peruskouluopetusta tarvitsevan vankeja pystytä sijoittamaan samalle osastolle. Toisaalta haastattelussa nousi esiin se, että todennäköisesti kaikki Turun vankilassa perusopetusta tarvitsevat vangit eivät kuitenkaan pystyisi asumaan samalla osastolla esimerkiksi rikostaustansa takia. Syyt tavoitteista jäämiseen johtuvat osittain vankilan osastoinnista, osittain hankesuunnitelman kuvausten perustumisesta paljon tämänhetkistä pienemmälle vankimäärälle ja osin toiminnan uudelleen järjestämisestä muun muassa työtoiminnassa. Hankesuunnitelman tavoitteeseen pääseminen vaatisi muutoksia sekä vankilan osastoinnissa että toiminnan järjestelyissä.

Hankesuunnitelmassa korostuvat uusintarikollisuuteen vaikuttaminen ja vankien valmiuksien lisääminen rikoksettomaan elämäntapaan. Vankeus nähdään kolmivaiheisena suunnitelmallisena prosessina, johon kuuluvat vankilaan tulo, rangaistuksen suorittaminen ja vapauttaminen. Vaikka vangin rangaistusaika Turun vankilassa ei toteudukaan hankesuunnitelman esittämän prosessin mukaisesti, toteutetaan vankilassa jopa hankesuunnitelmaa laajempaa vangin uusimisriskiin vaikuttavaa ohjelmatarjontaa. Jokaiselle vangille laaditaan yksilöllinen rangaistusajan suunnitelma joka ohjaa vangin toimintaa vankilassa, hänen sijoittamistaan ja mahdollista jatkosijoittumista avoimempiin olosuhteisiin. Ajatuksena on ennemminkin vankilan toimintojen sopeuttaminen vangille tehtävän suunnitelman mukaisesti, valiten kullekin rangaistulle vankilan tarjottimelta sopivin toiminta. Vanhassa vankilamallissa vankilassa oli tietyt toiminnan muodot ja vangin oli laitokseen tullessaan sopeuduttava valmiiseen malliin, osaksi teollista vankilaa. Jatkuvalla vaikuttamisella, joka paikkaan ulottuvalla valvonnalla ja yksilökohtaisesti laadituilla rangaistusajan suunnitelmilla moderni vankila pyrkii vaikuttamaan vankiin mahdollisimman tehokkaasti. Osastoinnilla ja kattavalla valvonnalla pyritään parempaan vankituntemukseen ja vaikuttavaan vankityöhön, mutta samalla ne ovat kontrollin välineitä. Kaikki edellä oleva osoittaa mielestämme Turun vankilan toteuttavan monessa kohdin uuden penologian teoriassa kuvattuja periaatteita. Vankilahankkeen tuloksena on syntynyt niin sa-

nottu moderni vankila, osin johtuen käytännön tarpeista ja osin selvästi harkitun ideologian toteutuksen tuotteena.

Hankesuunnitelman mukaan vankilassa tulee olla laadukkaat ja kestävät työvälineet ja laitos toteuttaa kestävä kehityksen periaatetta. Vankila on toiminut noin kaksi vuotta, joten rakenteet ja tilat ovat vielä kohtuullisen hyväkuntoiset. Suurin osa kalustosta on hankittu uutena, mutta osa esimerkiksi huonekaluista ei ole kestänyt kovaa laitostyötä. Rikosseuraamusviraston tekemän toimivuuskatselmuksen mukaan käyttäjät ovat tuoneet esiin, että vankiosastojen kalustemateriaali on myös vaikea pitää puhtaana (Tarkastuskertomus 2009, 15). Kaikilta osin hankinnat eivät siis ole laadukkaita ja kulutusta kestäviä. Kustannustehokkuuteen ja kestävä kehityksen periaatteen toteutumiseen on vankilassa panostettu muun muassa erillisellä jätesuunnitelmalla, jolloin henkilökunnallakin on mahdollisuus omalta osaltaan tukea laitoksen ekologisuutta. Taloudellisuus ja ympäristöarvot on otettu huomioon mahdollisuuksien mukaan esimerkiksi hankinnoissa. Havainnoinnin perusteella jätteiden kierrätys ei toimi aivan aukottomasti vaikka haastattelussa todettiin vankilan kierrätyksen olevan jopa parempaa mitä odotettiin. Vankilaan pääsee julkisella liikenteellä lähes mihin vuorokauden aikaan tahansa. Ympäristökysymyksiä otetaan siis mahdollisuuksien mukaan huomioon ja niiden huomioimisen arveltiin vielä paranevan tulevaisuudessa uusien käyttäjien myötä.

Vankilahankkeen tavoitteista noin kaksi kolmasosaa on toteutunut joko kokonaan tai osittain ja vastaavasti noin kolmannes on jäänyt toteutumatta. Toteutumatta jääneet tavoitteet koskevat suurimmilta osin vangin tarpeita ja tilannetta sekä päätavoitteeseen liittyvää osastojakoa, joiden voidaan nähdä olevan yhteydessä toisiinsa. Vankilahankkeen esittämä osastojako ei ole voinut toteutua kuvatulla tavalla, koska vankien sijoittelu ei ole toteutunut hankesuunnitelman esittämällä tavalla. Tästä on seurannut väistämättä Rikosseuraamusviraston toimivuuskatselmuksessa esiin tullut seikka, että osastojen käyttötarkoitus ei vastaa hankesuunnitelmassa esitettyä, eivätkä osastoilla olevat toimintatilat näin ollen vastaa käyttäjien tarpeita (Tarkastuskertomus 2009, 10).

Vankilahankkeen päätavoitteen toteutumista arvioitaessa on kuitenkin huomattava, että kaikki yksittäiset tavoitteet eivät voi olla samanarvoisia, vaan eri tekijät ovat tärkeydeltään erilaisia. Eri osatavoitteiden keskinäinen vertailu on vaikeaa tai mahdotonta, ehkä myös tarpeetonta. Vankilahanke on nähdäksemme onnistunut kokonaistavoitteessaan luoda moderni, nykyajan ja tulevaisuuden vankeinhoidon haasteisiin vastaava rangaistuslaitos. Vaikka eri tekijät ovat eriarvoisia, tavoite on kokonaisuus, eivätkä siitä johdetut yksittäiset osatavoitteet voi olla toisiaan vastaan kilpailevia osia. Vaikka arvioinnin aikana esimerkiksi turvallisuus nousee usein esiin, on hyödytöntä ajatella sen jollain tavalla alistavan muita osatavoitteita. Vähentämällä turvallisuutta ei muiden osatavoitteiden asema parane, eikä päinvastoin muihin osa-

tavoitteisiin kuuluvia asioita aliarvioimalla vankilasta tule sen turvallisempaa vaan todennäköisesti turvattomampi. Tästä johtuen hankesuunnitelman yksittäisten tavoitteiden toteutumattomuuden ei voida nähdä vaarantavan itse päätavoitteen toteutumista.

8.4 Kehittämisehdotukset

Turun vankilan keskeinen ongelma on yliasutus. Myös Rikosseuraamusviraston tekemässä katselmuksessa asiaan kiinnitettiin huomiota. Tarkastuskertomuksessa (2009, 3) todetaan, ettei ylimääräisiä sänkypaikkoja tulisi määritellä virallisiksi vankipaikoiksi. Nähdäksemme vankilan paikkamäärä olisi muutettava vastaamaan hankesuunnitelman kuvausta tai muussa tapauksessa vankilan toiminta olisi muutettava vastaamaan nykyisen vankimäärän tilannetta. Tämä tarkoittaisi todennäköisesti yksilöllisesti suunnattujen toimintojen karsimista, mikä ei ole kenenkään etu.

Tulevissa vankilahankkeissa olisi otettava huomioon tilojen muunneltavuuden parantaminen. Vankilassa tulee ajan kuluessa väistämättä tarve muuttaa toimintoja ja käyttöaste vaihtelee, jolloin tilojen tulisi soveltua myös muuttuneeseen tilanteeseen (Tarkastuskertomus 2009, 4). Hankesuunnitelman mukaan vankilahankkeessa edellytetäänkin joustavuuden periaatteen korostamista, jolloin toimintoja olisi mahdollisuus järjestää uudelleen ilman merkittäviä muutosrakennustarpeita. Kuitenkin hankesuunnitelmassa on erittäin tarkat kuvaukset eri osastoista ja toiminnoista aina päiväjärjestyksiä myöten. Kun toimintaa on myöhemmin jouduttu muuttamaan muun muassa suunniteltua korkeamman vankimäärän takia, ei hankesuunnitelman toiminnallisen idean toteuttaminen ole ollut enää mahdollista.

Uusien vankilahankkeiden tilat olisi suunniteltava edellä mainitun periaatteen mukaan niin, että toiminnan uudelleen järjestäminen olisi mahdollista tehdä käyttäjien toimesta. Mielestämme tulevaisuudessa olisi syytä rakentaa enemmän keskenään samanlaisia ja muunneltavissa olevia osastoja sekä tiloja, joihin käyttäjät tekevät lopullisen toiminnan mahdollistavat muutokset. Osa Turun vankilan tiloista on tällä hetkellä joko vähäisessä tai hankesuunnitelmasta poikkeavassa käytössä, koska ne on suunniteltu sellaista käyttöä varten jota tämänhetkinen tilanne vankilassa ei mahdollista. Käyttäjillä ei ole tällä hetkellä muuta mahdollisuutta tilanteen parantamiseksi kun yrittää järjestää toimintaa parhaan kykynsä mukaisesti, tai odottaa parlamentaaraisia toimenpiteitä vankiluvun laskemiseksi tai lisärahoituksen saamiseksi. Kolmannen sellirakennuksen rakentaminen näyttäisi tässä tilanteessa olevan ainut keino helpottaa tilannetta ja saada toiminta ensiksikin lakien, asetusten ja Suomea sitovien säädösten mukaiseksi, ja toiseksi vastaamaan paremmin hankesuunnitelman ideaa toimintaa jokaiselle vangille tarjoavasta vankilasta.

Osastoinnista on vankilassa saatu pääasiassa hyviä kokemuksia ja kahden vankilan toimintavuoden aikana siitä on tullut kiinteä osa Turun vankilaa. Rikosseuraamusviraston toimivuuskatselmuksessa on saatu vaikutelma siitä, että vankien asuttaminen ja valvonta ovat olleet suunnitteluvaiheessa keskeisellä sijalla ja toimintojen suunnittelu on aloitettu myöhemmin, joka johtanut siihen, että toiminnot sijoitettiin valmiin rakennelman päälle. Näin on syntynyt tilanne, jossa toiminnot tapahtuvat valvonnan ehdoilla eivätkä molempien osien optimaalisessa vuorovaikutuksessa. (Tarkastuskertomus 2009, 23.) Työssämme suoritetun havainnoinnin ja varsinkin haastattelujen perusteella tulee myös esille selvä toiminnallinen, jopa ideologinen valinta: mikäli joku toiminta tai asia ei ole osastoinnin vuoksi mahdollista, sitä ei toteuteta. Tulevaisuuden vankilahankkeet ovat todennäköisesti samankaltaisia perustuen vankilan jakamiselle pieniin osastokokonaisuuksiin. Hankkeiden toiminnalliseen suunniteluun on tällöin kiinnitettävä erityistä huomiota ja olisi syytä välttää turhan yksityiskohtaista osastoinnin suunnittelua. Tiloja voitaisiin käyttää tehokkaammin ja näin saataisiin parannettua vankien toimintoihin osallistumisen määrää. Nyt vankilaan on kuitenkin valittu nykyisenlainen toimintatapa ja toisaalta vankilaa on vaikea edes muunlaiseksi kuvitella.

Vankilan olisi nyt enemmissä määrin panostettava vangeille tarjottavaan toimintaan saadakseen sen tasolle, joka vastaa vankien tarpeita ja vankeinhoidon nykyisiä vaatimuksia. Koska esimerkiksi opetusta ei pystytä järjestämään osastoinnista johtuen riittävästi, olisi työtoimintaan panostettuja resursseja siirrettävä opetukseen. Vankilan työtoiminta ei ole tällä hetkellä niin tuotannollista työtä, mitä hankesuunnitelmassa kuvataan. Mielestämme tämä on hyvä suuntaus ja painopistettä olisi edelleenkin siirrettävä nykyistä enemmän oppisopimuskoulutusten ja ammattikurssien järjestämiseen ja näin mahdollisesti vapautuvia resursseja olisi suunnattava koulutuksen järjestämiseen useammalle eri ryhmälle. Tämänhetkisellä vankimäärällä olisi oppisopimus- ja ammattikursseja suorittavat vangit mahdollista siirtää esimerkiksi yhdelle kerrokselle, jolloin toinen tämän hetkinen niin sanottu työmiesten osasto olisi mahdollista jakaa opiskelijoiden ja työtoimintaan osallistuvien vankien kesken.

Vaikka hankesuunnitelman laatimisen yhteydessä on kuultu entisten Kakolanmäellä sijaitsevien laitosten henkilökuntaa useaan kertaan ja kerätty henkilökunnan mielipiteitä, vaikuttaa siltä, että mielipiteet ja toteutus eivät ole kohdanneet. Hankesuunnitelman ja toteutuneen toiminnan eroavaisuudet nostavat esille kysymyksiä tämän vuorovaikutuksen onnistumisesta. Kuultiinko tulevia käyttäjiä tarpeeksi ja ottivatko tulevat käyttäjät aktiivisesti osaa suunnitteluun? Olisiko asiantuntijoilla, jotka olivat mukana hankesuunnitteluvaiheessa, ollut mahdollisuus ja kyky puuttua suunnittelun puutteisiin jo ennen rakentamisen aloittamista?

Hankesuunnittelussa tulisi hyödyntää mahdollisimman paljon tulevien käyttäjien asiantunte-
musta, ja tiedottamiseen sekä ideoiden ja tarpeiden esiin tuomiseen on kiinnitettävä huomio-
ta. Vuoropuhelua eri osapuolten välillä on suunnitteluvaiheessa syytä käydä enemmän. Myös
Rikosseuraamusviraston tarkastuskertomuksessa (2009, 4) suositellaan aktiivisen vuorovaiku-
tuksen ylläpitoa työryhmiin kuuluvien virkamiehien ja käyttäjien kesken. Käyttäjien kytkemi-
nen suunnitteluvaiheeseen on päätöksentekijään kytkeytyvän arvioinnin muoto, jolla pyritään
tuottamaan hyödyllistä tietoa toiminnan kokonaisarvon lisäämistä varten ja sen avulla voidaan
huomioida tavoitteiden toteutuminen toimeenpanon eri vaiheissa. Arviointi olisi mielestämme
kytkettävä lähemmin hankkeen suunnitteluprosessiin. Käytännöstä saatujen tietojen nostami-
nen esiin jo suunnitteluvaiheessa on nähdäksemme keskeistä onnistuneen hankkeen toteutta-
misen kannalta.

Tulevien käyttäjien tarpeiden ja hankkeeseen käytettävissä olevien resurssien on myös oltava
tasapainossa, jotta tulevaisuuden vankilahankkeissa vältetään rakennusaikaisten muutosten ja
säästöjen tekemiseltä. Vankilan suunnittelu vaatii erityisasiantuntemusta ja käytettävien
asiantuntijoiden olisi mielestämme edustettava tasapuolisesti kaikkia tulevia käyttäjäryhmiä.
Tarpeiden yhteensovittamista on pyrittävä tarkastelemaan mahdollisimman monipuolisesti ja
realistisesti. Keskustelun eri osapuolten välillä tulisi olla tasapuolista ja avointa neuvottelua,
jolloin kaikilla osapuolilla on mahdollisuus osallistua valintojen ja päätelmien tekoon. Näin eri
osapuolien on myös helpompi sitoutua toimintaan ja sen kehittämiseen.

Toisaalta hankesuunnitelmassakin todetaan hankkeen olevan ainutlaatuinen Suomen oloissa,
joten kokemusta ja tietotaitoa ei hankesuunnitteluvaiheeseen osallistuneilla
asiantuntijoillakaan välttämättä ollut riittävästi. Joka tapauksessa hankkeen toteutumista on
syytä tarkastella ennen seuraavaa vankilahanketta, jotta välttyttäisiin Turun vankilahankkeen
virheiden toistamiselta. Tämä opinnäytetyö on esimerkiksi yksi tarkastelun työkalu ja
toivottavasti siitä on apua uusia vankilahankkeita suunniteltaessa.

KIRJALLISUUTTA

CPT. European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment. 2009. [PDF-dokumentti]. <<http://cpt.coe.int/documents/fin/2008-24-inf-fin.pdf>>. (Viitattu 1.10.2009).

Eskola, J. & Vastamäki, J. 2007. Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 2. korjattu ja täydennetty painos. Juva: WS Bookwell Oy, 25-43.

Grönfors, M. 1982. Kvalitatiiviset kenttätömenetelmät. Porvoo: Werner Söderström Osakeyhtiö.

Hallintolaki 6.6.2003/434.

Hankesuunnitelma. 2001. Turun vankila. Uudishanke. Rikosseuraamusvirasto. Rakennushankesarja n:o 115. Työnumero 9928.

Hiironniemi, S. 1992. Tuloksellisuuden arviointi. Käsikirja kunnallisille työpaikoille. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2004. Tutki ja kirjoita. 10., osin uudistettu laitos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Huuskonen, J., Ijäs, N. & Lehtoranta, O. 1997. Tuottavuudella tulevaisuuteen. Julkisten palvelujen laadunarviointi. Arviointikehikko ja näkökulmia. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.

Junninen, M. 2008. Suomalaisten vankiloiden turvallisuus. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 5/2008. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy.

Kaski, A. & Väätäinen, P. 2004. Laitoshuolto ja ympäristö. Teoksessa Hellstén, S. (toim.) Uudistuva laitoshuolto. Suomen Kuntaliitto. 2. painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 103-116.

Keränen, H. 2003. Itsearviointityökirja toimintaryhmien käyttöön. Valtioneuvosto. Helsinki: ArtPrint Oy, maa- ja metsätalousministeriö. [PDF-dokumentti]. <<http://www.tekes.fi/ohjelmat/arviointi/Itsearviointityökirja.pdf>>. (Viitattu 21.4.2008).

Kielitoimiston sanakirja. 2006. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Kiviniemi, K. 2007. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 2. korjattu ja täydennetty painos. Juva: WS Bookwell Oy, 70-85.

Kuusela, P. 2001. Julkisen sektorin modernisaatio, tuloksellisuus ja arviointi. Realistisen sosiologian ja arvioinnin näkökulma. Kunnallisten palveluiden tuloksellisuusarvioinnin tutkimus- ja kehittämishanke. Kuopio: Kuopion yliopiston painatuskeskus.

Laine, M. 2007. Kriminologia ja rankaisun sosiologia. Rikosseuraamusalan koulutuskeskus. Acta Poenologica 1/2007. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Laitinen, J. 2002. Suomen vankeinhoidon historiaa. Teoksessa Salminen, M. & Toivonen, K. (toim.) Vankeinhoidon perusteet. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisu 4/2002. Tietosanomaa Oy, 292-307.

Mohell, U. & Pajujoja, J. 2006. Vankeuspaketti. Vankeinhoidon kokonaisuudistus käytännössä. Tietosanomaa Oy.

Oikeusministeriö. 2009. Uutisarkisto. [WWW-dokumentti].

<<http://www.om.fi/Etusivu/Ajankohtaista/Uutiset/Uutisarkisto/Uutiset2002/1145612056627>>. (Viitattu 14.9.2009).

Oikeuspolitiikan strategia ja kehitysnäkymiä vuosiksi 2003 - 2012. 2002. Oikeusministeriö. [PDF-dokumentti]. <

<http://www.om.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURLapptype=BlobServer&SSURLcontainer=Default&SSURLsession=false&blobkey=id&blobheadervalue1=inline;%20filena me=cfroal66mt3j0i.pdf&SSURLscontext=Satellite%20Server&blobwhere=1243790057120&blobheadervalue1=Content-Disposition&ssbinary=true&blobheader=application/pdf>>. (Viitattu 1.10.2009).

Pajuoja, J. 1993. Vankilarakentaminen. Katsaus rangaistusten historiaan. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisuja 6/1993. Helsinki: Painatuskeskus Oy.

Rajavaara, M. 1999. Arviointitutkimuksen hyödynnettävyys. Teoksessa Eräsaari, R., Lindqvist, T., Mäntysaari, M. ja Rajavaara, M. (toim.) Arviointi ja asiantuntijuus. Tampere: Tammer-Paino Oy, 31-53.

Rikosseuraamusalan vuosikertomus 2007. 2008. Rikosseuraamusvirasto. [PDF-dokumentti].

<<http://www.rikosseuraamus.fi/uploads/kng0h7uqhyq.pdf>>. (Viitattu 8.10.2009).

Rikosseuraamusvirasto. 2009. Ajankohtaista. Hankkeet. [WWW-dokumentti].

<<http://www.rikosseuraamus.fi/13083.htm>>. (Viitattu 6.10.2009).

Robson, C. 2000. Käytännön arvioinnin perusteet. Opas evaluaation tekijöille ja tilaajille. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Tarkastuskertomus. 2009. Turun vankilan toimivuuskatselmus. Rikosseuraamusviraston raportti 19.11.2009. 4/321/2009.

Tarveselvitys. 2000. Turun vankila. Uudishanke. Tarveselvitys. Oikeusministeriö. Vankeinhoito-osasto. Rakennushankesarja nro. 112. Työnro. 9928.

Toimintapolitiikat väkivallan ja sen uhan vähentämiseksi vankeinhoitolaitoksessa. Työryhmän raportti 23.08.2001. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 1/2001. [PDF-dokumentti].

<<http://www.rikosseuraamus.fi/uploads/hyfiurdo99.pdf>>. (Viitattu 21.09.2009).

Turtiainen, M. 2000. Vertailu ympäristövaikutusten arviointimenettelyssä. Helsinki: Oy Edita Ab.

Tutkintavankeuslaki 23.9.2005/768.

Uusikylä, P. 1999. Poliitiikan ja hallinnon arviointi. Teoksessa Eräsaari, R., Lindqvist, T., Mäntysaari, M. ja Rajavaara, M. (toim.) Arviointi ja asiantuntijuus. Tampere: Tammer-Paino Oy, 17-30.

Valtioneuvoston asetus vankeudesta 21.6.2006/509.

Vankeinhoitolaitoksen ja Kriminaalihuoltoyhdistyksen periaateohjelma sekä lähiajan toimintalinjat. 1999. Helsinki: Yliopistopaino.

Vankeuslaki 23.9.2005/767.

Westerlund, A. 2001. Vankeinhoitolaitoksen rakenteellisen kehittämisen mahdollisuuksia. Loppuraportti.

Virtanen, P. 2007. Arviointi. Arviointitiedon luonne, tuottaminen ja hyödyntäminen. Helsinki: Edita Prima Oy.

Vuorela, T. 1997. Arvioinnin tilaajan opas. Helsinki: Oy Edita Ab.

KAAVIOLUETTELO

Kaavio 1: Vankilahankkeen mukainen tavoitekaavio	31
Kaavio 2: Perinteinen kaavio	31
Kaavio 3: Menetelmien kuvaus	33

LIITTEET

LIITE 1: HAVAINNOINTILOMAKE

Turvallisuus -osatavoitteen havainnointikohteet hankesuunnitelman mukaisesti:

1. Laitokseen tuleva ja sieltä lähtevä henkilö- ja ajoneuvoliikenne kulkee portin kautta. Liikenne on järjestetty niin, ettei vankien käyttämistä tiloista ole siihen näkö- tai kuuloyhteyttä.
2. Laitokseen on toinen, yksinomaan hätäpoistumistienä käytettävä kulku.
3. Kaikki laitokseen tulevat ja sieltä poistuvat henkilöt kulkevat metallinilmmaisimella varustetun portin kautta. Ajoneuvoliikenteen tarkastamista varten on omat tarkastus- ja sulkuatilat.
4. Hälytysajoneuvoilla on vankila-alueen joka osaan esteetön pääsy.
5. Laitoksen koko henkilökunta tarkastetaan porttivalvonnassa ja heille luovutetaan siellä tarvittavat avaimet. Porttivalvonnasta on kulku sosiaalityötiloihin.
6. Vankilan virka-aseet ja porttivalvonnan turvavälineet säilytetään suojatussa turvati-lassa.
7. Porttivalvomomien miehitys ja työnkuvaus on hankesuunnitelman mukainen.
8. Porttivalvomosta on mahdollisimman esteetön näkyvyys liikennealueelle. Porttia voi-daan hoitaa myös keskusvalvomosta.
9. Porttivalvonnan yhteydessä on tilat apulaisvartioyksikölle, päivystävälle ylivartijalle (vankeinhoitoesimiehelle) ja koiranohjaajalle sekä koiralle.
10. Vastaanotto sijaitsee lähellä porttia ja sieltä on suojatut kulkuyhteydet eri vankiasas-toille.
11. Vastaanoton odotustiloja on viisi kappaletta, niistä ei ole kuulo- tai näköyhteyttä asunto-osastoille tai muihin vankien käyttämiin tiloihin. Vastaanotossa on tavaroiden läpivalaisulaite, jota voidaan käyttää tarvittaessa muussakin toiminnassa.
12. Vastaanotto on suunniteltu niin, että tarvittaessa voidaan ottaa vastaan kaksi vankia samanaikaisesti.
13. Matkaselliosasto on hankesuunnitelman mukainen.
14. Vastaanotossa on päihdevalvontaan liittyvä näyttötila.
15. Vastaanoton yhteydessä on kuuden hengen ulkoilutila, josta ei ole kuulo- tai näköyh-teyttä muihin vankitiloihin.
16. Vastaanotto ja vankivaatevarasto sijaitsevat toistensa läheisyydessä ja tiloissa on va-rasto muulle siirrettävien vankien tavaroille.
17. Tapaajat vastaanotetaan porttirakennuksessa ja siellä on kaksi odotustilaa, jotka on varustettu hankesuunnitelmassa kuvatulla tavalla. Portin tarkastuspisteen kautta kul-kevat kaikki vankeja tapaamaan tulevat, kuten poliisit, asianajajat jne.
18. Tapaamistilat ovat sijoitettu portin läheisyyteen niin, että tapaajat liikkuvat mahdol-lisimman vähän vankila-alueella ja vankilan sisätiloissa. Tapaamistiloista ei ole kuulo-tai näköyhteyttä vankien asunto-osastoille eikä muihin vankien käytössä oleviin tiloi-hin. Eri turvaluokkiin sijoitetut vangit eivät kohtaa tapaamistilanteissa. Sekä vangeille että vankien tapaajille on omat kulkureitit tapaamistiloihin.
19. Tapaamiset on järjestetty hankesuunnitelman mukaisesti.
20. Laitoksessa on neljä perhetapaamistilaa ja tilat vaatteiden vaihtoa ja tarkastamista varten. Laitoksessa on kaksi kolmen hengen ja kaksi viiden hengen huonetta mm. poliisikuulusteluja yms. tapaamisia varten.
21. Kuljetuspalvelut on hoidettu hankesuunnitelman mukaisesti.
22. Laitoksessa kiinnitetään erityistä huomiota valvonta- ja tarkastustoimintaan. Vanki-osastojen henkilökunnan tukena toimii erityispalvelut-osastoryhmä, joka vastaa mm. vankilarikollisuuden ehkäisystä, rikostutkinnan tuesta ja poliisiyhteistyöstä. Laitokses-sa on huumeiden etsimiseen koulutettu koira ja koiran ohjaaja.
23. Erityispalvelut -osastoryhmä vastaa toimintakeskuksen valvonnasta hankesuunnitel-man esittämällä tavalla. A- ja B- luokan osastoilla asuvat vangit eivät kohtaa toisiaan toimintakeskuksen tiloissa.
24. Erityispalvelut -osastoryhmän henkilöstö toimii laitoksen valvontaresurssien reservinä, täydentää valvontahenkilökunnan vajaukset ja vastaa päällekkäushälytyksiin.

25. Laitoksessa on ympärivuorokautinen ylivartija (vankeinhoitoesimies) -päivystys ja jatkuvasti miehitetty keskusvalvomo. Päivystyksen miehitys ja keskusvalvomon sijainti ovat hankesuunnitelman mukaiset.
26. Rakenteelliset ja toiminnalliset ratkaisut tekevät vankilasta karkaamisen erittäin vaikeaksi ja niiden avulla minimoidaan rikosten tekemisen mahdollisuudet vankilassa tai vankilan ulkopuolella tapahtuvien rikosten suunnitteluun tai johtamiseen.
27. Toiminnallinen turvasuunnitelma toteutuu laitoksessa hankesuunnitelman kuvauksen mukaisesti.
28. Tele- ja turvatekniikka laitoksessa on uusinta mahdollista ja sen käyttö on järjestetty hankesuunnitelman kuvauksen mukaisesti.
29. Puhelin- ja tietoverkot ovat hankesuunnitelman kuvauksen mukaiset.
30. Radiopuhelinjärjestelmä on hankesuunnitelman mukainen.
31. Laitoksen yhteisantenniverkko on hankesuunnitelmassa kuvatun mukainen.
32. Aikakellojärjestelmä on hankesuunnitelmassa kuvatun mukainen.
33. Pikapuhelin-, äänentoisto- ja sellipäätejärjestelmä ovat hankesuunnitelman kuvauksen mukaiset.
34. Eristyssellien valvontajärjestelmä on hankesuunnitelman mukainen.
35. Laitoksen paloilmoitusjärjestelmä on hankesuunnitelmassa kuvatun mukainen.
36. Savunpoistojärjestelmä on hankesuunnitelman mukainen.
37. Palo-ovien ohjausjärjestelmä on hankesuunnitelman mukainen.
38. Päällekarkausjärjestelmä on hankesuunnitelmassa kuvatun mukainen.
39. Laitoksen kulunvalvontajärjestelmä on hankesuunnitelman mukainen.
40. Murtohälytysjärjestelmä on hankesuunnitelman mukainen.
41. Laitoksen kehävalvontajärjestelmä on hankesuunnitelman kuvauksen mukainen.
42. Metallinilmaisimet ovat hankesuunnitelman mukaiset.
43. Läpivalaisulaitteet ovat hankesuunnitelman mukaiset.
44. Laitoksen auditorion/oikeussalin järjestelmät ovat hankesuunnitelmassa kuvatun mukaiset.
45. Laitoksen videovalvontajärjestelmä on hankesuunnitelman mukainen.
46. Opaste- ja turvavalaistusjärjestelmät ovat hankesuunnitelman kuvauksen mukaiset.
47. Vankilan suojavyöhykkeet ja suoja-alueet ovat hankesuunnitelmassa kuvatun mukaiset.

Havainnointikohde / turvallisuus

	Toteutunut	Ei toteutunut	Toteutunut osittain	Havainnointi ei onnistu
1				
2				
3				
4				
5				
6				
7				
8				
9				
10				
11				
12				
13				
14				
15				
16				
17				
18				
19				
20				

21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47

Ammattitaito ja yhteistyö -osatavoitteen havainnointikohteet hankesuunnitelman mukaisesti:

1. Terveysthuollon järjestelyt ovat hankesuunnitelmassa kuvatut, yksikkö vastaa tiloiltaan ja resursseiltaan terveysthuollon keskusosastoa.
2. Terveysthuoltoyksikkö sijaitsee vastaanoton sekä A- ja B erityisosaosastoryhmien läheisyydessä. Terveysthuoltoyksikkö sijaitsee pohjakerroksessa ja ambulanssi pääsee helposti sen ja jokaisen vankila-alueen ulko-oven lähelle.
3. Terveysthuollon vastaanottoajat ovat toteutettu hankesuunnitelmassa esitetysti. Vastaanottoaikojen ulkopuolella voidaan sairaanhoitaja hälyttää laitokseen. Poliklinikalla voi olla useita vastaanottoja samanaikaisesti.
4. Erityispalvelut -osaosastoryhmä vastaa poliklinikan valvonnasta. Terveysthuollotiloissa on kolmen eri vankiosastoluokan odotushuoneet, joista ei ole näkö- tai kuuloyhteyttä toisiinsa. Laitoksen ulkopuolelta poliklinikalla käyvät vangit eivät joudu tai pääse tekemisiin laitoksen vankien kanssa. Poliklinikan tiloja vartioidaan silloin, kun siellä on vankeja.
5. Poliklinikan odotushuoneita voidaan valvoa yhdestä valvontapistestä ja valvontajärjestelyt ovat hankesuunnitelman mukaiset.
6. Kaikissa terveysthuollon tiloissa on varapoistumistie. Tiloissa on tupakointi kielletty. Laitosapulaiset huolehtivat tilojen siivouksesta.
7. Potilasvastaanotto vastaa volyymiltaan hankesuunnitelmassa kuvattua. Kalustus ja välineet ovat kuvauksen mukaiset.
8. Lääkejakelu on hoidettu hankesuunnitelmassa kuvatulla tavalla.
9. Terveysthuoltoyksikön välinehuolto ja varastointi on hankesuunnitelmassa kuvatun mukainen.
10. Terveysthuoltohenkilöstön käytössä on noin 20 hengen kokous- ja kahviotila. Poliklinikalla on varattu tilat henkilöstön suojavaatteiden vaihtoon ja säilytykseen.

11. Vankilassa on ajanmukaiset, tuloksekkaan vankeinhoitotyön tekemiseen soveltuvat työvälineet.
12. Vankilassa on käytössä uudet työtavat, kuten kokonaisvaltainen tiimityö. Henkilökunta on motivoitunut laadukkaaseen vankeinhoitotyöhön.
13. Hallinnon perusjärjestelyt ovat hankesuunnitelman mukaiset. Arkistointi on toteutettu hankesuunnitelman mukaisesti eikä salassapitovelvollisuus ole vaarassa.
14. Hallintoryhmän järjestelyt ja tilat ovat hankesuunnitelman mukaiset. Vankivastaanotot tapahtuvat osastoryhmän vastaanottotiloissa.
15. Rangaistusten täytäntöönpanon järjestelyt on tehty hankesuunnitelman mallin mukaisesti.
16. Taloushallinnon järjestelyt on tehty hankesuunnitelman mukaisesti.
17. Hallintotilojen yhteydessä on kriminaalihuoltolaitoksen yhteyshenkilön työhuone.
18. Tietohallinto ja puhelinkeskuspalvelut on hoidettu hankesuunnitelmassa kuvatulla tavalla.
19. Vankila toimii tiiviissä yhteistyössä eri sidosryhmien ja viranomaisten kanssa.
20. Laitoksen sosiaalityöt ovat hankesuunnitelman kuvauksen mukaiset. Pukuhuoneet on sijoitettu niin, että työvaatteet voidaan vaihtaa sujuvasti eikä henkilökunnan tarvitse kulkea työvaatteissa ulkotiloissa. Pukutilojen mitoituksessa on otettu huomioon 10 % henkilökunnan lisäys.
21. Henkilökunnan sosiaalityöissä sijaitsevat kuntosali ja harjoitus/voimistelusalit.
22. Vankilaan sijoitetaan taukotilat, jotka toimivat kahvioina, oleskelutiloina ja eväsröykkiöinä. Yhteisten pukutilojen yhteydessä on viisi lepohuonetta.
23. Vankilan liikuntasalista voi henkilökunta varata itselleen vuoroja.
24. Vankilaan rakennetaan kaksi S1 -luokan väestönsuojaa jotka kummatkin on mitoitettu 300 hengelle.

Havainnointikohde / ammattitaito ja yhteistyö				
	Toteutunut	Ei toteutunut	Toteutunut osittain	Havainnointi ei onnistu
1				
2				
3				
4				
5				
6				
7				
8				
9				
10				
11				
12				
13				
14				
15				
16				
17				
18				
19				
20				
21				
22				
23				
24				

Vangin tarpeet ja tilanne -osatavoitteen havainnointikohteet hankesuunnitelman mukaisesti:

1. Toiminnot on suunniteltu huomioon ottaen eri vankiryhmien (A-, B- ja C-luokan osastoilla asuvat vangit) erillään pito- ja laitosturvallisuustarpeet.
2. Vankien toiminnot on jaettu hankesuunnitelman mukaisesti kolmeen eri ryhmään, osastoilla järjestettäviin toimintoihin, osastoryhmissä järjestettäviin toimintoihin ja toimintakeskuksessa järjestettäviin toimintoihin. Toimintakeskuksen tiloja voivat käyttää eri osastoryhmien vangit samanaikaisesti.
3. Laitokseen yli kuuden kuukauden vankeusrangaistusta suorittamaan tulevat vangit sijoitetaan naisvankeja lukuun ottamatta hankesuunnitelman mukaisesti sijoittajayksikköosastolle.
4. Alle kuuden kuukauden vankeusrangaistusta suorittamaan tulevat vangit siirretään suoraan asunto-osastoille. Tutkintavangit ja nuoret vangit sijoitetaan suoraan ryhmänsä mukaisille osastoille.
5. Vangin sijoittelu tapahtuu hankesuunnitelmassa kuvatun mukaisesti ja kuvauksen mukaisessa aikataulussa. Sijoittelun avulla on mahdollista siirtää turvallisuusriskeiksi koettuja vankeja tarkemmin valvotuille osastoille.
6. Vankien sijoittelussa ja toimintojen järjestämisessä otetaan huomioon päihdeongelmaisten vankien, mielenterveyden ongelmista kärsivien vankien, tutkintavankien ja erityisen väkivaltaisten vankien erityistarpeet.
7. Kaikille vankilassa oleville vangeille annetaan mahdollisuus täyttää osallistumisvelvollisuutensa kahdeksan tuntia vuorokaudessa sellin ulkopuolelle osoitetuissa toiminnoissa.
8. Kaikki tutkintavangit saavat halutessaan osallistua vankilan järjestämiin toimintoihin.
9. Vangin hankesuunnitelmassa kuvattu niin kutsuttu toimintavaihe vankilassa tapahtuu hankesuunnitelman mukaisesti.
10. Vangin vapautumisvaihe sujuu hankesuunnitelman mukaisesti. Vankilassa on hankesuunnitelman mukainen vapautuvien osasto.
11. Vankilan toimintakeskuksessa on turvavälinetila ja näyttöentotila.
12. Toimintakeskuksessa on hankesuunnitelman kuvaamat toimintatilat.
13. Toimintakeskuksessa on työtilat hankesuunnitelmassa mainituille henkilöille.
14. Toimintakeskuksen läheisyydessä on B-luokan vankiosastojen käyttöön tarkoitettu kasvimaata puutarhatyötä varten.
15. Puutyöhuoneet ovat hankesuunnitelman kuvauksen mukaiset. Puutöihin voidaan sijoittaa sekä A- että B-osastoluokan vankeja. Puutyöhuoneella voi olla samanaikaisesti sekä tuotannolliseen että valmentavaan työhön sijoitettuja vankeja.
16. Puutyöhuoneiden tuotantoketju ja järjestelyt ovat hankesuunnitelmassa kuvatun mukaiset.
17. Vankien tauko- ja sosiaalityilat ovat työhuoneiden läheisyydessä ja ne ovat osastoituja.
18. Vangeille järjestetään mm. oppisopimusten ja näyttökokeiden kautta perustutkintoaloilta, joilla on lähivuosina nähtävissä ammattityövoiman puutetta.
19. Metallityöhuoneiden järjestys ja kalusto on hankesuunnitelmassa kuvatun kaltainen.
20. Sitomon työtoimintaan sisältyy hankesuunnitelman mukaisesti koulutuspaketti, johon sisältyy graafisen alan atk-opetusta tähän tarkoitukseen varatuissa opetustiloissa muualla laitoksessa. Oppisopimuspaketti antaa vangille valmiudet ammattitutkinnon suorittamiseen graafisella alalla.
21. Kirjansitomo, etiketti- ja kilpityöt on järjestetty hankesuunnitelmassa kuvatun mukaisesti.
22. Toimintakeskuksessa on pienkoneiden korjauspaja hankesuunnitelman mukaisesti.
23. Työtoiminnan henkilökunnan sosiaalityilat on sijoitettu kuten hankesuunnitelmassa esitetään. Työliikkeen neuvottelutila/kahvio sijaitsee mahdollisimman lähellä työhuoneita.
24. Vangit sijoittuvat työhuoneille hankesuunnitelman kuvausten mukaisesti.
25. Vankilassa järjestetään hankesuunnitelman mukaista koulutusta vangeille mm. ammattikursseja, oppisopimuskoulutusta, etäopintoja, peruskoulu- ja lukio-opintoja, atk- ja kieliopintoja.
26. Työtoimintojen suunnittelussa on otettu huomioon muutokset vankien työ- ja toimintakyvyssä.
27. Vankilassa on käytössä uusintariskiä pienentäviä toimintaohjelmia.

Havainnointikohde / vangin tarpeet ja tilanne				
	Toteutunut	Ei toteutunut	Toteutunut osittain	Havainnointi ei onnistu
1				
2				
3				
4				
5				
6				
7				
8				
9				
10				
11				
12				
13				
14				
15				
16				
17				
18				
19				
20				
21				
22				
23				
24				
25				
26				
27				

Kustannustehokkuus ja kestävä kehitys -osatavoitteen havainnointikohteet hankesuunnitelman mukaisesti:

1. Taloushuollon järjestelyt ja henkilöstö ovat hankesuunnitelman mukaiset.
2. Vangeille tarjotaan hankesuunnitelman mukaisesti arkisin neljä ateriaa päivässä ja viikonloppuisin kolme ateriaa.
3. Vankien ruokailutilat ovat järjestetty hankesuunnitelman mukaisesti. A-luokan vankiosastot ruokailevat osastolla ja B-luokan vankiosastot vankilan ruokalassa. Henkilökunnalle on oma ruokala.
4. Henkilökunnan ruokailu on järjestetty hankesuunnitelman kuvauksen mukaisesti keittiön yhteyteen. Ruokalassa on jakelulinjasto ruoan jakamista varten ja palautusvaunu astioiden palautusta varten.
5. Ruoan valmistus tapahtuu hankesuunnitelmassa kuvatulla tavalla.
6. Ruoan jakelu vangeille tapahtuu hankesuunnitelman kuvauksen mukaisesti laitosapulaisten toimesta osastoruokalassa. Sellissä ruokailevien vankien ruoan jakelun hoitaa osaston henkilökunta.
7. Ruoan kuljetus keittiöltä osastoille tapahtuu vetovaunuilla hankesuunnitelman mukaisesti. Kuljetukseen tulee mahtua tarvittaessa 1-3 osaston ruoat. Ruoka tulee jakaa 1,5 tunnin aikana.
8. Vankiosastoilla on kylmätilaa ruokien säilytykseen hankesuunnitelman kuvauksen mukaisesti.
9. Astianpesu on järjestetty hankesuunnitelman mukaisesti.
10. Keittiön siivous tapahtuu hankesuunnitelmassa kuvatulla tavalla.

11. Keittiö on rakenteeltaan hankesuunnitelman mukainen.
12. Keittiön henkilökuntarakenne on hankesuunnitelman mukainen.
13. Laitoksen siivous suoritetaan hankesuunnitelmassa esitetyn työnjaon mukaisesti.
14. Laitoksen siivousalueet ovat hankesuunnitelman mukaiset.
15. Vankilan tilat ovat hankesuunnitelman laatuvaatimusten mukaiset.
16. Vankilan jätteet lajitellaan jätteen syntypaikalla hankesuunnitelman mukaisesti.
17. Vankilassa on keskitetty jätehuoltokatos/rakennus johon viedään lajitellut jätteet eri keräyspisteestä.
18. Jätehuoltopiste sijaitsee lähellä tavarantoimituspistettä ja huoltoliikenne sekä roska-autot eivät liiku varsinaisella vankila-alueella.
19. Laitokseen laaditaan erillinen jätehuoltosuunnitelma.
20. Vankivaatehuolto on järjestetty hankesuunnitelman mukaisella tavalla.
21. Vankien siviilivaatteiden ja omaisuuden säilytys on järjestetty hankesuunnitelmassa kuvatulla tavalla siviilivaatevarastolla.
22. Vankilan laitosmyymälä on järjestetty hankesuunnitelman mukaisesti.
23. Laitoksen hankinnoissa otetaan huomioon energiatalous, kustannustehokkuus ja ympäristötekijät ja laitoksen toiminnassa toteutetaan kestävän kehityksen periaatetta vankilan ympäristövaikutukset huomioiden.
24. Laitoksen tilojen laitteet, kalusteet ja varusteet ovat hankesuunnitelmassa kuvatun mukaiset.
25. Hankesuunnitelman mukaisesti vankilaan on hyvät joukkoliikenneyhteydet henkilökuntaa, vankeja ja omaisia varten.

Havainnointikohde / kustannustehokkuus ja kestävä kehitys				
	Toteutunut	Ei toteutunut	Toteutunut osittain	Havainnointi ei onnistu
1				
2				
3				
4				
5				
6				
7				
8				
9				
10				
11				
12				
13				
14				
15				
16				
17				
18				
19				
20				
21				
22				
23				
24				
25				

Päätavoitteen havainnointikohteet hankesuunnitelman mukaisesti:

1. Laitoksen osastojako on hankesuunnitelman mukainen.
2. Osastojen järjestelyt vastaavat hankesuunnitelman luonnehdintoja.
3. Osastojen henkilöstö on hankesuunnitelman kuvausten mukainen ja henkilökuntamäärät vastaavat hankesuunnitelman kuvauksia.
4. Osastojen päiväjärjestykset ovat hankesuunnitelman mukaiset.
5. Laitoksen rakenteet ja rakennusosat ovat hankesuunnitelman kuvauksen mukaiset.
6. Laitoksen johdolla on mahdollisuus järjestää toimintaa vankilassa uudelleen ilman merkittävää uudis- tai lisärakentamista.
7. Vankilan ulko- ja viheralueet ovat hankesuunnitelman kuvauksen mukaiset.
8. Laitoksen ilmanvaihtojärjestelmä on hankesuunnitelman mukainen.
9. Laitoksen jäähdytysjärjestelmä on hankesuunnitelman kuvauksen mukainen.
10. Keskussiivous on mahdollista hankesuunnitelman mukaisesti.
11. Laitoksen lämmitysjärjestelmä on hankesuunnitelman mukainen.
12. Laitoksen vesi- ja viemärijärjestelmät ovat hankesuunnitelman mukaiset.
13. Rakennusautomaatiojärjestelmät ovat hankesuunnitelman mukaiset.
14. Laitoskiinteistöjen ylläpito tapahtuu hankesuunnitelman kuvauksen mukaisesti.
15. Laitoksen sähkön jakelu on toteutettu hankesuunnitelman mukaisesti.
16. Valaistus on toteutettu hankesuunnitelman mukaisesti.

Havainnointikohde / päätavoite				
	Toteutunut	Ei toteutunut	Toteutunut osittain	Havainnointi ei onnistu
1				
2				
3				
4				
5				
6				
7				
8				
9				
10				
11				
12				
13				
14				
15				
16				

LIITE 2: HAASTATTELURUNKO

1. Turvallisuus:

- Onko Turun vankila turvallinen yhteiskunnalle, vangille ja henkilökunnalle? Toteutuko hankesuunnitelman tavoite turvallisuudesta?
- Onko henkilökunnalla mahdollisuus sijoittaa turvallisuusriskeiksi arvioituja tai muille vangeille vaaraa tai uhkaa aiheuttavia vankeja tarkemmin valvottuihin olosuhteisiin?
- Onko yhtenä laitoksen toiminnan järjestelyyn liittyvänä tavoitteena sisäisestä järjestyksestä sekä väkivallattomasta ja päihdeettömästä laitosympäristöstä ja säilytysvarmuudesta huolehtiminen?
- Onko Turun vankilassa panostettu vankien turvalliseen sijoitteluun?
- Onko Turun vankilassa rakenteellisin ja toiminnallisin ratkaisuin huolehdittu siitä, että vankilasta karkaaminen on erittäin vaikeaa?
- Onko Turun vankilassa minimoitu mahdollisuudet vankilan ulkopuolella tapahtuvien rikosten suunnitteluun ja johtamiseen?
- Voivatko vangit suorittaa rangaistuksensa Turun vankilassa ilman väkivaltaa tai sen uhkaa?
- Käytetäänkö Turun vankilassa uusinta tele- ja turvallisuustekniikkaa ja sen suomia mahdollisuuksia?
- Onko vankiosastot jaettu Turun vankilassa kolmeen eri luokkaan (A-B-C) hankesuunnitelman mukaisesti?

2. Ammattitaito ja yhteistyö:

- Onko Turun vankilassa ajanmukaiset, tuloksekkaan vankeinhoitotyön tekemiseen soveltuvat työvälineet?
- Onko työnteko Turun vankilassa järjestetty niin, että henkilökunta on motivoitunut laadukkaaseen vankeinhoitotyöhön?
- Onko Turun vankilassa käytössä uusia työtapoja, kuten kokonaisvaltainen tiimityö? Onko henkilöstö organisoitu tiimeihin hankesuunnitelman kuvauksen tavalla?
- Onko Turun vankilassa kiinnitetty erityishuomiota päihdeongelmaisten vankien, mielenterveyden ongelmista kärsivien vankien, tutkintavankien ja erityisen väkivaltaisten tai muuten erityisesti laitosturvallisuudelle uhkaa aiheuttavien vankien laitossijoitteluun ja heidän kanssaan työskentelyyn?
- Onko alun perin vankilaan suunnitellun vapautuvien vankien osaston tilalle perustettu mitään vastaavaa osastoa? Jos on, toimiiko tämä osasto tiiviissä yhteistyössä sidosryhmien ja Kriminaalihuoltolaitoksen kanssa?
- Toimiiko Turun vankila yhteistyössä muiden viranomaisten ja sidosryhmien kanssa?
- Onko Turun vankilan hallinto järjestetty hankesuunnitelmassa esitetyllä tavalla?
- Onko Turun vankilan arkistointi järjestetty hankesuunnitelman mukaisesti?

- Ovatko vankilan poliklinikan palvelut terveyskeskustasoa?
- Vastaavatko poliklinikan päivittäiset potilasmäärät ja toiminnot hankesuunnitelman kuvausta?

3. Vangin tarpeet ja tilanne:

- Onko Turun vankilassa onnistuttu hankesuunnitelman mukaisessa tavoitteessa tarjota jokaiselle Turun vankilassa rangaistustaan suorittavalle vangille mahdollisuus täyttää osallistumisvelvollisuutensa kahdeksan tuntia vuorokaudessa sellin ulkopuolelle osoitetussa toiminnassa?
- Annetaanko Turun vankilassa jokaiselle tutkintavangille halutessaan mahdollisuus osallistua vankilan järjestämiin toimintoihin?
- Onko toimintojen järjestämisessä otettu huomioon havaitut muutokset vankien työkyvyssä sekä vankien lisääntyneet päihde- yms. ongelmat?
- Onko Turun vankilassa otettu käyttöön vankien uusintariskiä pienentäviä toimintaohjelmia?
- Ovatko vankien toiminnot Turun vankilassa suunniteltu hankesuunnitelman esittämän kuusiosaisen prosessin mukaisesti?
- Onko vankien toiminnot Turun vankilassa suunniteltu huomioon ottaen hankesuunnitelman kuvauksen mukaisen eri vankiosastojen (A, B ja C) erillään pitämisen ja laitosturvallisuuden tarpeet?
- Järjestetäänkö Turun vankilassa hankesuunnitelman mukaista koulutusta vangeille?
- Onko Turun vankilassa mahdollisuutta järjestää mm. oppisopimusten ja näyttökokeiden kautta perustutkinto aloilta, joilla on lähivuosina nähtävissä ammattityövoiman puutetta?
- Onko Turun vankilassa on mahdollisuus suorittaa hankesuunnitelman kuvauksen mukaisia koulutuspaketteja mm. kirjansitomossa ja graafisella alalla?
- Ovatko hankesuunnitelmassa kuvatut työtoiminnot toteutuneet Turun vankilassa?
- Onko työtoimintojen järjestämisessä otettu huomioon muutokset vankien työkyvyssä?
- Ovatko toimintakeskuksen tilat ja järjestelyt hankesuunnitelman mukaiset?
- Onko puutyöhuoneiden toiminta ja tuotantoketju hankesuunnitelman kuvauksen mukainen?
- Onko metallityöhuoneiden toiminta ja tuotantoketju hankesuunnitelman kuvauksen mukainen?
- Onko kirjansitomon toiminta ja tuotantoketju hankesuunnitelman kuvauksen mukainen?

4. Kustannustehokkuus ja kestävä kehitys:

- Hankesuunnitelmassa todetaan, että Turun vankilan rakennukset suunnitellaan pitkäikäisiksi ja laitoksen johdolla on mahdollisuus järjestellä toimintaa vankilassa uudelleen ilman merkittävää uudis- tai lisärakentamista. Toteutuuko tämä tavoite?

- Toteutuuko vankilassa kestävä kehityksen periaate ja huomioidaanko laitoksen ympäristövaikutukset?
- Noudatetaanko laitoksen hankinnoissa kestävä kehityksen ja taloudellisuuden periaatteita?
- Otetaanko laitoksen hankinnoissa huomioon energiatalous, kustannustehokkuus ja ympäristötekijät, jos se on toiminnallisesti mahdollista?
- Onko laitokseen tehty hankesuunnitelmassa mainittu erillinen jätesuunnitelma?
- Onko vankilan kalusto ja tilat suunniteltu hankesuunnitelman mukaisesti kestävä kova kulutusta ja onko valitut materiaalit helppohoitaisia hankesuunnitelmassa mainitun mukaisesti?

5. Päätavoite:

- Onko vankilassa hankesuunnitelman mukaisesti 260 vankipaikkaa 17:llä eri osastolla?
- Ovatko osastoryhmien fyysiset tilat, kuten huonejaot ja kalustus, hankesuunnitelman mukaiset?
- Ovatko vankiosastojen päiväjärjestykset hankesuunnitelmassa kuvattujen mukaiset?